POLITIKAI PROGRAMM

TÖREDÉKEK.

1847.

GR. SZÉCHENYI ISTVÁN.

Tetemesb sajtóhibák.

Lap	*sor*	*helyett*	*olvasd*
21	23	kitárn	kitárni
41	29	az	azt
42	30	mar	már
44	1	annyria	annyira
58	24	míg	még
60	5	jobbadán	jobban
66	23	legcsekélyebb	csekély
93	29	míg	még
94	4	képeit	kéjeit
„	15	-tan	-lan
„	24	felemelkedettséget	elég fölemelkedettséget
112	19	figuralive	figurative
135	17	szererelem	szerelem
„	31	tegtávulabbrul	legtávulabbrul
157	3	-re	-sére

POLITIKAI PROGRAMM.

TÖREDÉKEK.

1847.

GR. SZÉCHENYI ISTVÁN.

PESTEN,
NYOMATOTT TRATTNER-KÁROLYI BETÜIVEL,
URIUTCZA 458. SZ.

Error being showy, forward and plausible, attracts many followers; while Truth, on account of her unobtrusive simplicity, is neglected or despised.

J. Henry M. D.

Barbaram igitur Scythicae gentis immanitatem, quae tantopere concordiam et otium abominatur, diu iste furor exercuit; et eousque (ni mentiar) exercebit, donec se quisque metiri, coërcere ambitionem, aliena dimittere, invidia carere, mutuamque concordiam amare didicerit.

Bonfinius.

Előszó.

Mult tavaszkor azt rebesgeték: az ellenzék programmot fogna irni; s később, hogy a conservativ párt is illyest szándoklana. — Nehéz feladat, gondolám magamban, illyest eszközleni csak egy párt számára is, és annál nehezebb az egészre nézve; mert nálunk még az egy soron állók közt is annyi az árnyéklat, miszerint még ez esetben is bajos söt lehetetlen ugy definiálni a politikai ösvényt, mihezképest az, mi egynek tetszik, másban kellemetlen érzést ne gerjeszszen, és viszont.

Ennek daczára azonban, miután én legalább azt hittem, hogy nem fogna sem az ellenzéki sem a conservativ programm elmaradni, valamint ez utolsó nem régiben meg is jelent, én is érzék magamban vágyat, ha nem is éppen kimerítő programmot irni, legalább némi töredéket vetni papirosra, mik tán még más oldalrul is nyujthatnának honi ügyeinkre s pedig annál inkább némi kis világot, minthogy én jelenleg sem ellenzéki nem vagyok, sem conservativnek egyáltalán nem tartathatom magamat, ha nem akarok politikai nézeteimhez körülbelül olly kevessé illő köntöst par force vonatni magamra, mint, teszem, tán egy kissé még is igen messze menne travestirozásban az, ki például asszony létére nadrágban, vagy férfiu létére szoknyában jelennék meg.

Tudom én azt vajmi jól, hogy nem lehet egy könnyen olly párt-elnevezést kigondolni, melly tág köpönyegként ugy befedne valami pártot, mikép abbul aztán sehol semmi, például ujj, szarv, fül, sőt tán éppen egy tyukszem ki ne látszassék, jóllehet teszem a tory és whig párt-czimzetek alá vajmi sok elfér; ámde azt, hogy némi analogia még is legyen a bolt czímere és azon áruk közt, mellyek a boltban feltalálhatók, tán csak még is kivánhatni, s pedig ugy, mikép a potiori fiat denominatio.

Már pedig e tekintetben ‚én' a conservativ köntöst csak ugy viselhetném, ha vagy magam vagy mások irnák azt rá, hogy ez maskara; minek egyikét ugy restelném, mint volna kellemetlen a másik; minthogy az, mit Magyarországban ‚én' kivánnék conserválni, ugy áll ahhoz, minek kitisztítása, reformálása és egészen ujra alkotása után sovárgok, mint legfeljebb 10: 100-hoz. Miszerint engem, ki nem vagyok galanteria-raktár, mellyben minden feltalálható, a conservativ függczímer éppen olly kevessé elégít ki, valamint az ellenzék dandárja a kifejlettebb statustudomány sarktörvényei szerint olly ‚varians', melly majd egynek van kezében majd másiknak, s melly körül a szükséghez mérve majd többen állnak majd kevesebben; s ehhezképest én, miután most nem látom az ebbeli dandár alatti állásnak szükségét legalább részemrül, egyedül a progressionak, a reformnak zászlóját tartom annak, melly alatt egyesülni s melly után indulni tudok és kedvem is van; honnét aztán kiki abstrahálhatja magának, hogy én

mostanság sem ellenzéki sem conservativ nem vagyok, hanem ha már valami politikai titulusomnak lenni kell, „becsületes progressista, ernyedetlen reformer".

És aztán ezen állóhelyemrül gondoltam némi programm-töredékeket feljegyezgetni.

Scrupulusaim azonban olly mértékben nőttek, mint a milly nyomasztó mennyiségben szaporodtak munkáim.

Rá sem igen értem, és aztán nem tudtam, mi módon kezeljem a tárgyat, mihezképest az ellenzék, mellynek része legalább ‚elveszettnek' tart, rám még inkább ne nehezteljen; a conservativ párt pedig, melly azt hitte, most övé vagyok mert nem vagyok az ellenzéké, majd ha észreveendi, hogy én tulajdonkép ‚senkié' sem vagyok, csak enmagamé, ellenem valami nagy haragra ne gerjedjen.

És így történt, hogy bizony én sem szaporán, sem kivált valami különös sikerrel nem járhattam el czélomban; de a mélyen tisztelt magyar közönség elibe ezennel vajmi későn egyedül olly darabos értekezést terjeszthetek, melly teli hiányokkal, kimerítlen s ellentétben látszó állításokkal, személyem olly sokszori felhordásával, s mind ezek fölött: teli vajmi keserü de tán annál egészségesb mixturákkal, csak ugy kerülheti el legalább a jobbak kárhoztató itéletét:

Ha ezek nyájasan arra figyelni kegyeskednek, hogy alig leltem ezen értekezés összeállítására más időt, mint ülések időszakát, mellyekben annyi a szó, néha annyi a lárma, vagy éjeket, mikor egy tikkasztó nap-

nak fáradalmai után mások szerencsésen elszenderültek, én pedig, fájdalom, nem tudtam alunni; —

Ha továbbá figyelmezni szíveskednek, hogy némi csak azért látszik e jelen röpiratban tán ellentételesnek, mivel nem volt időm vagy nem valék képes, mind azon árnyéklatot elég világosan kitüntetni, mellyek a politikának sokszor olly egészen más irányt adnak; —

Ha nyájasan megengedik továbbá, mikép vajmi bajos sőt lehetetlen, csekélységemnek magyar politikárul bármilly távulrul is szólnom a nélkül, hogy parányiságomat, melly abba egészen belé van szőve, minduntalan fel ne hozzam; —

Végre, csak ugy kerülheti el e röpirat engedékenyebb birálóim kárhoztató itéletét, ha szándékom tisztaságában nem akarnak kételkedni, hanem ők is, mint én szeretem gyakorolni, és hanc veniam petimusque damusque vicissim, hasonlóul egyedül azon tactika, modor és tapintat helyességét szívesek venni gyanuba, mellyeket én használtam.

Többnyire: e jelen röpirat nagyobb része már meg volt irva, mikor tiszai utambul ide Pestre 1846. sept. 14-kén visszatérék; és nekem olly kevessé tetszett, s most is olly kevessé tetszik, miszerint semmi nem menté meg azt tüstént tűzbehányástul, mint az, hogy int, sürget az idő: halasztás nélkül elkövetni mindent, habár csak féligmeddigit is, mit hazafiui tiszt és kötelesség parancsol.

Pest, 1847. január 8.

A szerző.

A PESTI HIRLAP szerkesztősége, lapjának 653-dik számában, 1846. april 5., „Tiszai levelek. I." czikkében, személyemrül így nyilatkozik: „S az, ki körül egybesereglének, a pártokon kivül álló fényes egyéniség, ki nevének hitelét épen az által alapította meg, mert megállotta függetlenül helyét esőben és napfényben, s a sokaság sár-gulacsait, és a nem-sokaság töviseit egyenlő kebellel fogadta."

És ez igen szépen hangzik. S megvallom, ollyas mi vajmi jól esik a léleknek. Ámde, miután nincs a „fényesen" kivül legkisebb bók is benne, de csak merő igazság, mint jól és néha bizony elég keserüséggel megérdemlett sajátomat, férfiui öntudatomban egész mértékben élvezem is.

Ez azonban, hogy t. i. mennyire tudtam hatalom- vagy népkegynek ellentállni, s mennyire voltam képes önmegtagadás által egyikét mint másikát eszközül használni magasb czél elérése végett, melly nem egyéb, mint régen felvett és csak erőm szakadtával leteendő czélom, „fajtánk bár csekély tehetségem, de őszinte szándékom szerinti nemesítése, felemelése s boldogítása;" ez, mondom, nem teszi jelen értekezés lényegét legtávulabbrul is.

Illy dolgokrul, ha nem kerülik el figyelmét, csak az utókor itélhet igazságosan, mikor az illetők nincsenek többé; míg a jelenben egyedül a szerepelők érez-

hetik, és józan pillanatokban minden bizonynyal érzik is, a legnagyobb felmagasztalás vagy a legémelygősb sárdobálás közepett, az öntudatnak kínzó fulánkit vagy édes melegét.

A Pesti Hírlap sorait egészen más okbul hozom fel, s ugyanis: mert azok közrebocsátása által nyilványos bizonyságát adá az Ellenzék egyik organuma és így az ellenzéknek legalább része hogy már már kezdi felfogni, vagy tán szabatosabban kitéve, nem átalja „hímezés nélkül kimondani,“ mikép az ellenzék sorain kivül is lehet és van is hazafiui helyzet, mellynek betöltése közhasznot szül és ekkép nem szégyen; s hogy pártokon felülemelkedni sem mindig bűn, de néha még a legszentebb kötelesség is.

És illy méltányos szó, kivált olly időben, mint a millyenben mi élünk, hol annyi gyülölet kevertetett politikánkba, mikor minden hivatal sárba vonatik, és nem egy kezdő nem egy éretlen gyaláz mindent, mi eszecskéje felfogásán túl fekszik, és az illyes nemcsak hogy köz indignatiora nem talál, sőt a mindent bemocskoló mint jó reményü fiatal, mert ő is ellenzéki, még olly helyekrül is dicsértetik — és e körül forog a tény gáncsot érdemlő léte — honnét a haza higgadtabb szolgálatot várna; illy időben olly független szó, mint a millyest felhozék, valódi köszönetet érdemel.

Fogadja is ehhezképest a tisztelt szerkesztőség legőszintébb köszönetemet, de csak nevemben, mert a hazának meghatalmazottja nem vagyok, mikép nem egynek modora szerint, a haza nevében merhessem köszönetemet kitárni untalan; jóllehet olly férfias, olly lovagi nyilatkozat, mint a szóban levő, nemcsak egyeseknek, de okvetlen az egész nemzetnek hajt hasznot, és ekkép — minthogy a türelem és méltánylat szózata

éppen olly mértékben neveli a népek erkölcsi kincsét, mint a millyenben a türelmetlenség és pártdühnek kifakadásai okvetlen csorbítják azt — az egész nemzet háláját érdemli.

Köszönetemet azonban e néhány sorral nem akarom bevégezni, de valamint hálám-, ugy annak is bebizonyításául: „milly felette jó vélekedésem van a magyar ellenzéknek — nem átallom mondani — legtöbb egyéneirül, hogy t. i. a hozzájuk intézett egyenes szót nemcsak elbirni, de méltánylani is képesek,“ ezennel némi elszórt anyagot is fel kivánok hordani, mellyből a magyar ellenzék aztán, ha honszeretete valósággal magasb mint pártviszketege, és honi hüsége valóban erősb, mint uralkodási vágya, vak heve, vagy ármány által lebilincselt szolgai léte, magának egy kis jó akarattal bizony igen könnyen abstrahálhatna némieket, miknek, ha programmot készíteni akar, nem legrosszabb hasznát vehetné.

A magyar haza soha nem volt derék sőt kitünő férfiak híjával. Egy nemében a hazafiaknak azonban mindig szükölködött; ollyakéban t. i., kik tartózkodás nélkül a nemzet szemére lobbantják az igaz szót. Mert hiszen a legjelesbek is, vagy hallgatva türték sőt türik fajtánk nem egy árnyékoldalát, vagy illyeseket leplezve mindig olly hizelgő szavakba burkolák s burkolják gáncsoló észrevételeiket — míg a dicsérők és tömjénzők sora mindig felette hosszu volt — hogy a sok hizelgés közepett, mellynek a magyar minden időben olly édesörömest adá magát áldozatul, bizony ekkorig sem jutott még, s pedig a nemzet nagyobb része, a „no-

sce te ipsum' tökéletes birtokába; és illyesbe mindaddig bizonyára soha nem is jut, míg, tán ezen thema szerint „mert nem dicsér minket más, tehát dicsérjük magunkat minmagunk" nem egy magyar gondolja szoros tisztében járónak és illyesért köz tapsot is arat, ha mindenütt palástolni, kiszépítni ügyügyködik a haza büneit, s minden legkisebb gáncsra is ex officio achillesi (!?) haragra lobban. Mintha bizony egy kissé fényesb ‚külmáz' nagyobb kincs volna nemzetekre nézve mint belső jobblét! Melly utolsó azonban soha nem szokott lenni édes ámítások, de inkább csak igaz, habár fanyar szavak eredménye.

Az igaz szó nem türése kimondhatlan nagy szerencsétlenség. Mert valamint csak azon egyén üdül, ki erejét ismerve, azon sem tul sem innen nem cselekszik, szintugy éri csak azon nemzet kifejlődhetésének lehető legmagasb fokát el, melly tehetségével bölcsen sáfárkodva, sem elbizottságra soha nem vetemül, sem soha kétségbe nem esik.

Az igaz habár marczona szót terjeszteni ehhezképest szintolly kötelesség — csak kötelesség mondom, éppen nem érdem — valamint az illyest nagylelküen elbirni midőn a legférfiasb tett, egyszersmind a leghasznosb számítás is.

És e tekintetben tán én voltam első — és ha van a magyar haza körül kis érdemem, az bizonyosan ez, mellyel egyébiránt éppen nem kérkedem, hanem azt csak mint eldönthetlen tényt hozom fel — ki soha nem csepegtetém a hizelgés mérgét legkisebb mértékben is honfitársaim kebleibe.

Vagy 18 évvel ezelőtt kiméletlenül felriasztám halálos álmábul a rothadásnak indult nemzetet. S volt panasz, volt zaj elég! Mert az elkényesztetett, s maga

s mások által megnemszünőleg feldicsért s ekkép örökké mystificalt magyar illy modorhoz nem szokott. — 1831-ben, és igy 15 év előtt pedig egyenesen azt tárogatám az egész nemzet hallatára lehető leghangosabban, hogy „a magyar — legkisebb kivételt sem téve — mindenben hátra van.“ És sokak által, kik csak nagy dicséretek és tömjén közt lelik üdvüket, egyenesen a hazaárulás legundokabb bélyegével illettetém. — Lefolyt azóta hosszabb idő. Az eszmék ébredezni s helyesülni kezdtek. S most kérdem, ugyan nem mondtam-e igazat? S valljon több hasznot hajtok-e a honnak, ha a bevett gyakorlat szerint ekkor én is a hizelgők vagy legalább a ‚palástolók‘ sorába állok vala? Tekintsünk szét, s mit fogunk erre válaszolhatni? Nem egyebet, hanem hogy némi lelki vakokat kivéve, kik hiuságtul verve vagy önérdek által lebilincselve soha semmiben nem tudnak „látni emberileg,“ ma már senki nem kételkedik akkori mondatim valóságán, pedig elannyira, mintha a gáncsoltak maguk eszközlötték vala az ujjászületési problema feloldását; személyemtül pedig legnagyobb ellenem sem tagadhatja meg legalább azon igazságot: hogy nemzetünk ujjászületéséhez én is járultam.

S ebbül a higgadt gondolkozó, ki a nemzetek növési és hanyatlási titkaiba hatni képes, ugyan milly tanulságot vonhat? Én ugy hiszem, azt, hogy olly életerő van a magyar vérben még, melly a legférfiasb kifejlésre szolgál kezességül, ha t. i. saját maga a nemzet nem gyilkolja meg magát. És ugyan mi szolgál illy kezességül? Legfőképen az, hogy elbirta és meg tudta emészteni a többség a hozzá irányzott noha keserü de igaz szót; és mi személyemet illeti az, hogy még most is találkoznak többen, kik rokonszenvvel

viseltetnek irántam, míg a nagy szám még mindig eltür, söt még mindig kimél, jóllehet szünetlen, és kivált most egy idő óta sürűbben hordok ismét szinte ollyasokat fel söt cselekszem is, mik nemcsak nincsenek a többség ínye szerint, de azt még sértik is, miknek leplegtelen kitálalását és végbevitelét azonban, a haza javára nézve ma éppen olly szükségesnek és in ultima analysi éppen olly hasznos következményünek tartom én, mint több évvel ezelőtt szükségesnek tartám ‚a nemzetet felriasztani' és mindenek hallatára lehető leghangosabban azt tárni ki, „hogy a magyar mindenben hátra van;" és mik egykor, majd mikor kiábrándulnak az illetők, és ők is ugy fogják látni a dolgokat „mint azok vannak," és nem „mint azoknak tán lenniök kellene," irántam vagy éppen olly méltánylatot gerjesztendnek a hazában, mint a hogy minden jobb magyar, ha csak egy kissé eszmél fel, tudom, köszönetre méltónak találja, hogy a lefolyt időkben halálos dermedésébül felverni és önhittségébül némileg kivetkeztetni iparkodám fajtánkat; vagy mik késő de annál keserűbb, mert helyrehozhatlan, búbánattal töltendik el az utókort, hahogy szavam most — melly keserű volt ugyan sokszor, de soha nem csalta meg a hazát, és ha valaha, jelen pillanatban érdemlene méltánylást — hitelre szert nem tehet.

Az igaz szó, mint Magyarországra nézve saját példám által is bebizonyult, nemzetek regeneratiojára éppen olly üdvös hatással van — ha az effélét elbirja a többség — mint a hogy a hizelgés minden előmenetelnek legáttörhetlenebb gátja. Mert hiszen, ha én annak idején férfiasan fel nem szólalok és szilárdul nem cselekszem, de patrio more én is csak hízelgek, én is a tömegeknek vagy nagyoknak csak bókolok: ugyan azt hiszitek drága földiek, hogy nem-

zetiség és közszellem dolgában most ott állnánk, hol állunk? Soha; avagy másnak kellett volna szerepemet viselnie. — Mihezképest nem is személyemrül van szó, de azon tettrül, melly a hazának használt és mellyet száz más, ha eszébe jut vagy körülményei engedik, bizonyosan jobban és nagyobb sikerrel viszen végbe, mint én, kinek nincs joga s ekkép nem szabad bármilly egyéb tulajdonnal kérkedni, mint becsületes szándékával, honi hüségével; millyféle tett azonban általján véve — vigyázzatok erre — ha eleinte visszatetszik söt gyülölséget szül is, elvégre bizonyosan több köszönetet arat lelkes nemzetnél — mire politikai életem elsö része szinte szolgálhat például, második része pedig mint sokkal sulyosb, hazánkfiaiban kétkedni nem tudó hitem szerint még bizonyosabban fog, habár akkor alkalmasint nem leszek is többé — mintsem arat azon nádméz-féle édes álmakba ringató dicsérgetés és palástolás, melly soha nem engedi látni a valót egész mivoltában, mellynek nálunk fájdalom még olly sok adeptjei vannak, kik igaz míg élnek, sokszor ugyan vajmi jó hír- és szagban állnak a magát dicsértetni és bolonddá tétetni olly szívesen engedö tömegnél, kik azonban holtuk után minden emlékezetben vagy ugy enyésznek el mint szappanbuborék, vagy virág helyett, mellyet hinteni gondolának, tövist hagynak hátra minden magát becsülni tudó kebelben, és melly dicsérgetés és palástolás, mondjuk ki egyenesen, inkább csak gyermekek számára való, hogy szegénykék el ne csüggedjenek és ne sírjanak, mint férfiakhoz volna illö, kikben erö van, és kiket tökéletesbülés utáni vágy lelkesít. És e tekintetben áldom az idö által már is igazolt, és nem kétlem majdan még inkább igazolandó ihletésemet, hogy honosimban nem

csalatkoztam, és azon vélemény, mellyel irántuk viseltetém szüntelen, soha nem volt kisszerü.

Én éltem szakadtáig a szó legszorosb de egyszersmind legmagasztosb értelmében következetes kivánok, és mennyire illyest gyarló emberi erőm engedi, fogok is maradni.

Sok azt hiszi, s így hiszi vele a nagy sokaság is, hogy azért, mert hivatalviselésben kezdé élte tavaszát, és abban fagyott rá az élet tele is, ő következetes volt. — Szintígy van számtalan arrul tökéletesen meggyőződve, és e nézetet még inkább magáévá teszi a sokaság, miszerint minden joggal őt illeti a következetesség koszorúja, mivel már mint gyermek opponált, és mindegyre opponál még ma is mint aggastyán.

Én politikai pályámon egészen másféle következetességet tüztem ki magamnak. Engem egészen más vezéreszme indított mindig, indít ma, s fog indítni holtiglan, mint kormányszolgálati vagy ellenzéki szerep, miket én mindig csak alárendelt fogalmakul és lépcsőkül tekinték egy magasb czél elérésére; és miket, fájdalom, nem egy magyar viselt köztünk már, és pedig sokszor milly jutalmak és mennyi taps közt, az igazi hazafiság legkisebb adaga nélkül!

Hivatal vagy ellenzék, mint következetességi próbakő. Irgalmas Isten! Nem, nem; illy nyomorult alapra — melly alatt sokszor nem lappang semmi más, mint undok haszonles és gyáva dicsvágy, s melly minden esetre nem egyéb, mint szép köntösbe burkolt fallacia, mellyel az emberek saját magukat és másokat mystificálnak — nem, illy nyomorult alapra, mondom, soha nem állitám a keblemben lakó hazaszeretet tántoríthatlan voltát.

„Hűn, s mennyire gyarló erőm engedi, sikeresen szolgálni nemzetemet, szerencséében, balsorsban, taps vagy gunytajték közt, és aztán hivatalban bár vagy hivatalon kül“ ezen vezéreszme lebegett mindig előttem, ennek valék híve mindenkor, s ebben helyzém s fogom helyezni síromig azon következetességet, mellyet egyedül tartok független, s magát sem ámítni sem sepertetni nem engedő emberhez méltónak.

S ám gyertek ti ellenzékiek, vagy bármilly oldaloni szálkát keresők a hányan vagytok, s mondjátok, ha van erre annyi bátorságtok, mint van néha gőgtök s mosatlan szátok, de mondjátok szembe s nem suttonban hát mögött, hogy valljon szem elől vesztém-e de csak egy alkalommal is e most érintett vezéreszmét? És hogy valljon mikor törtem meg azon elvet és lettem iránta következetlen, mellynek hűn és fáradhatlanul éltem már annyi évek során keresztül, naponkint sőt óránként?

Nem fogtok, édes öntudattal érzem, következetlenséggel vádolhatni; míg tán nem egy lesz közületek, mikor e sorokat olvassa és kezét szivére teszi, magának bevallani kénytelen, hogy míg bennem gondolt elvváltozásokat vagy elvek elhagyását észrevehetni és szememre lobbanthatni, vagy legalább hiresztelhetni — mert hazafiui eljárásomat siker végett a változékony időkhez és körülményekhez czélszerüen alkalmazni iparkodám — addig, saját hasznának vagy népszerüségének megőrzése végett, vagy tán csupa indulatos makacsságbul, ő szalasztá egészen szembül a szegény hazát, és annak valódi hasznát sehogy sem eszközlötte, mert hallgatott és engedett — mivel ez volt felvett szerepe — mikor hallgatás és engedés mély veszély közé sodorhatá a hont; vagy viszont, — s

pedig egyedül, mert felvett színe ellenzéki volt — elmellőzött sőt visszalökött még ollyast is, mi áldást hozott volna a hazára.

Valamint tehát eddigi politikai pályám első része ellenzéki volt, mert alkotmányt és nemzetiséget meggyőződésem szerint csak így lehetett megmenteni, és én a nemzetet felriasztva, öntudatot és bizalmat önték honfitársaimba, mert ez volt napi renden: ugy ma megint kezet fogok a kormánynyal, mert ma, mikor nincs többé szó, alkotmányt és nemzetiséget rögtöni és mesterségesen készült veszélytül megóvni, de mind egyiket mind másikat minélelőbb kifejteni, rendezni, szilárdítni kell, nehogy mind az, mit e tekintetekben ujabb időkben nyertünk, valami mód által ismét kicsuszszék kezeinkbül, ma megint nem az ellenzék soraiban lehet, mint én látom, a hazára nézve hajtani legtöbb hasznot, de a kormány hatalmát, előnyeit, s mindenek előtt „jó szándékát" nemzetiségünk és alkotmányunk kifejtésére, mennyire csak lehet, hasznunkra fordítva.

És e tekintetben nem átallom kimondani — mi e jelen röpiratnak tulajdonkép főtengelye — hogy Magyarország ellenzéke, mint az átalján véve — általján véve, mert számos a kivétel — ma létezik s naprul napra türelmetlenebb és indulatosb kórjeleket árul el — árul el, mondom, mert kitörésre nincs mindenütt alkalma — nem csak hasznot nem hajt a honnak többé, de mind az alkotmányt mind a nemzetiséget olly bajokba s olly kétes állapotba sülyesztheti, mikbül aztán egy Isten sem mentheti meg fajtánkat, miután még Isten sem adhat életet az öngyilkosnak többé.

Mind azon fallaciák s éretlenségek között, mellyek a jelen, mintegy vajudásban levő nemzedéket jellemzik, többször lobbantaték az már szememre, mintha én, miután ellenzéki tag többé, vagy inkább „jelenleg“ nem vagyok, az egész ellenzéket gyökerestül kiirtani s megsemmítni törekedném. Nyomorult felfogás, s még nyomorultabb ráfogás!

Azért, mert egykor a vár védelmezését tartám legfőbb kelléknek, és magam is a védelmezők sorában állottam, ma megint azt mondom, „örök negatioval semmire sem megyünk, s itt van ideje már — miután a századi védelem közt igen elbágyadtunk, elvégre a positivitas mezején is próbálnunk egy kis szerencsét, s személyemet tekintve minden körülményt utilisálni törekedem, miszerint valahára már valami nagyobbszerűt is életbe léptessünk:“ ugyan, kérdem, mert így szólok s így cselekszem, valljon ki akarom-e azért irtani a vár védőit, vagy csak kisebbítni is egyéni becsüket? Milly szomorú, vagy inkább milly nevetséges hígvelejűség!

Minden időnek megvan a maga kelléke. És szerencsés, ki annak változékonyságit nemes czéljaira ildommal felhasználni tudja; míg a rövidlátó, a makacs, az éretlen, s kivált rosszakaratu: víz, szél és körülmény elleni küzdelmiben kimeríti erejét, és szerencsét hiába hajhász.

Az ügyes hajós, ki czélt érni akar, változva használja az ár folyamát, a szelek negédeit. Majd kóvályog, majd vesztegel; vitorláinak egész sorát akkor huzza fel, mikor minden körülmény kedvez; horgonyt visszás időben vet. A bölcs tábornok szintúgy rendezi ügyeit. Majd visszavonul és sánczok mögé állítja hadait, majd előre tör, s minden erejét egy

pontra összesíti, a mint t. i. negatiot vagy positivitast parancsolnak a körülmények. — Nemkülönben a higgadt politikus. Egy időben, t. i. mikor igazi vész fenyegeti a nemzet lételét, azon lesz, hogy minden, ki csak ér és nyom valamit, védelmileg álljon a gátra ki; míg olly időkben, mikor illy veszélyek nem léteznek, s ha léteznek, jobbadán a tulbuzgók agyveleiben léteznek, vagy hirük mesterségesen van koholva, viszont azon fog iparkodni, hogy míg bizonyos számu hü tartaléksereg, tán az ország passiv osztálya, megnemszünőleg őrködik „ne quid detrimenti capiat respublica," addig a nemzet pezsgőbb része kiálljon a ‚teremtés mezejére,' és ott víjon ki minél nagyobbszerü és több diadalt.

És ím ez azon szerep, mellynek viseléséhez én, mint az ujabbi magyar politikának egyik még mindig mozogni szerető ‚régije,' mennyire gyarló tehetségem engedi, közelítni iparkodom.

Tudom, az ellenzék erre azon megjegyzést teendi, mert hiszen megnemszünőleg ezen értelemben szónokol, ír és agitál, hogy éppen ő az, melly nem akar a negatio mezején maradni, és bizonyosan legnagyobbszerüeket vinne végbe, mik a nemzeti életnek egészen uj fordulatot adnának, ha csak ne volna az a másik oldal, azon általa annyira gyülölt conservativ tábor, meg az általa, vagy legalább némi „nem legmélyebb felfogásu" vezérei által minden alkalommal olly nagy bölcsen legyalázott sőt lepiszkolt kormány, melly őt legnagyobb lelkesedésének közepette mindenben hátráltatja, mindenben zsibbasztja.

És ím itt vagyunk megint azon elváló két utnál, mellynek egyikén én gondolok most, házánkat tekintve, üdvös czélhoz juthatni, míg a mai ellenzék vezérei látszólag a másikat választák, vagy jobban, de minden megbántási szándék nélkül mondva, „a másikon botorkálnak," és melly elváló utrul már több izben, mikor t. i. az elv és modor körülti különbséget hoztam szőnyegre, tevék említést.

Némi főeszméknek azon ernyedetlen ismétlése, ugyanazon egy dolog százszori felhozása, mikkel olly nagy mértékben untatom a magyar közönséget, bizonyos vagyok, nem lehet sokak előtt egyéb, mint felette kedvetlen. Miután azonban főczélom sem nem mulattatás, sem nem kegy- vagy tapshajhászat, de haszonhajtás; más részrül pedig lehetetlen némi bonyodalmakbul értekezés utján kibontakozni, ha legalább a fő elindulási pontok s a legnagyobb elágzások helyei tisztán nincsenek kitüntetve, s mi több, az ellenfél által is egész tisztaságban felfogva, mi nem mindig történik; s miután nem minden magyar szerecsen, kit a legőszintébb hazafiui kedély sem birna elvégre egy kissé fehérebbre mosni: én bizony mind addig szünetlenül fogok ismételni némi főszempontokat, míg azok vagy rectificálva, vagy egész mivoltukban méltányolva nem lesznek. És azért legyen szabad némieket ujra felhoznom.

„Az ellenzék vezetni akar, az ellenőri szerep mellett a mozgalomadásnak is ő akarja viselni szerepét," és ebben különbözik nézete, vagy inkább kapkodása az én nézetem- s eljárásomtul; mert én, valamint axioma-tisztaságban látom, hogy az órában a rugony és láncz, a gőzönyben a katlan és rendező (regulator) egészen különbözőleg működik, és egyik

a másik helyébe nem állhat: szintugy tartom statusszerkezetben valódi idétlenségnek, ha ugyanazon egy testület vezetni és ellenőrködni akar egyszersmind, vagy más szavakkal: ha ugyanazon egy testület töprenkedik viselni mind a kormány mind az ellenzék szerepét egy uttal. Mi nem egyéb, mint a zsarnokság ideálja, egy, több, vagy sok kézben.

Nem egyszer, de számtalanszor fejtegettem már e themát; miután azonban, mint gondolni kénytelen vagyok, eddigelé sikeretlenül, nem mivelhetek egyebet, mint azt isméti vizsgálódásom tárgyául tenni, ámde korántsem saját eljárásom kiszépítése végett — értsük egymást — mert hiszen most, mikor naprul napra növekedik a pártok elágzása, még sokkal kevesebbet törődöm személyemet illetőleg azzal, mit tart felőlem a sokaság, mint törődtem ezzel valaha; hanem azért gondolom a most érintett politikai thema felvilágosítását, legalább részemrül, kötelességben járónak, mert ha meggyőződésemtül vezéreltetve elég merész valék, vagy husz évvel ezelőtt a nemzet halálos álmábuli felriasztásához erőm szerint járulni, ma valóban saját magam előtt kellene pirulnom, ha most megint annyi bátorságot vagy inkább ‚hazafiui elszántságot‘ nem lelnék magamban, miszerint tartózkodás nélkül kitárjam, hogy valóban megbocsáthatlan bün, annyi nemes erőt, mennyi az ellenzék sorában létezik, némi fallaciáktul tökéletesen absorbeálva olly vágásokban forogni látni, mellyeknek nincs alapjuk, s mellyekben ekkép üdvös czélt nem érhetni, ámde azokban annál biztosabban juthatni tökéletes szétbomláshoz, és innen „minden nemzetiségbül kivetkeztetett szolgai léthez.“

Számtalan órát sőt napot tölték mély tünődésben, magamnak megmagyarázhatni, hogy valljon az,

mi nemzeti és alkotmányos ujjáalakulásunk műtételében nékem olly világosnak, olly kézzelfoghatónak látszik, miért nem mutatkozik szintilly színben a mostani ellenzék legalább néhány vezérei előtt, mihezképest pártjukat elvégre vagy olly mezőre vigyék, mellyen ámítások nélkül arathatni sikert, vagy ha pártukkal ennyire nem birnak, valljon miért nem állnak szabad és magukat sepertetni nem engedő férfiakhoz illőleg, s mint tevém én, legalább maguk olly fokra, mellyen mint isolált helyzetben ha nem mivelhetnének is csudákat, minden bizonynyal több nagyobbszerü és tartósnak vethetnék meg alapját, mint lesz végeredménye mind azon ujjhuzási erőködésnek, melly az ellenzéknek inkább csak erőtlen elégtelenségét bizonyítja, mintsem hogy a hazának közhasznát tekintve, egy kis ephemer csillogás- s kölcsönös ámításokon kivül valami tündöklőbb nyomot hagyna maga után. — És megvallom, sokáig nem birtam felfogni ezen különböző látvány okát; mert azt, hogy engem nem indít egyéb, mint szeplőtlen hazafiui szomj, „fajtánkat felvirulva látni," éppen olly világosan érzem minden csepp vérem dobbanásában, valamint soha nem tudtam s most sem tudok azon kételkedni, hogy az ellenzék legnagyobb részét szinte nem heviti egyéb, mint tiszta honszeretet.

Elvekben, végczélokban, mint ezt nyilván ki is mondám, nem leltem köztük és köztem össze nem egyeztethető elágzásokat; de annál erősebben meg valék győződve, mi most, minden skepticismust megszüntetve, szoros igazsági hitre erősödött bennem, hogy az ő modoruk semmi jót, de csak átkot hozhat hazánkra, míg az én felfogásom és tervezetem az, sőt mondani merem, tán azon egyedüli, mellynek nyomán

fajtánknak nemcsak megmentése, de felvirulása is felette hihető, sőt tán bizonyos.

Valljon hol létezik tehát azon elváló út, mellynek egyikén, mint én állítom, vérünk sülyedésnek vezettetik, másikán pedig mind inkább fog közelítni üdüléséhez? S valljon mi lehet annak oka, hogy e tekintetben a máskép annyira szemesek, olly kimondhatlanul rövidlátók sőt vakok?

Megmondom, mint már megmondám többször. — Vizsgáljuk.

Mióta egybe van házasítva az austriai birodalommal hazánk, alig lehetett a legközelebbi időkig — mondjuk ki ezt kereken, mint azt már többször tevők — igazi hazafiságot más mezőn gyakorolni, mint az ellenzékin. — Mikor egybeolvasztási szándék vala napi renden, s ekkép nemzetiség és alkotmányos lét megnemszünő veszély közt ingadozott: akkor a hű magyar, ki sajátszerü felvirágzás és alkotmányos szabadság nélkül élni sem akar, s ehhezképest a világ bármilly előnyei sem lehetnek előtte izletesek, sőt inkább bosszantók, akkor természetes, hogy a nemzet jobb része elibe tevén még a vad függetlenséget is a legfényesb létnek, melly azonban nemzeti és alkotmányos áldozattal lett volna megvásárolva, nem tudott, nem akart haladni. — Azt tehát, hogy megvagyunk, és mint magyarok vagyunk meg, és ha bár egy igen fejletlen alkotmányt, de azért illyest még is birunk, egyenesen a magyarnak ‚ellenzéki', vagy más szavakkal kitéve: a magyarnak magát egybeolvasztani és jogaibul kivetkeztetni nem engedő szellemének köszönhetjük.

Minden nemesb recollectio, mindén nemzeti háladat, melly a fiatalabb vért önbecsével megismertetve, őt hazai hűségre buzdítja, ollyannyira van ehhezképest ellenzéki színben a magyarnak jobb részével azonosítva, hogy valóban nem csuda, ha ma, midőn minden nemzet résen áll, s elvégre a jó magyar sem alszik többé, ha ma az ellenzék még mindig olly nimbussal vétetik körül, melly a köz felfogás szerint szentesít.

Századokon keresztül ugy szólván vérbe vegyült és a haza valódi hivei által kimondhatlan elszántsággal, melly előtt megilletődve le kell venni süvegünket, ápolt gyökérfelfogást, mellynek nemzeti létünket köszönhetjük, nem lehet egy könnyen a közvéleményben kiirtani, de csak rectificálni sem; míg más részrül nem kivánhatni, miszerint a nagy szám nemzeti javulásunk és a megváltozott körülmények mind azon gyengédebb árnyéklatit olly higgadtan és olly mélységben fogja fel és értse meg, mint a mennyi higgadtság és mélység szükséges, hogy a még mindig nyavalygó magyar nemzet elvégre biztosan el is érje az egészség legmagasb fokát.

Nincs tehát semmi természetesb azon megrögzött eszménél, melly a magyar földön a sokaságban még mindig él, hogy az ellenzéki azon egyedüli vágás, mellynek nyomán üdvre emelkedhetik a magyar; mert hiszen, ha jó volt az ellenzéki tactika szinte eddigelé, mit bajosan tagadhatni; ha igaz, hogy az ellenzéki szellemnek köszönhetjük nemzeti és alkotmányos létünk fenmaradtát: ugyan miért volna e tactika most kevesebbé jó, sőt czéltul visszalökő?

És ha ezen felfogáshoz még azon kényelem is vegyül, mellyhez képest az egyszerü „ellenzéki szin," az egyszerü „ellenzék sorába állás," minden legkisebb

fáradság nélkül már tapsot és éljent arat, míg az igazi hazafiságot, e ritka erényt illető koszorú, egyedül soha nem lankadó munkának, és mi több, kimeríthetlen önmegtagadásnak lehet díja: ugyan nem volna-e inkább az valódi csuda, ha az ellenzék sora illyen körülmények közt mai időkben kisebbednék, miután ezer közt legalább is kilenczszáz örömestebb jut „könnyen" söt ingyen hír-névhez, mintsem illyesekért, hosszu évek során megtörhetlen hűséggel fáradozni szeretne?

Ámde kérdem, illy könnyü szerrel, mellyhez képest az, kinek jól pereg nyelve — söt még ez sem szükséges — ki merész és jó vastagokat tálalván ki, minden kormányit ellenez, vagy ha illyest nem bír, legalább gyanusítni törekedik, a közvéleményben már jó reményü fiatal söt nemzeti hősként fényledez; ugyan kérdem, illy felette könnyü szerrel azt gondoljuk, annyira aggasztó bonyodalmibul kiemelkedhetik hazánk? és azt hiszszük, nemzetünk illy felette nyers söt együgyü felfogással elérendi a polgári kifejlés azon magasságát, mellyre az abban lakó elemeknél fogva a természet által jogosítva van?

O beata simplicitas! Tied lesz tán a mennyek országa, nem akarom kérdésbe vonni. Hanem hogy Magyarországot Te illy sikér felfogással bajaibul kimentsed, azt a legegyügyübb sem fogja hinni, ha csak egy kissé akarja is eszének venni hasznát.

Ellenzék és hazafiság mint synonym! Milly irgalmatlan egybezavarás! Pedig száz közt kilenczven illy szinben látja e két magában egészen különböző eszmét. Egészen különbözőt, mondom, mert az ellenzék egyedül csak „species," midőn a hazafiság „genus;" valamint a kormányi vagy ellenzéki szerep, ha igazi hűséggel viseltetik, soha nem egyéb, mint eszköz, míg

a haza és nemzet java azon egyedüli „czél,‘ melly után törekedni illő, sőt azokra nézve, kik közdolgokba avatkozni elég bátrak sőt elég merészek, még a legszentebb kötelesség is.

Igazságtalan volna az, ki különbség nélkül mindenkit azért vádolna, mert inkább szeret fáradság nélkül jó hír-névre emelkedni, ha teheti szerét, mintsem hogy illyesekért fáradni sőt még szenvedni is akarna. Távul is vagyok ehhezképest, a fiatalabb, a tapasztalatlan vért, vagy a nagy sokaságot a miatt gáncsolni, hogy az ellenzékhez csatlakozik vagy azt pártolja; mert hisz ezen egyszerü tette által mint érintém, ne tegyen egyébiránt semmit, de egyék, igyék, alugyék, kártyázzon napestig, és élje a leghaszontalanabb here szerepét, sokkal magasb polczra vergődik a sokaság s kivált a fiatalabb honi hölgyek kegyében, mint ha legbecsületesben fáradna hona körül vagy valami szolgálatban évekig. És igen természetesen, minthogy az illyes nem ringatja valami szép álmakba a képzelő-tehetséget, mellyel a nő és a gyengébb nem, olly bő mértékben meg van áldva; míg az ellenzék viszont, ha nincs is egyéb tulajdonokkal ellátva, mint a millyeneket felhozék, sőt ha betyár és rüpők negédje közt a haza dicsőségére még néha jól le is iszsza magát, a képzelgők agyvelejében rendszerint a tuláradozó erő, függetlenség, hazai hűség és lovagiság olly képében jelenik meg, melly varázsló, és megbecsülésre s szeretetre egyedül érdemes.

Neheztelésem azokat illeti, kik nem kevesbé tudják mint én, hogy ellenzés szintugy lehet bűn mint le-

het erény, s kik még sem állnak férfiasan ki a gátra az eszmezavarok ebbeli rectificatioja végett, de éppen ellenkezőleg mindent elkövetnek — s pedig tán csak egyedül azért, mert még felette sok az ollyas magyar, ki tán sejdítlen, de még is vajmi jobban szereti magát mint a hazát — hogy az érintett zavareszmék még inkább terjedjenek, míg elvégre aztán a bábeli chaosban ők arassák a tökéletes összebonyolodás szomoru díját, vagy a romisten az ő fejükre tűzze a nemzet életén megvásárlott popularitas ékét.

Vagy ezt tán nem tudják azok, kiket érinteni akarok, s illy nemtelen szomj, melly miatt vádolom őket, nem lakik bennük? Meglehet. Adja Isten! El akarom hinni. S valóban nem lehetetlen, hogy a magyar politikai fanatismus ennyire még el nem mirigyült. — Ámde, ha nem tudják, csak ezt sem tudják: akkor milly joggal bitorolják a vezetői szerepet? Bizony ez esetben jobb volna, ha lelépnének a vezetői lépcsőrül és azoknak hagynák a vezetést át, kik mélyebben birnak nem csak a magyar, de az általjános politikának szövevényeibe hatni mint ők, minthogy „nincs nagyobb bűn — bár mondaná ezt el minden magyar magának legalább kétszer naponként — mint másokat vezetni akarni ahhoz való tulajdonok, t. i. elég mély belátás, és elég tárgy- s körülmény-ismeret nélkül.“

Egyébiránt valamint Roma nem alakult csupa jószagu elemekbül, s erősítése végett eleinte nem volt igen válogató, de csak később fogott a tisztításhoz, miben felette jó sikerrel járt el: ugy meglehet, az ellenzék is mustrát fog tartani maga soraiban, milly műtétel — közbevetőleg legyen mondva — minden osztály és pártszinezetnek vajmi hasznos volna, és e szerint a vezérek maguktul lökvén azon szolgai lánczot,

mellyhez képest nem annyira ők vezetik az indulatos sokaságot, mint inkább ez nyargal hátukon, elvégre olly vágásokba fogják vezetni pártuk szinét, mellyekben mint ma állnak a csillagzatok minden hihetőség szerint el is lehessen jutni vagy legalább hathatósan közelítni azon czélhoz, melly minden hü magyarnak, legyen ő aztán bármilly szinü, fő czélja, s melly nem egyéb, mint nemzetiség és alkotmány ovása, s több vagy kevesebb, szaporább vagy lassubb kifejtése.

Legyen ezt remélnünk szabad — mihezképest, mennyire csak lehet, minden gyanusítástul mentek legyenek e sorok — hogy t. i. ők magukat az indulatos sokaság zsarnokságábul elibertálni fogják. Ámde eddigelé magukat csakugyan még nem elibertálták. Ez tény. Meglehet ugyan, hogy tán erre még nem ütött az alkalmas óra, nem mutatkozott kedvező alkalom. Meglehet az is, hogy többen a vezérek közül a magyar politikárul ugy gondolkoznak mint én, vagy legalább sejtik, miszerint nem járnak olly uton, mellyen ámitás nélkül tettleg csak egy kissé nagyobb vonásokban elő lehessen mozdítni honunk nemzeties és alkotmányos kifejlését, de eszméiket e részben egyenesen kitárn nem merik, vagy magukkal még nincsenek egészen tisztában; mind ez meglehet. Miután azonban az ellenzék vezérei, bár mikép gondolkozzanak is collegialis ellenőrség nélkül magukban, legalább a közéletben a politika nyilvános mezején egészen más modort követnek és egészen más vágásban mozognak, mint a millyen modort én tartok helyesnek, és a milly vágásban mozgok én: hadd mondjam azt itt egyenesen képükbe — kivált miután hizelgés nem mesterségem és korántsem vágyom annyira nekiek tetszeni, mint in-

kább szolgálni a hont — hogy irgalmatlanul csalódnak, ha azon hiszemben vannak, mintha eljárásuk által hasznot hajtanának a honnak; mert ezt nem csak hogy nem cselekszik azon sok jóhoz képest legkisebbé is, mellyet végbevihetnének; de éppen ellenkezőleg olly bonyodalmakba fogják keverni, ha szerencsétlenül elég erejük lenne, a szegény hont, mellyekbül aztán, ha vak véletlen nem, bizony emberi erő nem fogná kiemelhetni azt soha. És azért hadd bonczoljam még részletesebben azon elválasztó utakat, mellyek egyikén ők mozognak, másika pedig azon egyedüli, mellyen most a magyar nemzet jobb részének egybepontosulnia kellene.

Tudom, sőt hiszem, ha nem is mindnyájatokat, Ti ellenzék tagjai, közületek még is a sokkal nagyobb részt nem heviti egyéb, mint a legnemesb hazafiui tűz. Míg más részrül csak a hígvelejü nem látja át politikai bonyodalmink aggasztó tömkelegét. Ugy hogy, valóban még a legbölcsebbnek sem szégyen politikai eljárásában csalatkoznia; midőn senki, bár ki legyen is, nem bocsáthatná meg e hazában magának, ha elbizottságtul hajtva, a jó tanács elől siketen fordulna el.

És e szavakra vigyázzatok Ti honunk fiatal reményei, kiknek kezeiben van a „jövő", s kiknek czélszerü vagy czéltalan politikai eljárása ekkép olly sulyt vet az események kifejléseibe kénytelenül, miszerint leginkább általatok vagy uj élet fog biborodni a hazára, vagy bizonyos habár lassu de minden esetre időelőtti enyészet lesz vérünk sorsa!

Nem régiben „gravaminalis politikának“ neveztetett a mostani ellenzék csatatervezete. És azt hiszem, nem egészen helytelenül. Mert azon néhány anarchistát vagy chartistát kivéve, akárhogy tetszik, ki ad nauseam megnemszünőleg a kiváltságtalan tömegekkel akarja ijesztgetni a kiváltságos osztályt, mikép ezt par force sajátszerü engedményekre kényszerítse, csakugyan a gravaminalis politika tervezete körül látszik egybepontosulni a mai ellenzéknek legtöbb tagja is szintugy, valamint nemzedékrül nemzedékre, mióta az austriai közbirodalommal egybeházasított minket az örök végzés, szinte ezen zászló alá állott az eddigi ellenzékek minden kisebb vagy nagyobb tábora is. Ezen eljárás azonban valamint nem definiáltatott helytelenül, szintolly kevessé érdemel gáncsolást; de egyenesen azon egyedüli, melly az ellenzék sphaerájába való. Mert azon pillanatban, mikor ebbül a cselekvés, vagy más szavakkal: a kormányzás mezejére kilép az, tüstént felforgattatik a statusszerkezet, mi ugyan nem nagy bajjal jár, ha ezen szerkezet egyszerü, mint például Angliában vagy Francziaországban, hol az egész efféle felforgatás csak abbul áll, hogy az ellenzék a kormány, ez pedig az ellenzék székébe ül; de annál bizonyosabban hoz mindent a legabnormisb állapotba olly complicált szerkezetben, mint a mi magyar viszonyunk a közálladalommal, hol a mi ellenzékünk semmi esetre nem fog ülni a kormány székébe, a közálladalmi kormányt viszont a legerősb phantasiai tehetséggel sem képzelhetni a mi ellenzéki padainkon.

És ím itt van kulcsa azon abnormis állapotnak, mellyben indefiniált, vagy legalább eléggé soha nem definiált összeköttetésünknél fogva azóta megnemszünőleg létezünk, mióta Magyarország Austriával sző-

vetkezett és melly abnormis állapotnak egész mélységeig soha nem definiált s ekkép soha eléggé nem méltánylott létében kell keresnünk mind azon viszálkodást s mind azon majd lappangó, majd nyilvánosabban kitörő visszatorlási hangulatot, mellyben, kevés és csak ephemer kivételekkel, mindenkoron állott a magyar nemzet az austriai kormánynak átellenében és viszont, s mellyben — ha készakarva nem akarjuk csalni magunkat és másokat, s ha készakarva nem akarjuk viszonyos bajaink gyökéroka előtt behunyni szemeinket — még ma is áll és lehető legnagyobb kölcsönös megrövidítésünkre mindaddig állni is fog, míg annyira különböző statusszerkezetünket, melly t. i. a magyar és az örökös tartományok között létezik, lehető legtisztábban definiálni, viszonlag kellőkép méltánylani és a közállodalom gyarapulását lehető legőszintébben ezen két tényezőre alapítni nem fogjuk.

Magyarország, ha az igazat meg akarjuk vallani, még ma is pirító hátramaradás közt teng; s ekkép az austriai közállomány sem dicsekhetik azon pezsgőséggel, mellyre kifejthető volna, minthogy Magyarország képzi legnagyobb s kétségkivül legtöbb kincscsel megáldott részét.

Valóban vérzik a becsületes s a nemzetek kifejlését őszintén szomjazó embernek szíve illy látványon. Mert hol olly roppant a fejlődhetés, hol olly tömérdek a kincsforrás, mint az austriai közbirodalomban, és hol még is annyi a fejletlen, annyi a maga magát emésztő kincs, ott lehetetlen epedő kebellel illy kérdésre nem fakadnia: valljon ennek így kell-e lennie, és ez nem lehetne-e máskép?

Mire tétova nélkül azt válaszolhatni, hogy ennek nem csak nem kell, nem csak nem szükség így lennie, de valódi szerencsétlenség, ha nem akarjuk mondani ‚bűn', hogy ez így áll s annyi idő folyt hiába le a nélkül, miszerint illy abnormis létnek eleje vétetett, illy nyavalygó állapotnak gyökeres gyógyszere találtatott volna.

Elejét valami abnormis létnek, gyógyszerét valami nyavalygó állapotnak azonban csak ugy vehetni s ugy találhatni fel, ha azon kútfő, mellybül az illyes keletkezik, tökéletesen el van ismerve, és ennek megsemmitésére nyujtatik segédkéz s vitetik kellő szer.

És ha most azt kérdezitek tőlem: hol lappang hát ezen kutfő? Válaszom ím ez:

Legelsőben is ott, hogy az austriai kormány legközelebbi időkig, nem méltatá eléggé, sőt éppen nem méltatta a magyarnak sem nemzetiségét, sem alkotmányát, de a közállodalmi bonyodalom egyszerűsítése végett, folyton folyvást az egésznek egybeolvasztására s minden részek egybepontosítására törekedett;

S aztán ott, hogy a magyar nemzetnek élénkebb, pezsgőbb része soha nem tudta, soha nem akarta, s most sem tudja, most sem akarja — és ím itt fekszik a magyar ellenzéki hazafiak megbocsáthatlan bűne — magát philosophiai felfogással azon eldönthetlen ténybe bele gondolni és e szerint bölcsen cselekedni is, hogy Magyarország az austriai tartományokkal biz egybe van házasítva, és a közállodalom egyik legfőbb kiegészítő részét képezi, ugy hogy egyedül e kapcsolatban találhat szerencsét, vagy sehol.

És ha ez igaz és a kijelelt diagnosis nem helytelen, mit tagadni tán bajos volna, ugyan kérdem:

lehet-e bámulni mindennemü hátramaradásinkon? Ugy hiszem, éppen nem. Mert tengő s annyiakban sínlő állapotunk nem egyéb, mint természetes eredménye azon örökös aggodalom- és küzdésnek, melly közt nemzetiség és alkotmány fölött virasztva, annyi drága és helyrehozhatlan idő pergett le nemzeti életünkben a nélkül, hogy bármiben is a tizenkilenczedik század követeléseihez képest kellőleg s egy kissé nagyobb szabásokban haladhattunk volna. Sőt, ha átgondoljuk, mennyi zsibbasztó körülmény közt éltük napjainkat, s más részrül nem tagadhatjuk, miszerint mind ennek daczára, kivált ujabb időkben, még is tettünk némi meg nem vetendő előmenetelt, inkább azon kell csudálkoznunk, hogy csak ennyire is jutottunk mint a mennyire vagyunk; mi roppant kifejlődhetési képességünk legnagyobb kezessége.

Egy kissé hosszabb politikai pályámon ezen abnormis állás ingó voltát tettleg tapasztaltam, és ekkép az általam felhozott thema jobb felvilágosítása végett, saját eljárásomra kivánok hivatkozhatni.

Én természetem és hajlandóságom szerint soha nem voltam ellenzék embere. Mert a negatio, az ellenőrség szerepe soha nem volt ínyemre annyira, mint vala a kiállitási, az alkotási szerep. És még is politikai pályám kezdete óta és legnagyobb része folytában szinte a legközelebbi időkig ellenzéki szerepet viseltem, noha ezen idő alatt is mindent elkövetek, mi csak tehetségemben állott, nehogy hazafiui tisztem csupa negatiora legyen szorítkozva, de a positivitas mezején is közremunkáljak mennyire lehet, egy egy lépéssel elé. — Érzettem, sőt vajmi jól tudtam, hogy

ezen kettős eljárás, kivált hosszabb időre és főképen nagyobbszerüek életbe léptetésére, jó sikerrel nem folytatható, és pedig azon kérdésbe nem vehető oknál fogva, mert azon bosszantó benyomás, mellyet az ellenzék, míg emberek leszünk, a kormányra kénytelenül szül, nyilt ellentétben áll azon kedvező hangulattal, mellyben nagyobbszerüek kivitelére a kormánynak ringattatnia kell... és még is mint mondám, vajmi hosszu időig egy uttal ellenzékeskedtem és némi alkotási ügyekben is fáradoztam. — De valljon miért? Egyedül azért — és ezen, itéletem szerint olly annyira egyszerű és világos kötelesség teljesítés, még ma sem fér nem egy jámbor fejébe, de mint valami feloldhatlan rejtély lebeg előtte — mert legelsőben is a kormány legfőbb irányzata nemzet- s alkotmányellenies volt, s ekkép nem vala egyéb mint kötelesség: „ellenzékileg kiállni a gátra;“ és aztán, mert olly mozdulatlanságban, olly irgalmatlan hátramaradási marasmusban pangott hazánk, sínlett vérünk, hogy szinte kötelesség volt, mennyire illyféle kettős szerepben csak lehetséges vala, nemzeti és alkotmányos haladás végett is tenni lehető legtöbbet.

A mostani ellenzék politikai felfogása szorosan illy magasságra emelkedett, de minden megbántás nélkül legyen mondva, magasabbra még nem; mert az ellenzék többé kevesbé jobbadán volt körömben forog, csakhogy sokkal több hévvel és gőzzel mint én, söt felette nagy keserüséggel, s e szerint ellenzékeskedik is, a kormányt minden alkalommal gyanusítván söt nem ritkán legmérgesebben le is tajtékozván, és egy uttal a lehető legóriásibb reformkérdésekkel is vajudik, pedig — és aztán ez adja meg az egésznek igazi csípősségét — olly bizakodó kedélylyel, hogy ne mond-

jam „gyermeki éretlenséggel," mihezképest erősen hiszi, hogy hozzá vonzó sympathia- és szeretetbül majd minden kivánságát tüstént teljesítendi a kormány, avagy azon ismeretes és felette bölcs thema szerint, mellyel — közbevetőleg legyen mondva — mai időben még a teljes hatalmu Napoleon sem merne kérkedni, „nélkületek, sőt ellenetek," a kormány és az ezt fentartó dynastia az ellenzék által majd le hagyja lábairul veretni magát.

Tatár felfogás és kurucz politikai mélység biz az egész, és nem több; ne haragudjatok drága honosim, de bizony ki kell mondanom; mert ha én nem cselekszem, ki cselekszi más? Pedig ha egy kissé mélyebbre nem viszszük politikai tervezetinket, bizony szinte csak kurucz és ezzel egybeházasított (!) ‚Heister'-féle eredményeket fogunk honunk mezejére idézni. Ez pedig kimondhatlan szomorú volna, valóban kimondhatlan szomorú; mert hiszen még vesztünk sem lenne nagyszerü, mint Vörösmarty olly édeskeserün zengi, de egyenesen „nevetséges," hasonlólag minden ollyas elbukáshoz, mellyre elég ok nincs, azaz, mellyet egy gyüszűbe férő gyakorlati észszel is elkerülhetni, legalább a legközelebbi időkre még.

Én politikámba kifelé soha keserüséget nem vegyíték; mert a keserü keserüséget szül, s a mindennapi tapasztalás is azt bizonyítja, hogy vajmi többet érhetni szőrmentiben el, mint szőrnek elleniben. Én soha nem gyánusítám a kormány szándokát, de mindenkor még akkor is, ha illyesekre tán lett volna némi ok, mind azt, mi véleményem szerint hibásan történt, vagy legnagyobb kárunkra elmaradt — és mennyi van illyes! — egyenesen a szövevények és bonyodalmak rovatára ügyekeztem jegyezni. Én soha a megyéket és tör-

vényhatóságokat be nem barangoltam, ott a kedélyeket felhevítni, sem nem vala mesterségem soha is, az eszméket felzavarni, s még a legártatlanabbakba is önteni az indulatosság mérgét. És még is mind ennek és mind azon méltányosságnak daczára, mellyet soha nem veszték szem elől, s mellyre többek közt számosb könyvem is szolgálhat tanúul, politikai pályámon mindig egészen eltörpitett lét közt forogtam. És igen természetesen. Mert kettős helyzetemben vajmi sokszor kellett s pedig hangosan felkiáltanom: Ennek nem kell, ennek nem szabad igy lennie, mikor t. i. a kormány nemzet- és alkotmányelleni vágyakat árult el; s e szerint a psychologia, mathesis és természet eldönthetlen törvényeihez képest szintén nem következhetett viszontorlásilag engem illetőleg egyéb be, min ekkép soha nem is bámultam, mintsem hogy a másik oldal is, a nálamnál annyi tekintetben sokkal erősb, hasonlóul ha nem is egy hangos, de minden esetre elég erős vetoval állott megint vajmi sokszor akkor és ott elő, mikor és hol én tápláltam bármi vágyakat.

Mind az, mi általam életbe lépett vagy szőnyegre hozatott, egy kis kezdetnek tán eljár, de az én felfogási czirkalmam szerint olly pygmaeusi, vagy legalább annyira isolált eredmény mind az, miszerint, Isten látja lelkemet, valóban pír futná szégyentül el arczomat, ha ezzel már legtávulabbrul is beelégedném és nagyobbszerüek s általjánosabbak után nem szomjaznék magyar rokon vérem. Ugy hogy, nem nyom azon észrevétel semmit, mellyhez képest nem egy, saját sikeres (!?) működésem által akarja a most szőnyegen forgó themát magyarosan enfegyvereimmel kérdésbe venni, s annál kevesebbé nyom ezen észrevétel valamit, mert bizonyára még mind azon kicsi, mellyben köz-

remunkáltam, sem jött volna soha létre, ha szorosan nem követek minden politikai eljárásomban két fő szempontot, mellynek egyike az, hogy soha sem hoztam ollyast szőnyegre, mi a közálladalom szerkezetével nem lett vala egybeilleszthető; és aztán, hogy a legösszeférhetőbbek kiállítását is mindig olly modorban kezelni s mindig olly kedvező köntösbe takargatni iparkodtam, mihezképest az egyenes ellenzés és az áthághatlan megtagadás még maguk előtt is némi árnyékba helyezte volna az illetőket. —

Csekély tervezetim soha nem vágtak az egész álladalom érdekviszonyaiba, azon modor, mellybe követelésimet ruháztam, soha nem volt ingerlő, soha nem volt bosszantó; és még is alig mondhatok egyebet, mint — fájdalom — azon olly kevessé kielégítőt „in magnis et voluisse sat est.“

Valljon hogy gondoltok tehát Ti drága Ellenzékiek a politika mezején hazánkra nézve valódi s állandó, és nem képzelt s ephemer hasznot arathatni; Ti, kik olly reformkérdésekkel vagytok saturálva, mellyek tüstént alkalmazva Magyarországot is, de az egyetemes állodalmat minden bizonynyal végzavarba hoznák; Ti, kik érdekkimutatás és „aranyszáju“ rábeszélés helyett kormánygyanusítást, epétül tuláradozó szónoklatokat, minden más vélemény ledögönyözését, általjános terrorismust, és a hallgatók — kik mindent tesznek, csak nem hallgatnak — zsarnokságát látszotok legáltaljánosb okoskodástok fő tényezőjéül használni?

Azt mondjátok: bennetek több az ismeret, müveltség, állhatatosság, erő, elszántság és lelkesedés, mint volt bennem, s hogy sokan vagytok. Ezt szívesen megengedem; csakhogy mind ezen szép tulajdon, milly nagy mértékben ékesítse is az illetőket, mind

annyi elpazérlott kincs, ha nem áll „gyakorlati alapon,“ ha nem forog „czélhoz vezető vágásokban,“ és ha még nagyobb számokkal s még nagyobb erőkkel jön összeütközésbe.

Ezt mondjátok: az erőltetés, az ujjhuzás, a kényszerítés általján véve több sikert szül, mint az érdekkimutatás, a persvasio; és hogy mi magyarok is bizony csak erőltetés utján vagyunk még mik vagyunk; midőn az „érdek barátságos kimutatása“ körülményeinkben legalább, eddig kedvező eredményt soha nem idézett még elé. S igaz, nincs a világon erősb oksuly, mint a hatalom, csakhogy ennek valóságosnak és nem önámításinak kell lennie, minthogy az illyes soha nem vezet egyéb eredményekre, mint mohácsi tragoediákra, Rákóczy-féle szomoru andalgókra, chinai bohózatokra, Sikhs-féle idétlenségekre sat. sat. — És aztán kérdem, mí magyarok ugyan mik vagyunk, mihezképest olly annyira lehetne okunk, eddigi eljárásinkba ugy szólván „belészeretnünk,“ miszerint az illyest még mai időben is követésre méltónak találhatnók? Valóban nem egyebek, mint alig lábadozó, irigységgel megtelt nép, melly ha a körülményekhez illő rendszert nem tart, élni bizonyára nem fog. — S valljon, mióta Austriával össze vagyunk kapcsolva, ugyan használtuk-e ‚közös érdekünk‘ kiemelése végett valaha is a hideg persvasio szózatát? Azt mondom, soha; mert önálló képzeletünkben — igen, képzeletünkben, minthogy az illyes csak könyvekben áll, de az életi valódiságban nem létezik — mindig csak minérdekünket vettük szemügyre, s ekkép ők is egyedül saját érdekük szerint cselekedtek mindig, honnét aztán, mert ők voltanak az erősebbek, olly igen nagy mértékben őriztük meg (!!?) érdekünket, mihezképest ha még mai idő-

ben is, mikor másutt még a vakok is kezdenek látni, még mindig képesek lennénk „megcsudálni“ lefolyt sikeretlen prókátoroskodásainkat, bizony mondom, nem érdemlenénk egyebet, mintsem hogy az „okosabbak“ minden halasztás nélküli martalékául essünk, minthogy attul, ki eszét nem használja kellőleg, én biz azt hiszem, még a nagy istenek is nehezteléssel fordulnak el.

Azon ugy szólván „mindenes szerep,“ mellyben velem együtt nem egy magyar járt el, s mellyet a mai ellenzék magának még mindig appropriálni akar: egyedül kisszerüek körül és csak indefiniált, némileg csak azon chaos-féle létben volt játszható, melly közt részint azért léteztünk, mert szünetlenül vagy török vagy franczia ült nyakunkon, vagy magunk közt háborogtunk; részint pedig, mert mi tagadás benne, bizony az alkotmányos országmü rendes kifejtése sem olly régi találmány vagy inkább ‚javítvány‘ még, mihezképest a vad szabadságbuli átmenetelünket ‚polgári szabadságba‘, kivált szövevényes összeköttetésünk közt, tüstént a legjózanabb vágásba iktathattuk volna.

Ma, midőn naprul napra nagyobb világ terjed körülöttünk, s közös érdekünkben fekszik, elvégre tisztán tudnunk, „hányadán vagyunk;“ ma, midőn még mindig élvezzük az europai békeség malasztját, de tán már többé nem soká, és az alkotmányos tervezet mozgató és rendező szerei is már bizonyosb alapokon állnak, mint álltanak azelőtt; ma, midőn nemzetünkre nézve nagyobbszerüek idővesztés nélküli életbeléptetése olly sürgetőleg szükséges, hahogy örökös hátramaradás által betü szerint „elveszni“ nem akarunk; ma az illy „mindenes-féle szerep“ körülményink közé éppen

olly kevessé való többé, valamint civilisált állapot közt sem láthatja el jobbféle család háza kényelmeit egyedül a ‚faragó béres;‘ vagy valamint „például‘ teljességgel nem lehet Sir Robert Peel vagy Lord John Russel egyszersmind: az ellenzék és kiviteli kutfőnek tagja, és annál kevesebbé egyiknek és másiknak szintazon idő alatti vezetője.

Milly zavart felfogás közt léteznek e tekintetben hazánkban még sokan, sőt tán legtöbben, nyilván kiviláglik nem csak az illetőknek „mindenes“-féle eljárási törekedésébül, de mindazon ujsági czikkek- s egyéb nyomtatványokbul is, mellyek e tekintetben ujabb időkben az ellenzék, de még a conservativek részérül is közre bocsáttatnak szünetlen, és mi több: látszólag olly kevés scrupulussal, sőt annyi belső megelégüléssel, mintha a magyar politikai bölcseség efféle kövének birtokára egyenesen csak ők tettenek volna szert!

Nincs időm, mind ezekrül most részletesen értekeznem; egy legujabb pesti hirlapi czikknek néhány sorait azonban még is fel akarom állításom igazolásául hozni, hogy t. i. az ellenzék ‚mindeneskedni akar,‘ és illyféle szerep-viselést egyenesen tiszti köréhez tartozónak hisz.

S ugyanis a Pesti Hirlap 706-dik szám alatt 1846. julius 16. „Tájékozásul az adó kérdésben“ czimü vezérczikkében, melly által ismét szívreható éretlenséggel tühegyre állítatik az adó ügye és az ekkép ujra compromittáltatik, nagy bölcsen ezt mondja ☉:

„Ezen országos nyilatkozat után az ellenzék, melly a haladó párt nevét is méltán igényelheti sat.“

Melly néhány sorbul nyilván kiviláglik azon csaleszme, vagy inkább azon édes illusio, mellyhez ké-

pest ☉ bizonyosan sok más hazaboldogító (!?) pajtásival együtt, bona fide arra hiszi magát az isteni gondviseléstül kijelelve, hogy egy uttal a kormány minden tendentiait, bár legkisebb lépéseit, legszorosb analysisbe vegye, sőt tehetsége szerint elhitetlenítse, zsibbaszsza, akadályozza: más részrül ellenben a haladás zászlóját is pártja vagy tán éppen saját ő maga vigye, pedig olly önkénynyel, olly türelmetlenséggel, miszerint mindazok, kik betürül betüre nem járulnak az ellenzék minden tervéhez, minden hóbortjához, de ezektül csak egy vonallal gondolnak és merészelnek kissé előre, hátra, jobbra vagy balra fordulni, egyenesen mint gyanús, a kormánytul megvesztegetett emberek, sőt mint hazaárulók állítassanak ki azon ujabb ellenzéki pelengérre, mellyen már nem egy derék magyar piszkoltatott legémelygősebben le, pedig olly éretlen, olly érdemetlen, olly hígvelejü egyének által, kik nem csak nem érdemesek csak saruszíjukat is feloldani az illetőknek, de még kérdés, érdemesek-e a nemzet részérül a legcsekélyebb kiméletre is!? mihezképest a higgadtabb ember valóban nem tudja, bosszankodjék vagy nevessen-e az efféle idétlenségek torzképe fölött.

Tudom én vajmi jól, hogy ezen megnemszünő ujjhuzás a kormánynyal, ezen minden más véleménynek ledögönyözése, nevetségessé tétele, ezen mintegy systemisalt lenézése sőt üldözése minden más szinünek, melly most, s pedig tán növekedő kifejlésben jellemzi a magyar ellenzék egész testületét, igen igen nem jól esik az ellenzék kitünőbb, sőt merném mondani, az ellenzék legtöbb tagjainak, kiktül bárki sem tagadhatja meg, ki őket közelebbrül ismeri, a rokonszenvet, és kiket én — mint fentebb érintém — tiszta szándék, hazafiság s elmebeli tehetség tekintetében az ország

legjobb elemeihez sorozok, mert tagadhatlanul bennük rejlik a legtöbb nemzeti és alkotmányos feltámadhatási csira.

De éppen azért, mert ezt tudom s tagadhatlanul így állnak a dolgok, restellem, hogy az egész ellenzéki testület még is azon kisebb töredék szinét viseli, s ekkép egészen ennek hitelében áll, melly mint csak most hozám fel, mind a kormány mind az ellenvéleményüek átellenében egy uttal a keserü censor és a parancsoló zsarnok szerepét bitorolja, s melly bizony egy cseppet sem alkalmas arra, hogy bárminek is, mibe elegyedik, hitelt szerezzen; de éppen ellenkezőleg, valaminek megrontására már szinte beleavatkozása is elég.

Pedig hogy az egész ellenzék ezen kis zsarnok fractio szinét viseli, és e szerint tökéletesen ennek hitelében is áll, természetes s ekkép éppen nem méltatlan; mert habár egyenként négy szem közt máskép nyilatkozik is az ellenzék legtöbb tagja, azért, mint a tapasztalás mutatja, collegialiter, kivált népes és főkép karzatos gyülésben, hol az ellenzék tulsulylyal bír, rendszerint az érintett kis fractio legtulzóbbjai döntik el a nap sorsát, és jaj gyanusítás dolgában azon mérséklettebb, conciliatiora hajlandó ellenzéki egyéneknek, kik „eredmény" után sóvárognak, s ekkép a „tühegyrei állítást," mennyire lehet, mindenben elkerülni törekednek; mert habár egész politikai pályájuk hosszu évek során szakadatlanul olly tisztán folyt volna is a hazafiság legszilárdabb partjai közt mint kristály, tüstént fel fogja vetni magát valamelly politikai ‚hős‘, ki rájuk sütendi a hazaárulás, a lélekeladás legundokabb bélyegét, melly czímernek aztán vakon hitelt szokott adni, kivált a felizgatott, semmit sem vizsgáló sokaság, valamint a rágalom, a rossz szag is módnélkül sza-

3*

porábban és nagyobb körökben terjed, mint verne gyökeret a rendszerint szerénységbe burkolt belbecsnek megismérése, méltánylata.

Minden forradalmi állapotnak illyes szokott lenni természetes progressioja. Ugy szólván: Violentiai kótyavetye áll be a szónokok, a szereplők közé. — Mirabeau csakhamar pecsovicscsá válik Camilles Desmoulinshez mérve; ez pedig Dantonhoz állítva lesz azzá; de végre ő sem kerüli el Robespierrehez hasonlítva ezen „qualificatiot;" míg berekesztésül: a forradalmi hagymáz-szabadság illusioit az önkény zsarnokkeze töri ketté.

Mi csak kezdetén vagyunk egy illyféle forradalmi láznak, de benn vagyunk, és annak legvégsőbb stadiumáig is okvetlen el fogunk jutni, ha a magyar ellenzék most legközelebbrül tulsulyra birna emelkedni; csak azon különbséggel, hogy vagy később minden forradalmi iszonyatokon keresztül fogunk eljutni a forradalmak azon végstadiumához, mellyben a szabadsághoz szokottak Dante elkárhozottjával a legkinosb epedések közt elmondhatják: Non c'è più gran dolor sat; vagy tüstént minden anarchiai kitörések nélkül de bizonyosan (!!!) jutunk oda el, a mint a kormány és az europai hatalmak rendfentartó politikája több vagy kevesebb, szaporább vagy később erőt fejtend ki.

Mostani körülményink között tehát, mikor a kormány szándéka irántunk nem csak abstracte jó és becsületes, de nemzetiségünket és alkotmányunkat tekintve sem készakarva sértő, s mind az, mi tán nem leghelyesben történik, nem azért történik így, mintha valami rejtett rossz czél volna a dologban, hanem mert bonyodalmaink között nem olly könnyü, kivált ha több

elegyedik belé és illy műtételbe mindnyája még egészen belé nem okult, olly magyar és olly alkotmányos rend- és tápláló-szereket tálalni ki, mint azt magyar felszíneseink, politikai ‚projectánsaink' és a dolog csak ‚egy oldalát látók' roppant serege könnyünek gondolni látszik; mostani körülményeink között tehát, mondom,

„Nem kell sőt nem szabad, hogy a magyar ellenzék bármiben is, kivált anticipative, tulsúlyra emelkedjék;"

„De minden magyarnak, kinek lelke magasb, szelleme tisztább, mintsem hogy dicsvágybul, irigységbül, személy elleni antipathiabul, vagy végre nemtelen bosszuállásbul feláldozni volna képes a közjót, — olly magyarnak szóval, ki nem csak phrasisokkal és szemfényvesztésekkel, de tettleg szereti jobban a „hazát mint saját magát," szoros kötelessége, mindent, mi lélekismerettel és becsülettel nem ellenkező, elkövetni, hogy a magyar ellenzék, mostanság legalább, mielőtt a megujult kormánynak még ideje és alkalma sem volt czélzatit a magyar nemzet előtt jóformán kitárni, tulsulyra ne emelkedjék; mert ha ez történik, mint érintém, előbb vagy utóbb de bizonyosan bekövetkezik ránk a minden nemzetiségbül és alkotmánybul kivetkeztető rendfelállitás, mikor aztán késő lesz kiábrándulnunk, és azon „édeshangú" ámítók ellen anathemákat szórnunk, kik — meg akarjuk engedni — ‚tiszta szándékkal,' de ‚költői felfogással' minket efféle kigázolhatlan mocsárokba vezetni elég szívesek és jók valának; vagy tán jobban mondva, kik a megsemmisítő gyilkot nemzeti és alkotmányos létünk életforrásába üték.

De vegyük a dolgot gyakorlatilag, és szóljunk lehető legvilágosabban.

Ha az ellenzék mindent gáncsol, sőt mindent lepiszkol, mi a kormány részérül jő; a fejedelemnek legközelebb álló tanácsnokait pedig, azon esetlen, vagy malitiosus ürügy alatt, hogy a jó fejedelem nem is tudja, ‚a szegény magyar honnal ők milly lélekismeretlenül bánnak,' minden módon gyanusítni és lemoslékozni meg nem szünik, és „messze a lövéstül" nem egy szennyes iskolás csudálatra méltó (!?) bátorságot fejtvén ki, az ellenzék hatalmas védszárnya alatt, impune sőt tapstul kisértetve, kigyót békát szór a legmagasb hivatalnokok ellen, és nem létezik elégséges contrapondium, efféle szánakozásra méltó politikát saját körébe szorítni, vagy legalább némileg ellensulyozni, vagy röviden mondva, ha az efféle ellenzék többségi hatalomra emelkedik, mielőtt csak be is akarná várni a dolgok kifejlését; más részrül pedig, mert majoritasra felvergődve, szokott kormánygyanusítási és általjános imprecationalis hangját lehető legélesebbre intonálván, parancsoló állásba tenné magát a fejedelem legmegbizottabb embereinek átellenében, és ezeknek, mint kaján tanácsnokoknak, tüstént eltávolítását fenyegetőleg sürgetné; továbbá pedig olly tulhéjázó, olly éretlen reformkérdéseket akarna kapustul törve a házba szegény Magyarországra torkolni, mellyek életbeléptetése bizonyosan sarkaibul döntené ezen „igazi kuruczokkal még mindig vajmi bőven megáldott (!!!) hazát": akkor ugyan kérdem, gondolható, hihető-e, hogy dynastiánk, melly pénzt és fegyvert tart kezében, és melly mellett olly őszinte tisztelettel áll minden józanabb, midőn a magyar ellenzék csak phrasisokkal képes durrogatni, és azon jó vélemény, mellyel Eu-

ropa még csak nem régiben viseltetett a lelkes és alkotmányát férfiasan védő magyar iránt, higye el becsületes szavamat, tisztelt olvasó, már igen igen kezd csökkenni; kérdem, gondolható, hihető-e, hogy dynastiánk, illy kényszerített állapotba helyezve, nem fogna kifejteni legalább is annyi energiát — erre pedig bizony nem volna szükség felette sok — miszerint a sarkaibul kibicczent statusmüvet bármilly áron és bármilly móddal ismét rendesebb (!) szerkezetbe szorítsa?

Bizonyosan ezt fogná tenni Europának minden hatalmaitul leghathatósabban gyámolítva; mikor aztán a szegény magyar, kinek annyi az ellensége s olly kis számu a valósággal őszinte barátja, nem költőnk szerint, nagyszerüen milliók könyzáporátul kisérve fogna az elbukott népek sirjába szállni, de számtalan ellenei-nek közhahotája közt ‚farkasveremben' lelné magát, mellyet az éretlenség és politikai fanatismus ásott számára, s mellybül csak szép kérés és rimánkodó könyörgés utján — ej be keserves út az illyes! — eszközölhetné kiszabadulását; midőn m a m é g

„Alkotmányos férfiakhoz illő állásban őrizheti jogait, követelheti felvirágzásának eszközlését, s fenhangon kiálthatja fel: „Ne bántsd a magyart!"

M e l l y a l k o t m á n y o s á l l á s a z o n b a n — s e körül forog a dolog veleje — e g é s z e n e l v e s z t i „noli me t a n g e r e"-féle v o l t á t, ha vagy zsarnoki vagy forradalmi méreg által elfertőztetik az, mikor aztán kardra vagy inkább ágyura kerül a dolog; melly utolsó esetben megint a magyarnak volna rosszabb dolga, legelsőben is azért, mert ágyuja nincs, és aztán, mert hüvelyében a sok prókátoriság és tenta közt bíz' rég elrozsdásodott egykor éles kardja már!

Tudom, az ellenzéknek nem egy tagja erősen fog a mondottakon megbotránkozni. — Néhányra nézve ezt bizony nem bánom; mert több egyén áll az ellenzék sorában, ki betyár viselete, kupak negédje s mindent tulhajtási viszketege által ollyannyira elbecstelenité „nemzeti életünk szebb kifejlését“ és ezt ollyannyira nehezíté, hogy én legalább részemrül egy cseppet sem kivánom kiméleni őket; s bár gondolkoznék s tenne minden magyar igy: s esküszöm Isten s ember előtt, csakhamar olly szín- és szagban állna a magyar egész világ előtt — s aztán ez adná meg igazi sulyát — mint a millyest érdemel, és a millyben sokszor — bár mit mondjanak is „nemzeti és nemzetes“ hizelgőink és bünpalástolóink — bizony nem áll, s pedig egyedül azért, mert valamint a becsület nem szenved magán legkisebb foltot, ugy elég egy két selejtes is egész nemzet hitele megrontására, hahogy az efféle „species“ engedékeny, mindent megbocsátó „pajtások“ helyett nem talál a nemzetben kérlelhetlen birót.

Midőn azonban így érzek, így gondolkozom, és messze egyes politikai fénybolygók elibe teszem a köz haza becsületét s diszét, valóban igen fájlalnám, ha az ellenzéknek számosb vagy tán éppen legtöbb tagja balra magyarázná „honi hűség“ sugta szavaimat.

Én nem vagyok az ellenzék tábora ellen; — s Istenért nem volnék-e képes nézetimet olly tisztán előadni, hogy azok félreértésre ne adjanak okot? Én az ellenzéket nem becsmérlem. Mind azon értelmet, elszántságot, activitást és hazafiságot, melly benne létezik, korántsem kivánom kisebbítni, zsibbasztani vagy éppen megtörni, az egek mentsenek illyestül; hisz nem ment el eszem, vagy nem hagyott el Istenem;

hogy magyar létemre, mintegy öngyilkosként, a magyar olly nagy részének erejét és lelkesedését iparkodjam kisebbítni, fagyos vízzel leönteni. Nem nem, illy rossz számítás, vagy illyféle bünös szenvedély soha nem fért hozzám, nem de illyes csak egy pillanatig sem villant agyvelőmön keresztül.

Én azt sajnálom, én azért busulok, de busulok lelkem legmélyében, hogy az ellenzéki tábor vagy nem fogja fel ez alkotmányos szerkezetnek körülményeink közti philosophiáját és nem birja megkülönböztetni a volt és mostani idők igényeit; vagy hogy ha azt felfogja és megkülönböztetni birja, nem lel magában elég elhatárzottságot, tacticáját megváltoztatni és az ellenzék dandárja helyett a progressionak tüzni ki lobogóját!

Értsük egymást. Mióta alkotmány és nemzetiség kivetkeztetési tervével felhagyott a kormány, vagy legalább olly következetes systemával nem eszközli azt többé, mint tevé azelőtt, azóta naprul napra visszásb és természetellenibb állásba jött a magyar ellenzék. És igen természetesen. Mert érezvén, vagy legalább sejtvén, hogy az alkotmányos és nemzeti sánczok nincsenek szünetleni megtámadásoknak kitéve, mint voltanak azelőtt; más részrül pedig szinte érezvén sőt világosan látván, milly szívreható sülyedés közt teng a honban szinte minden: ugyan csuda-e, ha az ellenzék, mint a honnak legéberebb, legmozgékonyabb része, illy körülmények között egy kis progressiv viszketeget is lelt magában? Az hiszem, éppen nem csuda, sőt igen természetes. Mert ennek az akkori

kormány megbocsáthatlan passivitásánál fogva nem lehetett máskép de így kellett jőni, hahogy a magyar nemzeti test nem volt „corpus mortuum,“ a millyesnek, hála az ég, ez alkalommal még nem mutatkozott.

Állott volna akkor a kormány, mikor „egybeolvasztási tervével“ felhagyott vagy felhagyni kezdett, Magyarországot illetőleg, egy bölcsebb systemának élére, azaz: miután észrevette, hogy belőlünk magyarokbul, t. i. jobb részünkből lehet ugyan csinálni „semmit“ — mi tán nem volna nyereség — de sem németet, sem alkotványtalant faragni csakugyan sehogy sem lehet; ha akkor, mikor ezen meggyőződéshez jutott — és bizony kár volt, illyeshez előbb nem jutnia — ha mondom akkor, mikor látta, hogy sem németek, sem alkotványnélküliek lenni nem tudunk, „jobb magyaroknak s rendszeretőbb alkotványosoknak nevelgetett volna,“ mint a millyenek, fájdalom, mi eddigelé még vagyunk: irgalmas Isten! ugyan nem mutatna-e Magyarország mostanság más képet, mint a millyest mutat? és a közbirodalom, ugyan kérdem, nem tündöklenék-e nagyobb erőben és fényben, ha sajátságában kifejlett Magyarország lenne integrans része, mint a hogy jelenleg fénydegél, most, midőn sínylő, lázas s ekkép az egészet tekintve, éppen ki nem elégítő állapotban van azzal egybeházasítva beteg honunk?

Ki Magyarország roppant kifejthetését és a magyar fajnak elolvadni nem tudó, a legszebb fényre csinosítható zománczát ugy ismeri mint én; más részrül pedig, szinte hozzám hasonlólag — s most már hány van illyes — minden honi tulszerelmesség nélkül, higgadt vérrel látja mindenbeni hátramaradásunk aggasztó voltát, s ekkép tisztán áll előtte,

„mik vagyunk és mik lehetnénk:“ az, ha csak egy csepp igazi magyar vér foly is ereiben, ha csak egyetlen egy szikra honi hűség rejlik is lelkében, lehetetlen, hogy a legkeserűbb búba ne merüljön, sőt, ha idegei nem erősek és a mindenre írt hozó reménynek egy sugára sem deríti fel kedélyét, egyenesen azon lázas, majd tulbizakodó majd kétségbeeső állapotba ne sülyedjen, melly kivált ujabb időkben, nem egy hazánkfiának nyavalyája!

Én soha nem sínylődtem e lázban. S igen természetesen; mert én soha nem tudtam, mint most sem tudok, kételkedni fajtánk egykori felvirágzásán. És ekkép, bármilly kecstelen, elszomorító, sőt leverő színben mutatkozott is előttem honunk állapota, mindig fellelém magamban azon vigasztaló hangot, hogy „ez nem lesz mindig így.“

És ha máskép éreztem vala, vagy máskép éreznék ma, azt hiszitek drága honosim, elég erő lett volna bennem politikai pályám kezdetén, mikor a régibb kor kiáltott ellenem kigyót békát olly irgalmatlanul, mindig derült homlokkal nézni a jövendőbe? vagy azt hiszitek, elég erővel birnék mostanság, szinte mosolyogva türni, bár mit is fogjanak rám, most, mikor megint az ifjabb kor szeretné homlokomra sütni az apostasia sőt hazaárulás bélyegét? Bizony, megvallom — és ezt nem szégyenlem, mert én is csak ember és vajmi gyarló ember vagyok — nem leltem volna magamban azon szent hiedelem nélkül ehhez elégséges erőt, mellyhez képest, mint érintém, nem tudtam, és ma sem tudok kétkedni szerencsésb jövendőnk kifejthetésén, és melly hiedelem szerint mindenkoron tisztán állott az előttem — és ez oka, miért nem érzek sem fel- sem lefelé legkisebb keserüséget is — hogy bajaink oka

nem annyira személyekben létezik, de azon complicatiokban rejlik, mellyek már csak saját magyar szerkezetünkben is elég szövevényesek, s annál aggasztóbbak eddigelé soha kellőleg nem definiált statusviszonyinkban; s hogy ekkép: nem az fogja az egyetemes austriai álladalom szilárdítására és e szerint legközvetlenebb nyereségére Magyarország felvirágzását eszközleni, ki vagy felülrül ide lent keres lázadást és ennek elnyomásával gondol boldogulni, vagy ki alulrul oda fenn akar par force látni rosszlelkü tanácsnokokat és azok eltávolítására állítja Magyarország szebb jövendőjét; hanem az áraszt Magyarországra és az egész álladalomra több vagy kevesebb valódi hasznot, ki minden részek kellő tekintetbe vétele mellett, nagyobb vagy kisebb mértékben fel birja lelni a fenforgó szövevények nyitját!

Igen igen: állott volna akkor a kormány, mikor átlátni volt kénytelen, hogy minket magyarokat tökéletes elbecstelenítés nélkül nem olvaszthat az egyetemes közbirodalmi szerkezetbe, valami lényegünkhez illőbb systemának élére; minekünk magyaroknak adott volna az egek ura ellenben elég philosophiai belátást: nemzeti és alkotmányos typusunkat a kormánynyal és általjában a civilisált világgal megkedveltetni, megszerettetni: valóban ujjáalakulási reggelünk ránk reménytelibb szinekben viradt volna fel eddigelé már, s nem lenne még mindig olly kétes és olly borongós fellegektül körülvéve, a minthogy, ha csalni nem akarjuk magunkat, bizony még a legvérmesb sem tekinthet köztünk mély aggodalom nélkül jövendőnkbe, és egész

létünk annyira függ hajszálon, mikép, ha eszünk nem segít — mert, hiába, most már nyers erő nem súly, de ellensúly tán inkább; csudákat pedig a nagy istenek nem müvelnek többé — minden ámítás nélkül több hihetőség mutatkozik, ha eszünk nem segít, ismétlem, a mellett, hogy ránk fog törni a fölöttünk mindinkább feltornyosuló vész, mintsem hogy egyszaporán derültebb napok fénye fogna felvidorodni hazánk egén!

De hiába, sem a kormány nem tette meg a magáét, sem a nemzet. A kormány nem, mert elhagyván régi systemáját, melly szinte jobb volt a ‚semminél', olly lethargiába esett, miszerint alig adá csak lételének is jelét s cselekvésre ekkép egyenesen feljogosítá a ‚hazaikat', miután régi igazság, hogy majd ‚tesznek' mások, ha nem ‚teszen' a kormány. És ha nem főz szakács, tehát főz kukta, sőt szakácsné!!! — A nemzet pedig szintugy nem, sőt még kevesebbé teljesíté kötelességét, mert — hogy hosszas ez alkalommal ne legyek — néhány kivételt ide nem értve, szinte semmit nem cselekedett, mi bár nemzetiségünket, bár alkotmányunkat, bár politikai eljárásunk modorát, a civilisált világ jelesbjeivel megkedveltette, megizleltette volna; de nemzeti alkotmányos és politikai hitelének megrontására szinte végbevitt mindent.

Rajtam nem mult, hogy ez így ne történjék. Már jóval az 1825-ki év előtt nem egy alkalommal sürgettem az illetőket oda fent és szólaltam honunk mellett fel, hogy azt ugy parlagon mostohaként sínyleni ne hagyják. — „Lajtán tul kezdődik a sötétség, és kelet felé e folyó képzi a civilisatio határvonalát!" Hány ízben hallottam magas helyekrül e sententiát. S fájdalom, nem tagadhattam, hogy ez igen sok tekin-

telben igaz. ‚De éppen azért, mert ez némileg így van, ugyan miért nem eszközli tehát a kormány szent tiszte szerint ennek minélelőbbi jobbrafordulását.‘ Ekkép okoskodám. Mire azonban mindig azon választ nyertem: „hogy a magyar alkotmány szent boltozat, mellynek hacsak egy köve vétetik ki, okvetlen rogyik az egész!“ Szép kép és még szebb figura, mellynek már sok jámbor volt áldozata; melly rám azonban soha nem birt legkisebb hatással is. S pedig, minthogy én legjobb akarattal s meglehetős szemeim daczára sem voltam soha is képes, hazai intézetinkben valami ‚boltozatot,‘ vagy éppen valami „szentet‘ észrevenni; de annál tisztábban sőt kézzelfoghatóbban állott előttem annak valósága, hogy a magyar elem nem csak beteg, hanem már rothadásnak is indult, s hogy azt ekkép, miszerint ismét életnek forduljon, nem holnap, de ha lehet még ma kell fekélyeibül kitisztítni.

Tiszta szándéku, sokszor ismételt, és azt hiszem, legalább egy kis méltánylást érdemlő szavaimnak azonban legkisebb hatása nem volt, — ha az nem, hogy személyem egyenesen felcsigázott phantastának bélyegeztetett, kiben igen is sok a képzelőtehetség, s ki ekkép mint örökös kapitány várhat várhat, míg számtalan, puskaport sem szagolt ujonczocska parancsnokommá emelkedett, — s várhatnék még tán ma is, vagy kimondhatlan sok bosszu és kín közt leltem volna egy kis ki nem kerülhető előmenetelemet, hahogy tizenhét évi nem kályha mögötti, de sok fáradság s nem egy veszély közti katonáskodásom után, az 1825-ki országgyülés alkalmával, mert ott férfiasan, s mi több, veres nadrágban és magyarul, de nem kevesbé a kormány mint a nemzet érdekében egész őszinteséggel valék felszólalni bátor, betü szerint a katona-

ságtul el nem dorongoltatom, mit — közbevetőleg legyen mondva — itt korántsem hozok panaszkép elő, de éppen ellenkezőleg annak bebizonyítására, hogy politikámban engem soha személyes érdek vagy valami bosszuvágy nem vezérlett, hanem egyedül honunknak becsületes belátásom szerinti java. Mert hiszen, ha ez nem lenne igy, valljon nem fejtek-e illy méltatlan bánás után a kormány ellen legalább egy kis keserűséget én is ki, a mai ellenzéknek némi dicső tagjaihoz képest, kik udvariak voltak mindig, míg emeltettek és remélettek, t. i. ők maguk és magukért, ha bár vitte volna is nemzetiséget és alkotmányt az ármány, de tüstént az ellenzékhez simulvák, magátul értetődik: ezen dicső „bosszu-patrioták" — ej be rossz szagu mindez! — mióta észreveszik, hogy a kormány saját drágalátos személyük elibe teszi a hazát, teszi a közjót.

Nem, illy szánakozásra méltó vitézség soha nem fért hozzám! S ím ezennel felhivok minden részt, minden pártot, mutasson ki csak egy sort bármilly iratomban, melly a kormány ellen legkisebb keserüséget árulna el; bizonyítsa be, hogy melly alkalommal illettem volna azt csak egy sértő szóval is; vagy mikor s milly esetben iparkodtam volna szövevényes állását, a mai ellenzék nem egy vezérének magas példája szerint, még inkább nehezítni s ekkép a törvényes kormányzást szinte lehetetlenné tenni? Mutassa meg és bizonyítsa be ezt bárki, ha birja, én nyugottan elvárom az itéletet; mert tudom, hogy igazságosan engem sujtani soha nem fog, midőn a kormányt és a dynastia magas tagjait illetőleg mindenkoron azon világosan érzett öntudat nyugtatott tökéletesen meg, hogy mindig több belbecs rejlett bennem, mint a meny-

nyit rólam feltettenek, s ekkép állásom mindig hasonlíthatlanul kedvezőbb volt, mint lehetett és lehet, a mint én képzelem, azoké, kikben a felkincselt belbecsnél többet sejtett és többet keresett a kormány és a fenálló dynastia, mint a mennyi aztán valósággal találtatott volna!

Engem politikai utamban soha sem bosszu, sem hajlam, sem személyesség nem vezérlett. — Tömjénezhetett volna 1825-ben nekem a kormány e szerint bár mennyit: és én bizony egy szóval sem mondok kevesebbet, mint a mit egy cseppet sem méltánylott helyzetemben mondék; mert bizony rossz uton kalandozott. Szintugy nem volnék a kormány ellen ma, mint 1830 óta sem voltam igen távul tőle, noha csak egy jó szót sem adott, s habár nem is jutalmaz meg most az által — az igaz, egy kissé későn — hogy roppant munkát rakva vállaimra, ‚hatásom körét tágítni' sziveskedett; mit azonban még látni fogunk; — nem volnék pedig ellene azért, mert ismerem irántunki szándéka tisztaságát, és az én politikám csak egy czélt tart szem előtt, nem ugyan számtalan ellenzéki felette érdemes tagnak czélját, melly csak sympathiák, szenvedélyek és személyes érdekek szük körében forog, de azon fő czélt, ‚hazánknak minden módoni és minden lehető körülmények közti előmozditását' t. i., melly a mostani kormány jó szándékinak kellő méltánylata által vajmi sikeresebben segíttethetik elő, mint mind azon most divatozó ellenzéki expostulatiok és ujjhuzások következtében, mellyek csak bosszantók, és e szerint szükségkép visszatorlást eszközlők; legelsőben is, mert nincs elegendő alapuk, s aztán mert ‚feltéve de meg nem engedve,' ha efféle volna is, nincs azoknak gyámolítására elégséges erő. Szint e szerint soha nem leszek bár milly magas fénynyel

akarnák is körülfűzni fejemet, vak eszköze bármilly hatalomnak; de tüstént visszavonnám magam, sőt tétova nélkül állnék ki, lehető legnagyobb mérséklettel ugyan, de nem kevesb erélylyel, az ellenzék gátjára, hahogy bármilly eskü-feledett hatalom árja nemzeti és alkotmányos létünket magával akarná sodorni az önkény örvényébe.

Ámde térjünk a tárgyra. A kormány soha nem birta felfogni a magyar nemzet typusát. „Ha ennie, innia van s pihenhet, egy kis csendes háboru hozzáadásával, hogy pénzecskéje is legyen — így gondolá — nincs baja többé.“ S igaz, ez felette sok földinknek váltig elég is. De a jobbféle magyar — és ez aztán hiba-e vagy nem: felfogástul, izléstül függ; én nem tartom hibának, és minden esetre így van — nincs kielégítve illy egyszerű módon még; neki, habár sejtetlenül, valami szabadság, függetlenség-féle táplálék is kell, mellyben nincs idegen keverék, melly minden beoltás nélkül saját nemzeti fáján érik csak, mellynek izét egyedül tiszta magyar élvezheti, s mit igazi mivoltában a legjobb, a legképesebb magyar is inkább csak érezhet, mintsem hogy másokkal tökéletesen megértethetné. És e tekintetben, nékem legalább ugy látszik, még nemzetünk szép- és dédős-fejedelmei között is alig volt egy, tán a szentek, tán maga Corvin sem, ki idegen dajka, idegen nevelő, idegen utmutató és idegen tanácsnok használata mellett — mit nem bánhatni, sőt méltánylani kell — egy uttal idegen vért és kivált idegen ‚nedvet‘ nem iparkodott volna ‚minden módon‘, s ekkép nem mindig ‚czélszerüen‘, nemzeti még igen gyenge és idomtalan elemünkbe vegyítni.

Az elszigetelésnek barátja sem nyelvben sem nemzeti állásban én éppen nem vagyok, sőt elhatározott ellene; mert tulajdonképi elszigetelés e világon nem létezik más, mint halál és koporsó. De azért, mert nem kedvelem, sőt gyülölöm azon megcsontosult szüzeségi s ekkép gyümölcstelen állapotot, melly kivált sok tudós (!?) magyar, vagy „magyar tudós" nézete szerint anyanyelvünk és nemzeti kifejlésünk tekintetében kaptául volna használandó, — azért nem átallom megvallani: még gyülöletesb, sőt egyenesen émelygős előttem olly typus nélküli kevert lét, mellyben minden nemzeti zománczketté tört.

És ezen kérdést illetőleg valljon mellyik azon magyar fejedelem tehát, melly, míg az angol kevert állapotának daczára mindig angolabb, a franczia pedig mindig francziább törekedett lenni s a t., a magyarnak eredeti sajátságára állította volna annak polgári kifejlését, és melly a nemzetnek azon keletszerü sokszori fellobbanását, melly jóllehet csak ephemer, de azért még is néha már csudákat szült, állandóbb, rendezettebb és hathatósb hévre iparkodott volna kiképezni? — Az egyik azt gondolván, hogy a legkisebb irányadás is széttörhetné a magyar ‚noli me tangere'-féle lelkesedést, korlátlanul hagyta dulni azt, és aratott legfeljebb ‚pillanatit.' A másik ellenben tán attul tartván, hogy a magyar erő magában mindent szét fogna rombolni, azt idegen elemekben kellőleg diluálni iparkodott, és aratott ‚semmit', sőt még rosszabbul járt, mert őt ‚aratták.' Mig elvégre legtöbb magyar fejedelem alkalmasint semmit és semmivel sem gondolván, a ‚jó vagy rossz szerencsének', a mint éppen jött, hagyta keleti vérünk kiképzését át; és azon főnöknek, ki magyar szellemben fejtené ki nemzetünk erejét, s azt a

törvények korlátai közt szigoru kézzel tartva, azzal nagyszerűt, állandót és a nemzethez illőt vinne ki: az illy főnöknek lapja nemzeti évrajzainkban még mindig üresen áll, és e szerint csak most vagy ennekutána lesz betöltendő. Adná Isten: minélelőbb!

A kormány mentésére azonban igen számos ok vív, mellyet részrehajlatlan felfogással méltánylatba nem venni lehetetlen! Legelsőben is, a közálladalom szövevényes volta vajmi sokszor nem engedi még olly javítások kellő időbeni életbeléptetését sem, mellyek legsürgetőbbek, s mellyek egyszerübb vagy kellőleg definiált statusszerkezetekben minden akadály nélkül ugy szólván ‚magoktul' fejlődnének ki.

S aztán, hogy tatár, török, meg franczia annyiszor s olly sokáig ült nyakunkon, sőt dult beleinkben, miszerint kivált régibb időkben néha bizony alig alig lehetett még csak igazán ‚lélekzethez is jutni;' s ekkép nem csuda, ha kifejtési szellem helyett, melly munkával jár, inkább contemplativ hangulat, melly olly könynyen sülyed álomba, szállotta meg az illetőket. — Az, hogy vagy 30 év óta élvezzük a legmélyebb béke malasztját, s hogy ehhezképest legalább ezen időközben kellett volna kissé többet mozogni a kormánynak, első tekintetre czáfolhatlannak látszik. De ha más részrül megint azon reactiot akarjuk kellő figyelembe venni, melly József császár olly nagy és olly igen heterogen tevékenysége következtében egészen uj életre ébreszté a magyar vért, akkor megint nem látszik olly nagy gáncsra méltónak a kormány, hahogy velünk tanácskozva, akarta eszközleni a hon előmenetelét, és

már 1790-ben deputatiokra bizván Magyarország ujjáalakulási mütételét, 54 évi béketüréssel várja ennek valahárai szerencsés s egy kissé nagyobbszerü vonásokbani megindítását; nagyobbszerü vonásokbani megindítását, mondom, mert hiszen hogy ezen már 54 év előtt összeállitott, sokszor ugyan félbenszakadt, de ismét felelevenített országos testület semmi hasznost, semmi üdvöst nem mivelt volna hosszas tanácskozásinak folytában, azt senki nem mondhatja; csakhogy annyira elavult ezen készitmények része már, mikép haszonvehetlenné vált; az egész ekkép nyert eredmény, haladó nemzetekhez önkecsegtetés s önámítás nélkül mérve pedig olly borzasztólag „piczi,“ miszerint, legalább az én felfogásomhoz képest, inkább csak ingerel az, mint volna legtávulabbrul is kielégítő; valamint az igen kiéhezett is inkább érzi egy morzsa tápszer következtében, mellyet kellő időben aztán semmi kielégitő eledel nem követ, állapotának kinos voltát, mintsem ha eltompult léte közt hagyták volna merengeni őt végiglen.

Többnyire, korántsem szándékom, a kormány elmulasztásait mentegetni; mert valamint nemzetekre nézve nincs veszedelmesb méreg a hizelgésnél, szintugy nem hajt jó szolgálatot az a kormánynak soha, ki csak bókoláshoz ért; de valódi barátjának egyedül az neveztethető, ki illendően és mérséklettel ugyan, de férfiui őszinteséggel figyelmezteti netaláni tévedéseire.

Nem akarom ennélfogva, a most felhozott okokat tekintve, a kormányt egészen menteni. És ám magam is azt hiszem, hogy, az álladalmi szövevények, tatárok, törökök és francziák daczára, bizony sokkal többet lehetett volna annyi drága és vissza többé nem varázsolható idő alatt előmenetelünk végett létrehozni, mint a mennyi történt, hahogy az

illetőknek valósággal kissé erősebben feküttt volna szivükön nemzetünk sajátlagos és alkotmányos kifejtése; s hahogy egy kissé kevesb ‚otium' lett volna mindazon ‚dignitással' egybepárosítva, mellyet nem egy kormányfi ruházott Magyarországot illetőleg nagy kényelmesen magára; mert hogy a kormánynak, ha erre eltökélett szándoka van, nem lehetett volna például a 30 hosszu év lefolyta alatt, nemzetünket és alkotmányunkat fekélyeibül és rozsdáibul kitisztítva, a szükséges reformnak legalább is főalapjain, minden közálladalmi összeütközés nélkül, keresztülvezérelnie: ezt én, egyéni nézetem szerint, ki hála Isten akarni is tudok, s egyszersmind azt is mindig tudom mit akarok, soha nem voltam, nem vagyok, sem holtiglan nem leszek felfogni képes.

Ámde ennek daczára, bármilly ellentételesnek látszassék is ezen állításom, ha nem is egészen, azért legnagyobb részben még is exculpálom a kormányt, hogy a magyar nemzet átellenében sem többet sem egyebet nem mivelt, mint a mennyit és a mit éppen végbevitt; exculpálom pedig azért, mert:

Végkép még is mindig csak a nemzet maga dönti el, milly szellemben, milly szabályok szerint és milly vágások közt fog kormányoztatni; és e szerint Isten és igazságos ember előtt nincs legkisebb jogunk, a kormány ellen azért panaszkodnunk, hogy elégséges sympathiát és cselekvőséget nemzetünk és alkotmányunk iránt nem fejtett ki; valóban nincs, mert hiszen mi magunk tapodtuk s vetettük ugy szólván kutyáknak legdrágább kincsünket, nemzetiségünk szeplőtlen voltát, alkotmányunkat pedig vagy nem őriztük, vagy őriztük — millió honfitársainkrul jobbadán feledkezve — annak egyedül nyomorult kiváltságos oldalát; mi az-

tán természet szerint senkinek, kiben csak egy kis igazság s felebaráti szeretet létezik, nem igen nevelhette hozzánk vonzó hajlamát vagy éppen rokonszenvét.

Oh, ürítsük ki valahára, még mielőtt késő volna, az „önismeret felette keserü — igaz — de nemzeti javulásunkra olly jótékonyan ható, sőt elkerülhetlenül szükséges serlegét fenékig!“ Mert csak akkor, és előbb soha nem, lesz megvetve felüdülésünk igazi alapja!

Ismerjük tehát el, s legyünk meggyőződve, hogy leg és legfőkép bizony csak saját magunk vagyunk azon bánásmódnak szerzői, mellyel minket a kormány eddigelé illetett, valamint ezentul is alkalmasint egyedül a nemzet több vagy kevesebb bölcsesége fogja e tekintetben eldönteni saját szerencsés vagy szerencsétlen sorsát, azaz: nemzeti és alkotmányos felvirágzását, vagy viszont; mert szinte lehetetlen, hogy saját magunkon kivül teremjen, legfelsőbb regiokban, olly ritka philosophiai felfogás, melly nemzetünk ebbeli netalán mutatkozó hiányait pótolni volna képes; sem nem hihető, mihezképest bármilly hatalom hátráltatni vagy éppen ketté birná törni fajtánk sajátlagos kifejlését, hahogy azon erővel, melly vérünkben minden kétségen kivül rejlik, bölcsen sáfárkodni értünk.

Magyarország helyzete, valamint fajtánk fejleményei általjában nem igen ismeretesek a nagy külföld előtt. S igen természetesen, mert honunk elzárt léte, ugy szólván bekelepczézett zsákformája igen nehezíti azon szabad érintkezést, mellyben több más nemzet, mint például az angol, a franczia, a spanyol, de még a török is sat. olly nagy könnyüséggel részesül; és aztán, mert évrajzainkat semmi olly kitünő esemény

vagy kifejlés bizony nem érdekesíti — ha e tekintetben is nem akarjuk magunkat, mint sok egyébben, csalni és mindig csalni — melly az általjános külvilág figyelmét nagyobb mértékben vagy kissé állandóbban honunkra és fajtánkra vonhatá vala. Honunk még most is terra incognita; fajtánk pedig vagy nem ismert, vagy rosszul ismert, vagy sokak által még szinte nem is sejditett nép!

Illy általjános, vagy ki nem képzett, vagy éppen nem is létező véleménybül azonban igen számos a kivétel, és nem egy buvárja a mult időknek, ki egyszersmind rokonszenvvel viseltetik a nemzetek szabad institutioi iránt, nem bámulhatja és dicsérheti lelkes eldődinket s általján fajtánk jellemét eléggé, mellyhez képest annyi század óta, mint derék hajósnép a sík tenger vészei és zivatarai közt, meg tudta vérünk óvni szabadsági lényegét, meg tudta pedig óvni olly elemek közt — a német, szláv és török elemek között t. i. — mellyek szabadsági hajlamtul soha nem csak tul nem áradoztanak, de ha az igazat meg akarjuk mondani, ezen hajlammal mindig szemközt álltak.

Az énes, a részrehajló, az anyagi, a függő, illy látványoknál természetesen nem érez semmit. És miként érezhetne is az, kinek világa csak saját maga, vagy azon könyörületes kéz, melly őt fentartja? Hanem hogy az emberiség barátja, ki noha fajtájához megtörhetlen hű, azért minden népnek szabadság utáni nemes küzdelmeit legmelegebb részvéttel kiséri, — hogy az illyes, mondom, olly phoenomen szemléletén, mellyet a magyar faj állít elibe, legtisztább kéjörömre ne gerjedjen, és a szerepelők iránt legőszintébb sympathiára ne olvadjon, az teljességgel lehetetlen!

Van is fajtánknak nem egy magasb felfogásu barátja, ki számos hátramaradásinkra fátyolt vonván, teljes mértékben tudja méltánylani olly roppant nehézségek közt nemzeti zománczunkketté nem tört voltát; csakhogy ezen jóakaróink most egy idő óta, ha irántunk nincsenek is elhidegülve még, mély szomorusággal kezdik kisérni ujabb idei mozgalmaink irányát; mert, mint ők hiszik, felszines éretlenséggel meg fogja rontani a jelen nemzedék az atyáinktul ránk szállott szabadsági hagyományt, mellyet ezek olly mély bölcsességgel megóvni birtanak, mintha a magyar vér csak szorongatások közt tudna résen állni és bölcsen cselekedni, — vidámabb napok folytában viszont vagy álomba esnék, vagy elhagyná ildoma őt.

Itt azonban nagy fallacia lappang, és eldődeink hire, mint én gondolom, jobbadán bitorlott!

Már sok ízben érintém, hogy magyar lényegünket tekintve, én ennek beljólétét ezerszer elibe teszem bármilly kecsegtető külhirnek; s miután most is így gondolkozom, s bizonyosan így fogok gondolkozni végiglen, engem tulajdonkép nem az epeszt — noha ez is felette nagyon fáj — hogy most annyi őszinte barátunk fajtánk iránti jó véleményét veszteni kezdi: hanem azon meggyőződéssé vált belátásom gyötri felette kinosan keblemet, hogy fajtánk, mi nemzeti és alkotmányos zománczunk megovását és kifejtését illeti, sem azelőtt, sem most nem volt igazán ‚lelkes' embernek megbecsülő rokonszenvére érdemes! Nem volt illy érzelem-gerjeszthetésre a régieket illetőleg érdemes pedig azért — és így felette nagy tévedésben vannak azok, kik eldődinket annyira bámulják; és e körül ne mystificáljuk magunk — mert alkotmányos és nemzeti fenmaradásunkat bizony sem nagy eszüknek,

sem kitünő erényüknek nem köszönhetjük, de ennyi, valóban még nem érdemlett kegyért, mellyet még élvezünk, egyenesen a szerencsés véletlennek és a nagy isteneknek vagyunk adósai; midőn a mostaniak azért nem érdemesek illy méltánylatra, mert a ránk hagyott, s most egy idő óta felüdülésnek induló ollyanynyira drága hagyományt jobban megbecsülni és okszerűbben ápolni nem tudják.

Apáink, mióta elhagyták vagy ‚velük hagyatták el' a keletet, megnemszünő irigy fondorkodások közt fecsérlék el erejüket. Kitünő férfiak s kivált csata-edzett vitézek nagy híjával ugyan soha nem volt honunk; de olly polgári erény, melly hódító varázszsal birt és az egész nemzeti testet áthatotta vala, bizony csak ugy jelenik meg nemzeti évrajzaink unalmas lapjain, mint szaporán elenyésző egy egy fényes bolygó, hazai tenger mocsárink mérget lehelő végnélkülisége fölött. Kortársaink és fiaink ellenben olly erőt fejtenek ki, melly a helyett, hogy elleneink előtt mutatkoznék félelmesnek, inkább a hazaikat sülyeszti mély aggodalmak közé, és melly sokak által azon mozgató pótlékhoz hasonlíttatik, és azt hiszem, nem éppen helytelenül, melly a gőz helyibe volna állítandó, de eddigelé még fel nem találtatott; mert, mint puskapor, vagy tökéletes mozgatlanságban szunnyadoz, vagy szikrát kapva, lehető legkisebb ellenőrség nélkül maga körül mindent ront.

Vagy más szavakkal: a jelen nemzedéknek megbocsáthatlan bűne az, mellyért méltán megérdemli minden jobb ember neheztelését, ki szabad institutiok divatba hozataláért vív, hogy a százszorta jobb idők és kedvezőbb körülmények daczára, még is ujra azon gyümölcstelen kurucz szellemet buzgól-

kodik felébreszteni, mellynek nem volt egyéb eredménye, mint az, hogy gyásznapokat hozott hazánkra, és századokra lökte vissza nemzetünk kifejlését.

És e tekintetben — tisztelet, becsület, de igazság is — a mai ellenzéket illeti e szomoru dicsőség, és a hazának ehhez mért köszönete is; mert hiszen ez azon párt, melly folytonos és olly keserü agitatioja által mindent mozdít és semmit sem hagy használatlan, ezen ollyannyira tündöklő és hasznos időszak isméti felelevenítésére!!!

És aztán az efféle minőség és az efféle politikai eljárás sympathiát gerjeszszen, hitelt szerezzen, vagy éppen a kormányzásnak adjon irányt? Boldog Isten, milly elbizottság vagy milly tompa felfogás kell ahhoz, ezt csak egy pillanatig is gondolhatni!

Nem nem; mindaddig, míg a nemzet hatályosb része fenékig meg nem barátkozik azon ténynyel, hogy a közbirodalommal feloldhatlanul egybeházasítva vagyunk, s hogy ekkép ezen kapcsolatban kell keresnünk és találnunk üdvöt; míg számtalan magyar még mindig a ‚humillimus obsequentissimusque servus' szerepét folytatja, melly speciessel lehetetlen, mikép becsületes, magát elvetni nem tudó embernek bármilly csekély rokonszenve lehessen; míg számosb magyar ellenben a betyár tempot járja, mi csak annyiban ijeszt, mint állat, melly békózva nincs, és ezért legfeljebb szánakozásra méltó; míg végre vagy indefiniált ellenzéki szellem, vagy minden ellenőrség nélküli subjectionalis hangulat közt fog hányatni vérünk fel és alá: mindaddig legkisebb nyomatéka sem lesz a magyarnak, s ekkép igen természetesen csak ugy fognak vele bánni, mint ‚könnyü szerrel', melly nagy tekintetet nem érdemel.

A lefolyt régibb idők zavariba bocsátkozni és azokat bővebben fejtegetni nem kivánom. Mert legyen, mit eldődinkrül mondok, bár helytelen bár helyes, az jelen állásunkra nézve egészen közönyös. — A lefolyt idők kiestek hatalmunkbul, és még Isten sem birja visszaidézni azokat, vagy megsemmisíteni az akkor elkövetett bünöket; míg a jelen- meg a jövőre, ha nincsenek is ezek éppen kezünkben, felette erősen hathatunk bölcseség és nemzeti egyetértés által. Én Magyarország multjában csak egyes, röviden csillogó fénypontokat tudok észrevenni; olly általános erkölcsi hangulat és becs, melly sok más népnek vérében rejlik, vagy inkább fejlett ki, és mellynek általánossága lehetetlen hogy még a mennyei hatalmakat is némileg engesztelődésre ne birja — s aztán ez igazi pondus — belátásomnak nem mutatkozik sehol. Én őszintén megvallva: minden aberratioi mellett, melly nagyon koczkáztatja ugyan létünket, de mellybül kigyógyulhat, és mint én erősen hiszem, kigyógyulni bizonyosan fog is, én a jelen magyar nemzedék belbecsét, mindent mindenben véve, magasabbra állítom, mint eldődinknek sokak által annyira magasztalt becssulyát. Ámde ennek eldöntése gyümölcstelen vita. Legyen azért mindenkinek meggyőződése szerint, mert ez a dolgon nem változtat, miután mint mondám, csak a jelenre és jövőre gyakorolhat több vagy kevesebb bölcseségünk, több vagy kevesebb egyetértésünk, több vagy kevesebb hatást.

Pillantsunk azért a jelenre, ámde a legközelebb lefolyt időkre is annyiban, a mennyiben azok szoros összeköttetésben vannak a mai napokkal, valamint a holnap megint ezek szülöttje.

A kormánynak mulasztásit és ballépésit mentvén, fentebb azt állítám, hogy mi magyarok ujabb időben semmit sem tettünk, mi akár a kormánynak, akár egyéb igazságos birónak átellenében alkotmányunkat és nemzetünket jobbadán megkedveltethette volna; de éppen ellenkezőleg mindent elkövetének, nemzeti, alkotmányos és politikai eljárási hitelünk kisebbítésére, megrontására. Azt állítám tovább, vagy ha ezt nem tevém, vagy elég világosan nem tevém, állítom tehát jelenleg: hogy ezen most említett hátralökés, ezen kimondhatlan politikai veszteség egyenesen a mostani ellenzék eljárásának tulajdonítható, és hogy ezen ellenzék, ha tactikáját az időkhez és a fenforgó körülményekhez képest okszerüleg nem módosítja, előbb vagy utóbb, de bizonyosan sírba fogja sülyeszteni ha nem is a négy folyó közti országot — mi közt igen nagy a különbség, és erre vígyázzatok — de minden esetre a ‚magyar vért.'

És azért legyen szabad, ha csak egyes töredékek szerint is és elszórva, az ujabb magyar ellenzék eljárását illustrálnom, melly szavaimra nem figyelt és tőlem elvált.

Minap egy, azt hiszem, nem több mint husz éves valóban szeretetre méltó jó becsületes ellenzéki szál, sajnálkozva azt veté szememre, hogy ugyan miért hagytam volna ‚őket' el; mi azon franczia anekdotát hozta emlékezetembe, hol egy jó fiu igy szólott apjához: „tudod-e mit, édes atyácskám? Menjünk Amerikába, és én Téged elviszlek!"

Az ellenzék engem hagyott el, nem én az ellenzéket; vagy inkább a mai ellenzék soha nem fogott fel, s politikai eljárásomat soha nem követte. — Elválásunk oka így tehát igen természetes vala: ugy

tenni, mint én láttam jónak, ők nem akartak; ugy cselekedni viszont, mint ők kivánták volna, vagy jobban mondva, mint ők akartak engem sodorni, vagy maguk is sodortattak, én nem voltam lélekismeretemnél s hazafiságomnál fogva képes; és e szerint bizony nem voltunk együtt, mert olly szerepet soha nem birtam játszani, mint a millyesben most köztünk nem egy jár, ki népszerüséget és neki áldozott tömjént a haza java elibe tevén, nem annyira törekedik: ollyast mondani és tenni, mi a honnak hasznos lenne, ha illyes tán visszatetszhetnék a közönség szájasainak, de inkább csak ugy nyilatkozik s ugy cselekszik, mint ezt a nyers tömegek szeretik, habár legfájdalmasban lakolna is illyesért a hon, csakhogy ők — mert hiszen ők saját maguknál magasb czélt Magyarországban, de még az egész világon sem láthatnak — a köz gratiábul ki ne essenek!

Ne értsétek, drága hazámfiai, szavaimat egyébiránt félre. Szándokom tiszta. Senkit nem kivánok megbántani. Hiszen azért az egész hadnak vagy kitünőbb tagjainak becsületét csak nem sértem, mert a had tactikáját hibásnak tartom, vagy a vitézek közt egyes himpellérek, hetvenkedő góliátok, furcsa pagliacciok és bramarbaskodó Don-Quixottok is tünnek fel előttem? Én az ellenzékieknek sem lényegét, sem becsét, de alkalmasint még elveit sem veszem kérdésbe — hiszen több igen jó barátom van az ellenzék közt — de eljárási modorukat nemcsak hibásnak, hanem ollyannyira veszélyesnek tartom, miszerint, ugy mint eddigelé, szabad emberhez és szabad magyarhoz illőleg, mindent el fogok követni, hogy az illetőknek és az egyetemes hazának felnyiljék végre szeme, melly most ugy látszik behunyva van, és legalább minden becsületes figyelmeztetés

nélkül, felszines, egyoldalu vagy hézagos tactika miatt ne düljön sírba a magyar.

Vagy tán nekem sem volna szabad szólni többé? Ez igen meglehet, kivált az ujabb Pest-megyei gyülések symptomái szerint; mert bizony, ha illusiokban élni nem akarunk, nem vagyunk már igen távul a politikai láz azon lépcsőitül, mikor sem az igazság szava, sem a honnak java nem oksuly többé, de mindent egyedül pártérdek és végtére önkény sodor maga előtt.

Azonban biz én elmondom, mi szívemen fekszik, mi lelkemben él. Ha ki szavamat még csak hallani, iratimat még csak olvasni sem akarja, ám lássa; csakhogy aztán más alkalommal el ne felejtse magát, és a sajtószabadságrul, meg a véleménytürelemrül valami nagy dörgő dictiokat el ne szónokoljon, mert bizony a csörgősapkások legmagasb színpadára állítja magát.

Az 1825-ki országgyülés tán egyik legnevezetesb forduló pontját képzi a magyar eseményeknek. Mert ez azon időszak, mellyben mióta össze van házasítva Magyarország Austriával, ugy látszik: legelsőben kezdett arrul a kormány komolyan gondolkozni, hogy Magyarországot tekintve bizony más módokhoz kell nyulnia, és felhagyván a rég bevett és állhatatosan folytatott amalgamatioi systemával, a magyar nemzettel csak alkotmányos és nemzeti uton lehet boldogulni. — Voltak akkor felsőbb polczokon, kik azt erősíték, hogy a magyar éppen nem házsártos, de a legloyalisabb és

e mellett a legbelátóbb nép, mellyel ha nemzeti kifejtésének szabad tér hagyatik, és nem önkény de törvény uralkodik fölötte, igen könnyen bánhatni, s melly aristocratiai zománczu levén — mert hiszen nemzetiségének kifejtése előtte legfőbb szempont, és ez egyedül aristocratiai alapon biztosítható — soha nem fog mind azon franczia viszketegben osztozni, melly Europát felizgatá, s melly az austriai közbirodalmat, szövevényes és egészen más lényegü voltánál fogva, olly könnyen zavarhatná legkétesb állásba. Mások ellenkezőt vitattak, azt erősítvén, hogy a régi magyar loyalitasnak vége szakadt, s annyira volna impraegnálva prókátori subtilitással, franczia forradalmi anyaggal és democratiai hajlammal az egész nemzet már, mikép minél inkább fogna a kormány, kivánságira hajlani és követelésinek engedni, annál nagyobb és erőszakosb követelési vágy ébredne a nemzet turbulensb részében, míg lassan lassan olly alkalmatlan állásba esnék a kormány, mellybül a menekülés aztán nem felette könnyü, és minden esetre igen sok kellemetlenséggel, tán még szükséges erőszakkal is leendene összekötve.

Az első nézet tulsulyt nyert, hála Isten! De ha kezünket szivünkre teszszük és nem vagyunk elég szemtelenek, az élő tényeket tagadni akarni, meg kell vallanunk, hogy sok tekintetben bizony a második nézet volt a practikusabb. Mert hiszen minél inkább iparkodott a kormány alkotmányos vágásokban forogni, — mi Magyarországban bizony nem könnyü, hol sokan sőt legtöbben még a törvénynek, ha azt maguk nem magyarázhatják, sem engedelmeskednek, és hol a kifejlettebb körülményeket tekintve, némi felette szükséges törvények még csak nem is léteznek — minélinkább lépett a nemzetiség mezejére, míg Magyarország

törvénye elvégre magyar lön, mi nem volt kivitelben olly könnyü, minthogy nem magyar ajku házassági viszonyban létezik nemzetünk, sőt még magának Magyarország lakosainak olly nagy része sem magyar ajku, szóval: minélinkább méltatta a magyarnak nemes lelkületét, hogy ő is akar, és pedig sajátságos lényegében akar élni, és mint kiképzett nemzet az emberiség lánczsorában méltó helyet foglalni: annál nagyobbra, türelmetlenebbre s mérgesebbre nött a magyar ellenzék. — S álljon elé bár ki, s tagadja szavaim igaz voltát, ha meri.

Ámde azt mondják, mi magyarok, kiket illet a dolog, mind lázban vagyunk, egyik kormányi a másik nemzetfüggetlenségi lázban; s így tisztán nem láthatunk. És ez némileg meglehet; mert a viszontorlásnak egymás ellen ható kifejlése olly erősen elmérgesíté s ekkép olly módnélkül elhomályosítá a kedélyeket már, mikép az illetőket tekintve, hihetőleg csak kevés van, ki valamelly praeventionalis szemüvegen nem nézné keresztül a kérdéses dolgokat. — Mozgalminkban sem közvetlen, sem közvetett részt nem vevő volna ekkép az, ki legigazságosb itéletet hozhatna valamint a kormánynak, ugy a magyar ellenzéknek eljárásárul. — És e tekintetben bátran felhivom, ám itéljenek a világ legfüggetlenebb, legrészrehajlatlanabb emberei, kik egyszersmind statusbölcseségükrül is ismeretesek, mint például Sir Robert Peel, Lord John Russell, vagy ha akarjátok, O'Connell: és fogadom, egy részrül sajnálkozni fognak, hogy a kormány előbb nem méltatta nemzeties és alkotmányos figyelmére a magyart; más részrül azonban tökéletesen el lesznek telve indignatioval, vagy legfeljebb szánakozással fognak azon problemán csudálkozni, melly-

hez képest azóta, hogy a kormány valahára alkotmányos és nemzeties mezőre kezd lépni, az ellenzék nem csak nem kisebbül, nem csak nagyobb mérséklettel nem működik, de megfoghatlanul éppen ellenkezőleg olly növekedő mennyiségben és intensitásban terjeng és mérgesül, miszerint a szereplők közt többen, s alkalmasint a nélkül hogy jó formán maguk is észrevennék, már már majd nyilt lázadás ormán állnak!

Külföldieknek ez bizonyos pontig tán elérthető, de egészben bizonyosan nem. — Itt helyhez és körülményekhez kötött ismeretek kellenek, mellyekkel idegen nem birhat. — Én az aenigma kulcsának tökéletes birtokában vélem lenni magamat, mint azt már némileg fentebb érintém, s mint azt ez értekezés folytában még inkább bebizonyítni iparkodni fogok.

Ki általános, közönséges és kivált idegen szempont után itél a dologrul, az természetesen annak tulajdonítja ezen megmagyarázhatlan sőt visszatetsző jelenet fő okát, hogy a magyar vagy el akar szakadni Austriátul, és ezért hajtja a dolgokat „ad extrema“, vagy pedig hogy sajátlagos helyzetét nem birván a köz austriai álladalommal aequilibriumba hozni, nem képes azon gondolattal egész fenékig megbarátkozni, miszerint Austriával elválhatlanul egybeházasítva van; és hogy ekkép része, noha sem a rossz kedv, sem az elég ok nélküli elégületlenség, sem kivált a legvastagabb imprecatio nem nagy súly mái időkben többé, ezért sem igazán élni, sem halni nem tudván, még is a politikának e gyümölcstelen mezején handabandáz; része ellenben, mert vérének kifejlésében és egykori felvirágzásában teljességgel legkisebb reményt sem helyez — mi aztán, igaz, felette szomoru eset — mindent hagy menni, a mint és a mennyire éppen megy,

és élvezi mint tudja az életet íztelenül oda kün, vagy pipáz ex longa ide benn; s csak felette kevés van ellátva elég életphilosophiával, mihezképest bizván egy szebb jövendőben, ugy venné a dolgokat mint azok léteznek, és addig is szilárd lelkülettel s honi hűséggel az adott körülmények között annyi nemzeti és alkotmányos virágot ültetni és ápolni iparkodnék, mint a mennyi erejétül telik.

Mi engem illet, én egyenesen a legvastagabb fallaciának tartom, azt hihetni, hogy Magyarországban separationalis ideákat bárki is, ki eszénél van, komolyan rejtsen keblében. Hogy illyesre lehet itt ott hajlam és némi vágy, azt nem merném egészen tagadni; mert hiszen fajtánk, ha tehette szerét — bár mennyire szívesen dicsértesse, sőt saját maga is egy huzomban dicsérje tántoríthatlan hűségi qualitásaiért magát — bizony pártütésre s elszakadásra mindig különös hajlamot mutatott. De nem hiszek, tán egyes őrülteket kivéve, senkit is ezen eszmével impraegnálva azért, mert a legbutábbnak is elég esze van átlátni, hogy efféle vásár kettőn áll; és még akkor is, ha Magyarország, tudja Isten micsoda különös fatum által, el birná szakítni magát, fajtánk legcsekélyebb száma, vele született irigy fondorkodása, lapos hona, és legfőkép sokkal erősebb szomszédai következtében, tán csak tizennégy napig sem volna képes fenállni, minden támasz vagy inkább valamelly erős ‚fentartó kéz‘ nélkül, önállólag; mi aztán természetesen nem lenne fényes csere.

Midőn azonban így vagyok meggyőződve, és jót merném állni, mihezképest komoly szándéku separatista Magyarországban nincs; más részrül tökéletesen kezet fogok azokkal, kik azt hiszik, mikép a magyar

eddigelé még soha tökéletesen meg nem tudott barátkozni azon ideával, hogy az austriai birodalommal elválhatlanul egybeházasítva van. Honnét aztán nem csuda, ha a kormány sem birta egészen familiarisálni magát azon eszmével, mellyhez képest a magyar hont tekintve, nem valami homogen lényegü coloniával, de sajátlagos nemzetségü és alkotmányos országgal van egybekapcsolva.

És ám ez azon tulajdonképi Pandora szelenczéje, nem csak ránk magyarokra, de az egész austriai közbirodalomra nézve, mellybül olly kimondhatlan sok keserüség és viszonlagi ujjhuzás burjánzott közös kárunkra. Mert a helyett, hogy mi magyarok tétova és idővesztés nélkül ezen kapcsolat alapjára állitottuk volna kifejlésünk lánczolatát; a kormány viszont minden hátulsó kapu nélküli hajlamot mutatott volna nemzetiségünk és alkotmányunk iránt, vagy ezeket legalább respectálta volna: e helyett mi magyarok ‚akarom is nem is–, birom is nem is'-féle hangulatban, majd nagy hetykén nemzetfüggetlenségi és önállási álmokat álmodtunk, majd leverve és mély szomoruságba sülyedve, recollectionalis visiokban merengtünk; a kormány viszont, mellynek szemében ezen ‚kapkodási, majd elbizottságra fajuló, majd kétségbeeső lelkület' természet szerint nem igen nevelheté vérünk tekintetét, de az egyenesen valami végvonaglási képben jelent meg, nem igen birta elhatározni magát, szapora véget vessen-e ezen látszólag haldokló állapotnak, avagy kifejtsen-e minden lehető gondot, az olly sulyosan beteg nemzeti test helyreállitására.

A kormány azonban, hála az Égnek és hála azon férfiaknak, kik a magyar nemzet egykori felvirulásán soha nem tudtak kétségbe esni, de csak kételkedni

sem, ezen utolsóra határozá el magát — felette későn ugyan, fájdalom, de valahára még is — ugy hogy ha visszatekintünk csak a legközelebbrül lefolyt 10 15 évre is, lehetetlen legédesb örömérzetre nem fakadnunk, mert nyilván érezzük, nem csak hogy élünk, hanem hogy annyi életerő rejlik vérünkben, mihezképest felvirágzásunk sem maradhat el, ha mi magunk nem vágjuk életünk fonalát ketté!

És valljon mind ezek után mit mivel mai napokban a magyar ellenzék? Nem csak elő nem segíti a systemájában egészen megváltozott kormány szándékit, nem csak nem törekedik a kormánynak mind azon nehézségeit könnyítni, mellyek egy ollyannyira szövevényes országlásban mint az austriai, szerfelettiek, mit minden méltányos, ha nincs is beavatva, Istentül nyert saját esze szerint is kénytelen lesz megismerni; de e helyett most legujabban, a nélkül hogy csak legtávulabbrul is tudná, ‚mit fog a kormány jövő országgyülésen kitálalni', mindent, mi csak tőle telik, elkövet, pártja szaporítására és a kormánynak minden módoni rágalmazására, gyülöletessé tételére; ha pedig bárhol is, mint teszem minap Gallicziában, gyülnek bajai, még annyira vetemedik számosb tagja, hogy minden tartalék nélkül egyenesen kitárja legnagyobb örömét! Mi, Isten bocsássa meg büneinket, per associationem idearum, több ízben, mikor illyeseket hallani valék kénytelen, pedig olly egyének részérül, kik magyar privilegiumok, constitutionalis fávorok, magas állás és gazdagság nélkül, csak egy jó paripa becsével sem érnének fel, egyenesen a pedellus némellykori működésének felette nagy hasznát söt szükségét, vagy éppen „sajnos elmulasztásait" hozta emlékezetembe.

És aztán azt gondoljuk, az efféle politikai eljárás üdvünkre szolgál? Milly szomoru és valóban csak gyermekekhez illő csalódás!

Az ellenzék tactikája, jobbadán sympathiák, antipathiák és pajtásság körül forog. Ha valakit nem kedvel, vagy nem czimborája, tüstént rossz embernek söt hazaárulónak hajlandó kikiáltani öt; midőn szeretett embere és pajtása szemében a gerendát sem látja; a szegény haza, nemzetünk felvirágzása pedig — s alkalmasint a nélkül, hogy csak maga is észrevenné — nála mindig alárendelt tekintet; mert hiszen a párt, egyedül a párt, és az ezzel szorosan összekötött uralkodási viszketeg az, mellynek mindent alárendel.

És e tekintetben a mostani ellenzék táborának büne megbocsáthatlan. Mert annyi vélemény-türelmetlenséget, annyi gyülöletet, annyi erőszakot, annyi terrorismust hozott nem csak a politika mezejére, de ezen szép ingredienseket bizonyos systemával még a társasági körökbe is olly sikeresen be tudta csepegtetni, mihezképest szinte ránk nehezült ismét vérünk régi átka „regnum in se divisum" s a t., és alig létezik családi viszony többé, melly a politikai láz mérgétül nem volna némileg elfertőztetve már. — A ‚pecsovics' nevezetet, bizonyos megvetést és egy sajátszerü lenézést csatolván hozzá, ő találta fel, ő cultiválta, és ő alkalmazta minden különbség nélkül mindenkire, ki nem volt táborának tagja. S valóban csuda, ha már eddigelé minduntalan kardra és pisztolyra nem került a dolog, mi valóban nem az ellenzék érdeme, de egyenesen azon mérsékletnek tulajdonitható, mellyel az ellenzék ekkoráig találkozott, melly azonban adná Isten hogy ne, de alkalmasint nem lesz kimeríthetlen; mert hiszen, hogy mást ne említsek, egyedül azon, mindig

valamellyes megbántási szándékkal valakire kent ‚pecsovics' czím is elég, a legundokabb csufondárok feltalálására és kellő visszaszórására; mik aztán igen természetesen, mert az ellenzék superlative sérelmes, és e fölött neki minden szabad, másoknak ellenben semmi, olly ‚nemzeti' (!?) bántalmak, mellyekre csak párviadallal válaszolhatni, vagy mik még kényelmesebben, de azért mindig a nemzet nagy dicsőségére (!) parádi modor szerint megbosszulandók.

Valamint Magyarország ellenies része *), mióta egybe van házasítva honunk Austriával, csak vajmi ritkán volt képes eldődinknek azon egyéneit kellőleg támogatni és e szerint lehető legnagyobb hasznukat venni, kiket a sors közelebb hozott a trónhoz: szintugy nem tud, vagy még kevesebbé tud ezen „mesterséghez" az ujabbkori ellenzék! És miután a gyanakodásra ugy is igen hajlandó magyart felette könnyü bár ki ellen is felizgatni, eddigelé a Magyarország ellenies és ellenzéki elemének szinte mindig sikerült, az egész nemzetben nem csak valami suspicionalis érzetet gerjeszteni azon magyarok ellen, kik legmagasabb helyekre emelkedtenek, de őket némileg gyülölettárgygyá is tenniök.

Hagyjuk a régibb időket, mert ez igen félrevezetne, de vegyük csak a legközelebbieket: s valljon tagadhatjuk-e mondásom igazságát?

*) Ellenies része, mondom, mert tulajdonképi ellenzék csak ujabb kifejlés, minthogy régibb időkben egyedül sub rosa-féle titkos szövetségesek, pártütők s lázadók voltak.

Valóban nem tagadhatni, valamint ezen tény kutfejét sem, melly nem egyéb, mint: felszines, éretlen, gyermeki felfogásunk és ennek szánakozásra méltó zavara, mellyrül később még többet.

Mert azt, hogy olly átok feküprovince a magyar véren, mihezképest minden tagja, mikor a bécsi levegőt szíja, tüstént szédülne, leveretné lábairul magát és eladná becsületét, lelkét: csak nem fogja senki is mondhatni!

Illy borzasztó rothadás közt, mellynek csupa elgondolása is émelygést okoz, teljességgel nem mutatkozhatnék olly vidor élet, mint a millyen nemzeti kifejlésünk küzdelmiben minden kórjeleinek daczára, olly sokszor kéjörömekbe ringatja keblünket.

Ehhezképest tehát bizonyosak lehetünk, hogy az illetők csekély hitele vagy olly sokszori ‚hitelvesztése‘ nem mindig az ő hibájukbul származik, de többnyire egyenesen saját gyenge belátásunk eredménye, melly nem engedi, hogy helyzetükbe képzeljük magunkat, és azon pontrul itéljük meg őket, mellyen állnak. S higyétek el, tisztelt vérrokonim, annyi becsületes, olly erényes, annyi tiszta lelkü és olly szilárd jellemü férfiak találkoznak azon sphaerákban és azon férfiak közt, kikben nem csak nem biztok, de mennyire csak tehetitek, minden lépéseik ellen akadályt gördítetek, s ekkép, mert ők is csak a haza javát szomjazzák, és magasb állásuknál fogja ezen szomjat némileg ki is elégíthetnék, egyenesen a hazát sértitek; hogy valóban, ha becsületesek vagytok, és a hazaszeretet nálatok nem üres hang, lehetetlen legnagyobb búbánatba nem merülnetek, ha meggondoljátok, ebbeli politikai éretlenségtek által nemzeti kifejlésünkre nézve már mennyi kárt okoztatok és mennyit okoztok naponként.

S ha nem hisztek nekem, nyissátok fel szemeiteket s higyetek legalább tinmagatoknak; hiszen nem fogjátok tagadhatni, hogy többszer igen mint nem, tüstént rá ismertetek azon illetőknek minden erényeire, kikben azelőtt csak rossz szándokot tudtatok feltenni, s tüstént felvettétek kegyeitekbe, és tiszteletükre fáklyás zenét tartani s efféle tőletek telő (!) nemzeti (?) demonstratiokkal előállani rögtön készek valátok és voltátok, mikor oda fent estek ki kegyelemből, hol igen szerették volna honunk javát előmozdítni, és mi több: azt valósággal elő is mozdították volna, de nem tehették. Nem tehették pedig jobbadán azért, mert Ti hazánk szájhősei rendszerint mindent elkövettetek, mi csak tehetségtekben állott — pedig illy műtételre csekély tehetség is óriási emeltyű — hitelük csökkentésére, hatásuk megsemmítésére, s e szerint e tekintetben sem árultatok el mélyebb s loyalisb politikai felfogást, mint ha egy, amugy is kinos akadályokkal küzdő uszónak segedelemadás helyett még sulyt kötnének nyakába, mihezképest aztán a község kincsét, melly rá van bizva, annál könnyebben kivontathassa az üdv partjára.

Megváltónk, mikor Barabbás átellenében minoritásban lelte magát, s végül a legfényesb igazság daczára a vak szenvedélynek esett áldozatul, ezen engesztelő szavakat rebegé egekbe: Uram bocsáss meg nekik, mert bizony nem tudják, mit mivelnek! Ha mostanság ebbeli politikai eljárásunk éretlensége miatt emelne engesztelő imát, alkalmasint így szólna: Ne itéljetek felettük szigorún, mert hiszen gyermekek.

Ekkép egy Isten! Mi gyarló, indulatos emberek azonban, kik nem mindig tudjuk illy alkalomkor fékezni indignationkat, könnyen kitörünk, és én vagyok

első, ki az egész haza hallatára elharsogom: hogy untig ideje már, miszerint az efféle gyermekies politikai eljárás kellőleg illustráltassék, és annak valahára vége szakadjon!

Veszni a mély tengerek habjai közt dühöngő vészben sziklák- és zátonyoktul környezve, mikor menekülés végett mindent elkövetett az emberi erő már, és szilárdul megvívott a nagy természet felbőszült elemeivel: ám illy végezetre feledzheti magát a hajlongáshoz nem tudó férfiu, s panaszlan megy elkerülhetlen sorsának elibe; de csupa pajzán viszketeg miatt egy kerti tóba, mellyet rossz izlés ásott, s békatanya- vagy éppen ‚fürdő kádba‘ fulni: ez több mint fatum, mert idétlenség, melly kaczajt gerjeszt!

Szük állapot s terhes családi viszonyok közt munkálni éjjel nappal, éhezni, szomjazni, és még is végínségre jutni: olly látvány, melly kőszivet is olvaszt! Ámde ha koczkajátékot üz ollyas, kinek gondjára többnél több szent érdek van bízva, s ki még is a helyett, hogy lélekismeretesen és férfiui állhatatossággal sáfárkodnék övéinek bár kicsiben de még is javuló állapota fölött, mindent erőltet, mindent tűhegyre állít, és ez által maga ellen bősziti a viszontorlás minden düheit: az illyestül lehetétlen undorodással vagy legalább szánakozó érzéssel el nem fordulni!

S ím itt van kulcsa — s nem nyomorult személyességekben, mint ezt sok, keble tükrébe tekintve, nyomorultan hiszi — miért vérzik annyira szivem, s miért nem tudom nyugtomat lelni! S ugyan mikép is találhatnék illyest, mikor tisztán áll előttem lefolyt időnk halálsötétsége, s mint váltá ezt fel nem egy szívderítő szürkület már; mennyire mutatkoztak mindenünnen az élet legszebb jelei; s hogy mind ezt semmibe sem véve,

körülményeink kedvezőbbre fordultát nem tekintve, sőt fitymálva, sem kiszámítni sem bevárni semmit nem tudván, nem egy hőse a mai ellenzéknek bárdolatlan felszínséggel kezeli legszentebb ügyeinket és mind azt, mit egyedül idő, philosophiai felfogás, zarándoki türelem és a leggyöngédebb ápolás menthet meg enyészettül, és adhat az életnek vissza megint, egyenesen korbácscsal hiszi legbiztosabban szaporább érlelésre hajthatni. S hogy ekkép, ha az ebbeli olly finom (!?) modor, olly gyengéd (!?) tapintat, s ollyannyira mély (!?!) strategiai combinatio, melly napi renden van, többséget nyerne, minek következtében bizonyosan buknék mind a magyar alkotmány, mind a magyar nemzetiség, bizony nem aratna politikai eljárásunk is különb europai tapsot, ha figyelmét el nem kerüli, mint a fenidézett békatóba fuló, mitül megóhatá magát, és nem gerjesztene igazságos kebelben irántunk nagyobb sympathiát, mint azon szerencsehajhász, ki mindent elkoczkáz.

És ez az, mi lehetetlen hogy józan, sem földön nem csuszó, sem felhőkben nem nyargaló, de saját emberséges lábán álló férfiunak módnélkül kinosan ne essék. Mert hiszen veszni, ez nem különös, de fájdalom, rendszerinti baj, melly ellen ehhezképest a bölcs zugolódni nem fog; s ugyanis, nem csak mi, kik ezt olvassuk, fogunk veszni, de veszni fog előbb utóbb a magyar nemzet, egész Europa, sőt földgömbünk is; miszerint tulajdonkép nem az ‚elveszés' képezi a most fenforgó kérdés forduló pontját, hanem egyenesen az: valljon az elveszés nem időelőtti s nem elég oknélküli-e? És e tekintetben legyen szabad tétova nélkül teljes meggyőződésem szerint kimondanom, hogy a magyar élet symptomáinak komoly vizs-

gálata szerint — mi hosszasb politikai pályám megnemszünő működése volt — koránt sincs azon időpont még itt, mikor a természet örök törvényeihez képest már le kellene lépni vérünknek a világ szinpadárul; hanem hogy viszont még azon pontot sem értük el, mellyen férfiui erőtül edzve, az efféle szerepet ‚ki a legény a csárdában', jó sikerrel eljátszhatnók; s hogy e szerint köztünk sem az nem a gyakorlati politicus, ki mindig vagy tüstént bukni akar, mikor egy kissé csipősebben fú a szél, s nagyszerü nemzeti temetkezés cerimoniáin töri fejét; sem az, ki mint hörcsök, csak mérgét veszi számításba, de erejét nem; vagy ki szarkaként vajmi sokat akarna ugyan, de annál kevesebbet bír; hanem egyedül olly hazafiak kézfogó lánczolata képezhet tömkeleges körülményeink között üdvpartra vezető kalauzt, mellyféle testület nemzeti létünknek mind csak kevéssel ezelőtti agonizáló voltát, mind annak ujabb kori javulásra indulását, mind még mindig felette nagy gyengeségét, mind végre kifejthetésének és felvirulásának roppant hihetőségeit, philosophiai mélységgel egybeilleszteni képes, és melly az így nyert eredmény fonala szerint sem félénk vénasszonyként tüstént nem desperál és keserves nótákat nem intonál, ha bármilly aggasztó ingadozási symptomákat árulna is el az olly drága nemzeti test; mert hiszen tudja, illyeseknél nagyobb veszélyeken is szerencsésen átesett már; sem nem működik valami vérmes borbélylegényként, ki nagy sallangosan tüstént mindenre praescribál, és még olly eseteket is breví manu és heroice absolvál, mellyekben legbölcsebbek is remegnek igen nagy lépésekkel menni elő; ha pedig, miután minden recipéje után csudákat igér, e helyett megölte a beteget, a már javulásban levő bete-

get, nem saját ügyetlenségét, de az illetőnek rossz alkotását s életnélküliségét vádolja, tüstént ismét más curához fogván.

Nem, sem ollyféle vénasszonyi teremtmények, mellyek minden kis ingadozás alkalmával szepegnek, sem az illyféle borbély-gyógyászok, kiknek csak a beretválás igazi mesterségük, nem fogják bajaibul kiemelni a magyar vért; de egyedül olly hazafiak hü és erélyes kézfogása, kik a most mondott szempontok bölcs felfogása szerint meg fogják ugyan mindenben derekasan huzni a hurt, minthogy, figurative szólva, az életben e mütétel közt forog több vagy kevesebb siker és bukás, de éppen ezért, mert ez így van, soha nem fogják meghuzni azt ugy, hogy ‚ketté' pattanjon!

És ha ezt sem értitek, drága hazafiak, ez sem nyitja fel szemeiteket: akkor számatokra, igen félek, senki nem bir szellemileg kimutatni politikai tudnivalót, és vakságtok olly vastag, mellybül csak vajmi fájdalmas operatio gyógyíthat titeket ki!

Hogy eddigelé csak féligmeddig tudtuk, vagy éppen nem tudtuk Bécsben létező hivatalos főurainkat kellőleg hasznosítni; mi aztán természetesen csak ugy eszközöltetnék, ha itt az országban kellő támaszt találnának, és nem e helyett éppen megfordítva akadályt: ezt kár volna tagadni, minthogy ez mindenki által ismert s toties quoties ismételt elvitázhatlan tény. — És azért, mert a lefolyt idők kiestek hatalmunkbul, de a jövő némileg még kezeinkben van, s mert valóban felette sajnos volna, nemzetünk kimondhatlan nagy kárára még tovább is folytatni ezen idétlen, hogy ne mondjam

„kurucz politikát", nézzük csak egy kissé még közelebbrül: ugyan mi lehet ezen visszatetsző eljárásnak oka?

„Uralkodási vágygyal egybeszőtt gyermekies dacz; lovagiság körülti emésztetlen ideák; s végre: fel nem fogása házassági viszonyinknak!"

Im, főkép e három kutfőbül veszi politikai idétlenségünk eredetét!

Nemzeti jellemünknek a pajkosság s betyárság mellett többek közt még egy másik árnyoldala is van, és ez a ‚dacz.' Neveli ezen hajlamot pedig, rozsdáibul ki nem tisztult alkotmányos szerkezetünk. — Másutt mi mindent nem kell tudni; a becsületességnek, nemes viseletnek és erénynek milly összege, vagy legalább milly jeles ész, különös egyéniség vagy gazdagság szükséges ahhoz, mikép a fiatal kezdő csak egy kissé kitünőbb állásba helyezhesse magát! Nálunk, ha Isten képébe hazudni nem merünk — és ürítsétek ki hazánk el nem romlott fiai, kik számára ez irva van, e serleget fenékig: s meg lesz mentve honunk — nálunk mondom, kivált legujabb időkben, efféle szerencsére semmi qualificatio, de még csak szónoklati tehetség sem kell; de egyedül dacz és mosatlan szájbul fakadó piszok a kormány és ennek kitünőbb emberei ellen is váltig elég, mihezképest az efféle szerepelők rögtön egekbe emeltessenek, és például másoknak ugy tiszteltessenek felette sokak által, mint a hazának legnagyobb jótevői. Honnét aztán nem csuda — és ha ezen a közvélemény és törvényhozás kellő időben nem segít, bizonyosan oda vagyunk — hahogy nem létezik és soha nem is létezett e világ hátán olly nemzet még, mellynek legkényesebb kérdései körül

olly felette nagy számu tudatlannál tudatlanabb szakács olly sokáig viselne elökelö söt vezetö szerepet.

Valóban, még a franczia forradalom legizzóbb napjaiban is alig mutatkoztak olly legislatioi botrányok, mint nálunk illyeseknek nem egy elöjele mutatkozott itt ott már. Mert ha vajmi borzasztó vérszomj jellemzi is az érintett idöszak nem egy hösét, azért még sem türetett, mihezképest annyi himpellér elegyedjék mindenbe, mint illyes nem csak türetik nálunk, söt köz tapsot is arat; mikép aztán, mint mondám, nincs is széles e földön nemzet, mellynek politikai terén a legkisebb capacitás, söt a minden tulajdon nélküli felszínség is, olly kitünöleg s olly sokáig tündökölhetnék, és annyi jámbort keríthetne olly kevés fáradsággal hálóiba, mint pohárcsordultig mi magyarok vagyunk e szomorú szerencsének szánakozásra méltó osztályrészesei, s leszünk minden bizonynyal a legkinosb comicotragicai befejezésnek sorsosai is, hahogy ezen mindent sarkaibul kiforgató, és még az egykori franczia szabadsági zsarnokságnál is gyülöletesb eröszakoskodásbul, míg erre idö van, férfiasan ki nem bontakozunk és nem elibertáljuk magunkat; ezen még a franczia zsarnokságnál is gyülöletesb eröszakoskodásbul, igen, mert ha az igazságos utód méltán szivtelenséget ró az egykori franczia forradalom irányadó vezéreire, mi rólunk még méltányosabban azt fogja hirdethetni a jövöknek, hogy „eszünk nem volt,“ mi politikában a legmegbocsáthatlanabb bün!

Szorosan egybe van kötve ezen, könnyü szerrel kitünni akaró daczos uralkodási vágygyal, melly nem engedi, hogy hatalomra emelkedett hazánkfiait kellöleg hasznosítsuk, a lovagiság körülti mind azon zavart

idea, melly kivált egy idő óta vajmi nagy confusiot csinált nem egy főben. . . . . .

Lovagiság a szó valódi tiszta értelmében, bizony meg kell vallani, eddigelé nem igen tartozott a magyarnak különösen kitünő tulajdonihoz. Irigy fondorkodása, bosszuálló, cserbenhagyó hajlama, nem igen engedé nálunk ezen nem egészen uj, de még is ujabb koru erénynek általános kifejlését. — Míg a közép kor civilisáltabb viszonyok közt mind tisztábbá és divatszerűbbé tevé annak, a becsülettel ollyannyira szoros kapcsolatban levő eszméjét: addig a magyar, ázsiai s tán még egy kissé pogány lényegénél fogva — minthogy a lovagiság eszméje egyenesen europai és keresztény termény, s minékünk csak szavunk sem volt e kitételre, de csak most legközelebbrül gyártók azt — addig a magyar mindig összekeverte annak integrans kellékeit, és soha egészen felfogni nem volt képes, mikép párosulhat vitézség szelídséggel, a szó legszentebb megtartása hadi csellel, engedelmesség győzedelmi tehetséggel, a szép nemnek bálványzása szeplőtlen viselettel s így tovább, férfiui méltóságának és tekintélyének csorbítása nélkül ugyanazon egy személyben össze; holott az igazi lovagiság, mellynek nagylelküség a főalapja, nem csak magában egyesíti mind ezen ellentétben látszó tulajdonokat, de egyenesen ezek elválhatlansága feltételezi létét.

A párbaj, ezen malum necessarium, vagy helyesebben mondva, ezen nem megvetendő társasági javítvány — mert hiszen csak mióta s hol lovagiasan, lehető legnagyobb egyenlőséggel kelhet vagy védelmezheti magát férfiu férfiu ellen, egyedül azóta és ott nincs rendszerint kitéve az egyes, hogy őt lesbül egyszerre többen megtámadják, vagy hogy banditák által

bosszultassa meg magát a sértett fél — a párbaj, mondom, hasonlag sokkal előbb vált divatszerüvé Europa civilisált népei között, mint nálunk, hol még csak kevéssel ezelőtt magam is ismerék nem egy vitéz embert és született (!) katonát (?), ki nem látszott különös vonzalommal viseltetni a párbaj iránt, s hol ha az igazat meg akarjuk vallani, még most is mutatkoznak itt ott ollyféle symptomák, mikbül azon antilovagias számítás vigyorít ki, mellyhez képest vajmi kényelmesben s kevésb veszélylyel rendezkedik egygyel, több mint egy.

S hogy ez így van, azt azok fogják legkevesebbé tagadhatni, kik az efféle őszintéskedésimet leginkáb restellik; mert hiszen most egyben mint másban — és ez a becsület övék — tökéletesen más színt vett a dolog magára. — Lovagiasan bevégzett párbaj nem ‚kivétel' többé, de az ahhozi készültség, valamint annak nem keresése ugyan de kikerülése sem, olly szabály, melly ma már kiegészitő részét képzi minden magát megbecsülő magyarnak. Mi pedig a lovagiságot illeti, alig van köztünk valaki, mert annak egykori fogyatkozását legtöbb érzi, ki azt ajkai közt ne pengetné, és akarjuk is hinni, annak szelleme szerint cselekedni ne buzgólkodnék, vagy legalább így tenni ne vélne; csakhogy a buzgalom, mint nem kevesbé a jól eljárási édesen kecsegtető önámítás, még korántsem eldönthetlen criterion arra nézve, hogy azért az, ki lovagi szellem után sóvárog, vagy éppen ki az efféle szellemmel már csordultig telve hiszi magát, már azért tudná is, mi a lovagiság. Mit én egyenesen tagadok; minthogy alig van eszme, mellynek valódi értelme annyira össze vissza zavartatnék mint ez, s mellyrül köztünk még is ollyanok is praeceptoroskodnának, kik

nem csak azt nem tudják, mi a lovagiság, de még arrul sem látszanak egészen tiszta fogalommal birni, mi a ‚kötelességérzet,‘ mi az ‚illedelem.‘

És innen van, hogy a befolyással és hatalommal biró statusembert nem gyámolítják; mert hiszen az igazi lovag csak a gyengét védi: ám segítsen az erős, mint birja, maga magán; s e szerint egyedül azon statusemberek körül hajlandók védőleg seregelni össze és emelni fölöttük paizst, kiknek befolyásuk és hatalmuk csökkent, sőt éppen már megszünt.

Milly eszmezavar, és milly ferde alkalmazása az egyébként legdicséretesb érzelemnek!

Valóban émelyg az ember, s szinte rosszul lesz, ha felgondolja, milly aberratiok közt hányatik e tekintetben is köztünk nem egy, egyébként világos velő fel és alá!

Mert ugyan kérdem, mi a tatár dolga van itt a lovagiságnak a haza kárára?

Hogy a sujtottat mí is sujtsuk; nem, ezt már nem engedi a lovagiság, de itt van határa, mellyen ha tul tör, miután a hazafi-kötelesség és lovagiság közti választó vonal itt létezik, és az illetők még mindig azon gályakapitány körül sereglenek össze, ki a parancsnoki emelvényrül lelépett, és nem azt hasznosítják minden módoni becsületes tehetségük által, ki arra hágott: akkor csorbát ütnek a ‚hazafiui kötelességen‘, és a lovagiság, melly subjective bizonyosan egyike a legszebb erényeknek, objective egyenesen bünné válik.

Kötelességérzet, illedelem, lovagiság, gentlemanlikeness, kicsinosult lelki tehetség, erény, mind annyi alkatrészei az állatiságibul kibontakozott férfiunak ugyan, s egymással nem csak szoros lánczolatban függhet-

nek, hanem hogy valósággal egyben is függjenek, szükséges; de azért az élet ezer árnyéklatu tömkelege között még is majd egyike majd másika képzi azon tengelyt, melly körül cselekvésinknek forogni kell.

Igy például, mi dolga van a lovagiságnak Watt vagy Fulton becsméltánylásában, kiknek egyike a gőzmozgonyt mostani czélszerüségére emelé, másika pedig hajókra legelső alkalmazá? Vagy mi dolga van a gentleman-likenessnek Megváltónk istenítésében, hogy vérével az emberiség büneit lemosá? Vagy mi dolga van az illedelemnek Galilei philosophiai kutatásival, mellyeknél fogva a napsystemák titkait felfedezé? sat. — És ezek szerint, még egyszer kérdem, mi dolga van a lovagiságnak, ha az donquixotteriára fajulni nem akar, azon statusemberi kötelességgel, mellyhez képest, a haza javára nem ahhoz kell csatlakozni, ki a közjó előmozdítását tekintve tán akarna ugyan, de nem tud, hanem ahhoz, ki tudna ha elősegítetnék, és akarna is, ha az efféle akarás előtte megkedveltetnék?

Nálunk, mint azt már fentebb mondám, minden, még a politika is, jobbadán szeretet és gyülölet, sympathia és antipathia legtulságosb határai közt ingadoz. Honnét aztán a gyakorlati statustudomány is, a mint azt t. i. nálunk nem egy magyar próféta gyakorolja, tulajdonkép nem az illetők több vagy kevesebb személyes capacitásán, és több vagy kevesebb viszonyi hatalmán alapszik, hanem sokkal inkább azon, hogy valljon mennyire sympathisálnak velük az érintett próféták, vagy viszont. — Ha szeretik, vagy éppen pajtássági magnetismusban vannak velük, mi nálunk magyaroknál tán legerősb hypomoclion! t. i. a pajtásság!!! akkor istápolják, legyen tisztükhez megkivántató tulajdonuk bár igen, bár ne, az mindegy; midőn ha nem

kedvelik, noha ennek oka tán maguk előtt is rejtély és semmi alapja nincs, nem csak cserben hagyják, de minden kitelhető módon üldözik is, habár az üldözöttek fejében volna is azon velő és kezében is azon erő, melly bajainkbul kivezérelhetne, kiemelhetne.

Oh, mennyire mutat kiskoruságunkra mind ez! Miért, tisztelt Barátim, egyébiránt sem busulnotok, sem kivált haragudnotok nem kell. Mert hiszen ha való, miszerint kisdedeké a mennyország, akkor ennél még sokkal valóbb, hogy kiskoruaké a jövendő!

Busulnotok csak akkor kellene, ha elhagynátok magatokat a dicséret tömjénétül csábítatni, és e szerint nem tudnátok megkülönböztetni azon politikusokat, kik nem azt tálalják a közönségnek ki, mi annak hasznos volna, de mindig csak azt, mi ínyükre van, igazi barátaitoktul, kik ha néha vissza tetszenek is nektek, sőt néha hiuságtokat sértik is, higyétek el, sikeresebben fogják nemzetünk jóllétét biztosítni és magasbra emelni, mint az érintett tömjénzők, veletek kaczérgók és sokat igérők, kik in ultima analysi még is — és ezt be fogja bizonyítni a jövendő — nem egyebek, mint saláta-, tök-, sőt gyomplántálók, miket vagy eltöröl rövid idő, vagy mik csak hátráltatják a nemesb s századokra terjedő növények felemelkedését!

Nálunk a legtöbb fogalom — s bizony illy alant állunk, ezen bár mikép bámészkodjunk is — s kivált azok, mellyek a statusszerkezet kellő ismeretéhez elkerülhetlenül szükségesek, még vajmi sok főben a legnagyobb zavarban léteznek.

Hazafiság, lelkesedés, hű pajtásság, legfeljebb lovagiság, személyes bátorsággal párosulva, im itt vannak tökéletes lánczolatban mind azon tulajdonok,

mellyekbül általán véve össze van rakva nálunk nem csak a jurista és juratus, de a magyar kéményseprőtül felfelé legtöbb mesterember, s most született müvész, fabrikáns, kereskedő, sőt legtöbb soit-disant: magyar statusember és tudós is; honnét aztán, ha a vitézséggel kezdett, bátorsággal folytatott, lelkesedéssel tőzsérlett, és pajtássági lángészszel vezérlett intézvény előbb hal meg, mint csak jóformán még születve volna is, az nem egyéb, mint okszerinti eredmény, mellyen senki nem bámulhat, mert:

Valamint az igen is fontolgató soha nem fog megtámadásban elcsipni az ellenféltül ágyut, szintugy nem fog lelkesedéssel sokat nyerni a kereskedő, vagy sok hasznot aratni a gyárnok; valamint hü pajtásság és hü rokonság nélkül pokol a társasági és családi élet, ugy más részrül bizony megköszönném, és tudom szépen megköszönné az is, ki ezt olvassa, ha minket valami elpattant gőzkatlan egymással égbe röpítne és aztán azt adnák vigaszul tudtunkra, hogy azon otromba erőmüves, ki velünk illy keserü tréfát üzött, vajmi jó fiu és capitalis pajtás, s így tovább; minek értelme csak az, hogy valamint a vanille magában valami igen szép, de azért káposztába még sem való, ugy szinte felséges a káposzta is, noha ez megint éppen nem illik illatnak zsebkendőbe; és hogy e szerint szintolly zavart eszme és kevert szerep, melly ekkép hasonlóul csak zavart és végképi chaost szülhet, ha kereskedésben hazafiság a regens idea, építésben a lelkesedés, mechanicában a hü pajtásság, astronomiában a bátorság, és statustudományban a lovagiság!

Statusemberei átellenében — mikép lehető legvilágosabban szóljak, mert bizony felette nehéz némie-

ket némelly magyarokkal megértetni — a velünk egy fejedelem alatt levő népek legmesszebbre látója rendszerint korántsem azt veszi cselekvésének vezérfonalául, hogy az illetőt szereti-e vagy nem; de jobbadán nála még az sem legfőbb szempont; ékesíti-e azt különös elmebeli tehetség és jó hajlam, hanem mindenek előtt azt tekinti, és ez ád politikájának fő irányt, hogy ugyan bír-e és mennyire bír befolyással és hatalommal. S meg kell engedni, vajmi okosan. Mert ugyan, kérdem: a legfényesb qualificatio s a legjobb szándék is mit ér, befolyás, erő és hatalom nélkül? Bizony vajmi keveset, mit hazánk nem egy jeles fia tettleg bizonyít; mert legszebb tulajdoninak és legbuzgóbb hazafiui szándékának daczára, még is alig mozdíthat valamit, s ekkép mennyi szép tehetség párolog ugy szólván minden haszon nélkül levegőbe! Midőn a nagy befolyásu, nagy hatalmu, legyen egyébiránt csak becsületes ember, mi aztán igaz conditio sine qua non, a mennyiben őszinte és bölcs gyámolítóktul vétetik körül, és izletessé tétetik előtte azon ügy, mellyért őt megnyerni szükséges: annál nagyobb hasznot fog hajtani, sőt igazi csudákat végbevinni, minél nagyobb, erősb és kivált általánosb alapot nyer befolyása, hatalma. Mi, közbevetőleg legyen mondva, O' Connell nagyságának kulcsa!

Elősoroltuk annak már két okát, miért nem tudja felemelkedő kormányembereinek hasznát venni a magyar!

„Gyermekies és mindennel daczoló pajzánsága miatt legelsőben; és másodszor, mert fejében a lovagiság körülti eszme általján nincs tisztában!"

A harmadik, általam vajmi sokszor ugyan, de mint látszik, eddigelé nem nagy sikerrel szőnyegre ho-

zott s tárgyalt ok az, hogy csak igen kevés magyar képes azon különbséget egész mértékében felfogni, melly Magyarország és az örökös tartományok közt létezik. Mihezképest aztán, a legtöbb sem nem látván, hogy ott németség, status-quo és autocratia a három fő elem, itt ellenben magyarság, progressio és alkotmány; sem azt kellő figyelembe nem vevén, hogy a fenforgó esetben sem elválásrul, sem egymás fölibe kerekedésrül nem lehet csak szó is, de egyedül e kettő közt foroghat legitim választás, „Vagy örökös perpatvar és ujjhuzás közt nyomorogni, vagy jó házassági viszonyban mennyire lehet, élvezni az életet;" igen természetes mondom, hogy miután a legtöbb sem az egyik sem a másik most érintett eszme valódiságával tökéletesen megbarátkozni ekkorig még nem tudott, politikai állásunk is naprul napra, a mennyiben itt is ott is mindinkább felhevülnek a kedélyek, kényesb, visszásb, veszélyesb, aggasztóbb lesz.

Mindegyik rész saját maga sphaerájában áll, és a másikrul onnan itél; s miután e szerint teljes lehetetlen, hogy egyik is ugy lássa a dolgok állását s mibenlétét mint másik, okszerintileg bekövetkezik a megnemszünő kölcsönös recriminatio és az ezzel mindig szorosan egybelánczolt viszontorlási hév, melly a vért elkeserítve, a kedélyeket lázba bonyolítva, a legjobb itélőtehetségeket tévedésbe hozva, nem ritkán, ha jókor az engesztelés szózata az illetőket feleszmélésre nem birja, még olly viszonyokat is tökéletesen elmérgesít, mellyekben egy kis jóakarattal, kölcsönös megbecsüléssel, és egy kis életphilosophiával nem csak egy egy rövid napsugár, de tartósb napok derültsége is mosolyoghatott volna!

Itt tehát ideje már, hogy e tekintetben is elvégre okuljunk. Mert bizony, kivált ujabb időkben, egy előkelő magasb sphaerákba emelkedett hazánkfiának sem adtunk, mint az angol mondja: a fair chance, hogy tehetségét a haza javára egész mértékben gyakorolja; de tettünk gyermekesen, esetlenül vagy kajánul, a mint tetszik, mindent, mikép állásukat nehezítsük, lépéseiket akadályozzuk, sőt hogy helyeikbül kimozdítsuk, vagy inkább: kimarjuk! Nem, de még itt sem érte el az olly mélységes magyar politika egész triumphusát; hanem annyira ment és olly fokra hágott az e tekintetbeni eszmezavar és nyavalygó elfogultság, hogy minden hivatalra hányatott kivétel nélkül több kevesebb piszok, mi valóban még a higgadtabb gondolkozót is olly érzetbe hozá, mintha őrültek házába tévedett volna. Mert hiszen hivatal nélkül csakugyan nem létezhetik országos szerkezet, s ekkép ha anathema kiáltatik a hivatalviselésre s ettül minden jobb elriasztatik, természetesen fognak hivataloskodni: a kevésbé jók, a selejtesek; s ha olly hatással bír ezen irtóztatóan mély (!) politikai tárogató, hogy minden magyar visszarettentessék a szolgálattul: fognak szolgálni, vagy jobban mondva, parancsolni és uralkodni ‚idegenek', mikor aztán késő lesz kiábrándulni és nem lesz legédesb éldelet észrevenni, hogy midőn szolgálni hittük a hont, megrontottuk azt, a magyarságot pedig meggyilkoltuk.

Hadd mutassam az érintett hagymáz kellőbb illustratiojára be saját személyemet.

A hivataloskodás azelőtt nálunk különös nagy fénynyel járt, legtöbbeknél kényelem volt inkább mint teher, és ha a kettő közül egyik a másikra ült, rendszerint bizony nem a privát ember ült a hivatalnokra, de ez amarra. Most piszkoltatás állott fény helyibe; hi-

vatalnoknál senki a házában, még gyárnokot sem véve ki, többet nem dolgozik; és ha személyessége nem védi őt, milly magas állásban lenne is bár, még a legkisebb gyakornok, sőt a leghasztalanabb diák suhancz is szinte szenvedelmet mutat: ülni nyakára.

Már ezek után a közönséges ember azt hinné, valamint Magyarországban, valljuk meg, a legtöbb valósággal így is hiszi, hogy miután a hivataloskodás aranykora lejárt, az okos ember — az ő felfogásuk szerinti okos t. i. — nem csak szolgálatba nem lépne többé, ha benne nincs, de benne levén abbul még ki is ugranék, hahogy a mostanság egy kissé fényesb ‚fizetés' nem édesgetné vagy tartóztatná őt.

Nekem azonban a magyar okosak, vagy okos magyarok — választásul kiirom — daczára, azelőtt nem kellett a hivatal, de abba most léptem, most mikor a „gyakorlati (!?) magyarok" előtt kezdé az veszteni, sőt egészen veszté becsét.

Furcsa dolog, ugy-e?

Ámde erre ugyan mi indíthatott? Különczködési viszketeg tán csak nem? Mert hiszen még a hal sem ügyekszik zuhatag ellen uszni, s ekkép bizony a legerősb különczködő sem fog, ha csak féligmeddig is van eszén, olly visszás, terhes és minden virág nélküli utakon különczködni akarni, mint a milly szerepet játszanám én, ha különczködési viszketegbül léptem volna hivatalba!

Tehát mi? Tán hiuság vagy ambitio? Nem, ezt tán csak senki nem fogja hinni! Mert remélem, bár milly rossz véleménynyel viseltessenek is irántam s bármilly elhatározott ellenségim legyenek is, senki olly miserabilitást rólam feltenni csak nem fog, miszerint hiuságom — ha t. i. férfiui büszkeségemet hiusággal

egybe akarják keverni — magasb sphaerákba ne emelne, ambitiom dicsőbb állás után ne szomjazna, mint haladott korom daczára egy tanácsnoki állás magassága, vagy egy „kegyelmességi" titulusnak fénypontja! Mik magasb lépcsők ugyan az országos szerkezetben, és ennek olly integrans részei, mikép azokat sem belülrül rozsdának, sem kivált kívülrül szennynek érni nem szabad, s mellyek ekkép mindkét részrül megbecsülendők, épségben tartandók; mik azonban még is mindig csak olly qualificatiok, mellyek mert kivülről jőnek, természetesen az illetőknek is csak külsejét állíthatják — valamint a népkegyelem is, mert hiszen ez is csak a külsőt illetheti — szebb szinekbe, magasb fénykörökbe, midőn igazi becsét, igazi nagyságát kiki csak önmaga határozhatja el; s e tekintetben Isten és ember előtt bátran elmondhatom: hazafiságom és lelkem röpte mindig magasb volt, mintsem hogy olly világi fénypontokra, mint egy hivatalnoki vagy főczimzeti polcz, mindenkoron fentebbrül ne néztem volna le, vagy magamban éppen valami szükséget éreznék, az élet zivatari s fergetegei közt, mikép aztán el ne bukjam, az efféle eminentiákhoz kapaszkodnom; s hogy valóban mindig nemesb vágy és magasb czél lebegett előttem, mint elnöki szék vagy azon kappanrepülési sphaera, mellyre felvergődve nem egy földink olvadoz kéjérzettül tüstént; feje, mellyen a halhatatlanság koszoruját véli, szédelg, s magát bona fide a haza legnagyobb háladatára hiszi érdemesnek, ha zúg szónoklatára az annyira competens kiskoru ifjuságnak jutalomvihara, vagy plane ha a nemzet nevében (!) országos érdemiért (!) kellőleg megfáklyazenézi őt néhány jó pajtás, és ezek mögött a részint nevető, részint boszszankodó, legtöbbnyire pedig ácsorgó sokaság!

Vagy tán pénz csábitott volna el? Ez sem, mert hiszen nem huzok fizetést. De ez alkalommal még is el akarom mondani, vagy inkább röviden ismétleni, pénz körülti eszméimet.

Lássátok barátim, a pénzt kiki szereti, csakhogy az individualis jellem árnyéklatai szerint ezt az egyik egyenesen bevallja, másik a furfangosabb pedig ezt nem teszi; az egyik becsületes fáradság után iparkodik ahhoz jutni, a másik könnyebb szerrel; az egyik a köz jóllét után remél szinte jobb lábra kaphatni, a másik ellenben a köz jóllét rovására, vagy spoliatiok által iparkodik gyarapulni, meggazdagodni; s így tovább.

Én azok közé tartozom, kik nem titkolják, hogy szeretik a pénzt, de becsületes uton, fáradság és a haza java után. S milly lárma volt, mikor én ezt legelsőben több évvel ezelőtt leplegtelenül kitártam! s milly indignatioval viseltetett irántam a megbotránkozottak tábora! Ez pedig Magyarországban, fájdalom mondani, tán a legnagyobb párt, mellyel egész Europát meg lehetne győzni, mellyben tíz közt legalább is kilenczet, nem ugyan ‚elölrül' de ‚hátulrul', jó móddal valóban még kevéssel is megkenhetni!

Mi indíthatott tehát vén napjaimban, mikor már igen sok ember lelép, kályha mögé bujik s csak magának él, hogy én daczára az előitéleti dagálynak és szenvedélyek fergetegének, mellyek fölöttem összecsaptak, még is elszánám magam, a hivatali bárkában, még a barátság partját is oda hagyva, szerencsét próbálni nemzetünk javára?

Lássátok, megmondom; mert ti olly felette rövidlátók vagytok, vagy inkább olly lázas állapot súlya nyomja itélőtehetségteket, hogy magatok ezt feloldani

nem vagytok képesek; korántsem mondom pedig azért, értsük egymást, mintha magamat előttetek szépítni vagy mentegetni akarnám, mert erre hála az Ég nincs szükségem, vagy mintha érzékenységtül férfiuságombul kivetkeztetve panaszlani akarnám haragtokat, mellyet irántam tápláltok, s melly már bőrötökbe is alig fér; bizony nem, mert hiszen tudom, nektek is megjön eszetek még, s érzem: inkább hajlamotokat érdemlem; de azért szólok hozzátok illy rokoni nyiltsággal, mert Isten ugy segéljen, sokkal jobban szeretem a hazát sőt titeket, mint ti magatok, kik nyavalyás vakságtokban lábaitokkal tapossátok annak legszebb reményeit, s ekkép, minthogy hazafiságtok hű, szándéktok nemes s érdektek a hazáéval egy, tulajdonkép saját magatok kebleibe döfitek a halálos tőrt!

Én azért léptem hivatalba, mert nem csak a kebel istene, melly azonban sokszor nem egyéb mint rosszul emésztett vacsora, sugá ezt; nemcsak minden csepp vér, melly sokszor olly rendetlenül lüktet, érezteté velem; de az élő tények is azt állíták combináló tehetségem elibe megczáfolhatlanul, hogy valamint politikai felléptemkor azon nyavalyás symptoma rágódott nemzetünk életforrásán legnyomasztóbban, mellyhez képest a legtöbb magyar azt gondolá: ‚extra Hungariam non est vita', ugy most megint azon aggasztó fallacia sülyeszti nemzeti és alkotmányos állásunkat legveszélyesb problemába, melly szerint a honnak főbb kolomposai azon politikai hittel látszanak egészen saturálva lenni, hogy annál nagyobb szabásokban és jobb sikerrel mozdítandják a honnak nemzeti és alkotmányos javát elé, minél inkább nullificálják az ellenvéleményüeket, és minél dühösebben veszekednek a kormánynyal! És mert igy álltak a dol-

gok politikai felléptemkor Magyarországban, természet szerint nem mivelhettem egyebet, mint a kormánynyal együtt minden részt megtámadnom; melly az akkori status quo-nak alkotmányos és nemzeties rothadásnak induló voltában minket tovább is fogva tartani szándoklott; és mert igy állnak a dolgok megint ma, mint mondám, mit a vak is lát, a siket is hall, még a gyermek is felfog, s csak a szerepelő hagymázosak és ármányfiak nem tudják vagy nem akarják pathologiai vázlatom igazságát elismerni, ma megint természetesen nem cselekedhetem mást, mint a méltatlanul eltaposott ellenfélben bátorságot gerjeszteni, a hivatalnokok és kormány tekintetét nevelni, a felhevült lázadókat a haza szent érdekeért feleszmélésre inteni, a hetvenkedő incompetentiát a magas paripárul lerántani, minden jobb magyart vérünk egykori bizonyos háladatlánál fogva engesztelésre és kézfogásra felkérni, s végre példám által megmutatni, hogy nem az a jellemteljes hazafi, ki kormánytekintet vagy pártérdek alá sorozza a haza javát, de az, ki a két elsőt állhatatosan és gyáva félelem nélkül mindig emennek rendeli alá!

Lássátok, tisztelt Barátim, ti a szelleminek, mint gondoljátok, privilegiált hősei, ez volt fő oka, miért vállaltam én az anyagi, mint ti mondjátok, hivatalt! — Vizek, csatornák, utak, mocsárok rendezése nálam csak mellékes tekintet vala; de azért, közbevetőleg legyen mondva, ezek körül is buzgalommal eljárok, s higyétek el, egy csudaszerü kertnek vetem meg alapját, mellyet nektek, ti boldog ifjabbak, kifejtenetek kell, csak adjatok hozzá valamellyes pénzt!

Ezen tán nagyon is öntudatu — mit nem mernék de nem is akarok tagadni — nyilatkozatra közü-

letek tudom nem egy azt fogja megjegyezni, hogy az egy kissé fenhéjázó, és valamivel több modestia jobban illenék ajkaim közé.

Ámde itt is megint tévuton vagytok, s meg kell vallani, az effélékben való jártasságtok borzasztólag nagy; mert valamint szereptévesztés volna az, ha tán valaki más szólna így, én viszont szemérmeskedném, — szintolly idétlen egybezavarás lenne megint az is, most a modestia recipéjével állni elé, mikor arrul van szó, a hazát lobba lángba meneteltül óvni meg.

„Soha el nem bizni magát, de azért magában mindig bizni", im ez azon kör, mellybül férfiunak kilépni soha nem kellene!

És e szerint miért ne biznám magamban, én, ki hazai hü szolgálatban lefolyt számos év sorára tekinthetek vissza, s ekkép annyi jogom van Magyarország fölött tanárkodnom, mint bárkinek, és kit az isteni gondviselés a függetlenség olly minden oldalruli kellékeivel látott el, ugyan kérdem, miért ne biznám magamban, hogy vérrokonimat tévutaikra, mellyeken kalandoznak, a kormányt viszont alkotmányos és nemzeties létünkre megnemszünőleg figyelmeztetve ne hordhatnék én is, pedig tán néhány nagyobbacska követ egy rectificált és engesztelő politika megvetésére, mellyre olly nagy és olly kölcsönös szükségünk van?

S most kérdelek titeket, ha azon szétágzó symptomák enyhítésére, mellyek nem csak kormányunk átellenében, sőt saját magunk közt is mindinkább elmérgesülnek, míg azok sem törekednének, még azok sem állnának ki a síkra, kik, mint én, a hazai hüség- és kötelességérzet legszentebb kapcsaival feloldhatlanul vagyunk hazánk sorsához kötve, ha még mi sem tennők pajtássági viszonynak, pártérdeknek, köztapsnak saját hasznunk sőt

saját kis jó hírnevünk fölibe nemzetünk javát; de e helyett, mint sok magyar előkelő tevé már, s tán most is van ki illyes után sóvárog, mi is a haza felvirágzása elibe helyeznők a pártfejedelmiség hiu képeit és ephemer fényét: valljon nem esnétek-e ti magatok mély búba, ha véretek lecsendesült, és látni volnátok kénytelenek, hogy még azok sem teljesitik hazafiui kötelességeiket, de hagyják magokat sepertetni gyáván, kik megőszültek a politikai pályán, közdolgokban mindig előkelő részt vettek, kik a haza erősebbjeinek tartják magokat, és kiktül a hon ekkép a legsulyosb szolgálattételt is elvárhatja méltán.

És ti lázas veleitekkel, hű és hosszas szolgálatim daczára, mintha a becsületességrül és tántoríthattan hazafiságrul elvesztettétek volna minden hiteteket, mi vajmi kórkebelnek symptomája, mind ezt nem láttátok, de saját combinatiotokban, és mi több, még saját hazafiságtokban is, mellynek jeleit „ellenzéki kényelmes szóparádén és sikertelen vajudásokon kivül“ még semmiben sem bizonyítottátok be, sokkal többet bizván, mint régi tapasztalásomban és azon ernyedetlen hűségben, mellyre méltán a legelhatározottabb ellenem sem ejthet szeplőt: tüstént a gyanusítás minden fajait hoztátok ellenem mozgásba, mikor felemelkedettséget, elszánást és erőt leltem magamban, hazánk javára a serlegek legkeserűbbjét kiüritnem, s éppen akkor lépnem hivatalba, mikor az legnépszerűtlenebb volt, személyemet ekkép kénytelenül legkétesb világba állítá, s engem még ollyasok rokonszenvétül is megfosztott, kiknek visszavonulása keblemnek, megvallom, módnélkül fájt.

Ha velem foglalatoskodtok, tudom én, mert megérdemlem, hogy minden szenvedelem, ellenszenv és epés

érzelem ellenére, melly bennetek forradoz, még sem tudjátok, ha csak egy kissé lecsilapul bennetek az irántam táplált harag, egy bizonyos nemét az érzésnek egészen elfojtani, melly ha nem is meleg tisztelet, olly megbecsülés még is, mellyet ollyasoktul nem birunk megtagadni, kiket bár mikép gyülölnénk, és ez érzelemre magunkat bármilly erősen buzdítanók is fel, szolgateremtményeknek, kik könnyen volnának lábaikrul elejthetők, nem vagyunk tartani képesek.

Hányszor volt nevem az országban már, ha nem is éppen anathema, legalább közneheztelés tárgya. Majd egekbe emeltek az oktalanok mint felsőbb lényt, majd megint, mikor észrevették hogy illyes nem vagyok, s nem cselekszem bölcseségük (!?) szerint, a legémelygősb sárba vontak le.

Sokan köztetek, tudom én ezt vajmi jól, valóságos szenvedélylyel estetek ifjabb évi munkáimnak, minden lépéseimet szünetlenül lesvén, és hiztatok volna belé, ha valami ellentétbe hozhattátok volna mostani elveimet az akkoriakkal; miszerint aztán, az általános rothadás olly sok symptomái közt, a következetes hazafiság se ékesítse többé a honnak leghűbb, legrégibb szolgáit sem. De hiába, prókátori furfangságtoknak sem sikerült egy lépést, egy sort, de csak egy szót is felhozni, mellyet nemzeti és alkotmányos hűségem kétségbevételére használni tudtatok volna.

Végre, mikor lepergett a paroxismus és kiábrándultatok, mindig az tünt elő, hogy én sem valami különös teremtmény, sem selejtes nem vagyok, hanem hű magyar, ki nem csak honához s fejedelméhez volt mindig hű, de, bár miként hányták is fel és alá és bár mennyire törekedtek is őt seperni majd innen majd onnan, emberséges magához is mindig hű maradt; hogy

ha gyarló voltomhoz és csekély tehetségemhez képest nem birtam is kiállítni nagyobbszerűt, némi nemesb növénynek szerencsésen még is elvetettem magvát, és combinatioimban, noha távul vagyok magamat csalhatatlannak tartani, végeredményileg még is nekem volt számtalanszor több izben igazam mint nektek; s hogy ekkép ti irántami véleménytekben ujra s ujra megcsaltátok magatokat, én ellenben titeket soha de soha sem.

Nem hozom én mind ezt elé, mint már fentebb érintém — s nyájas hitelt kérek szavaimnak — hogy magamat a világ előtt kiszépítsem, vagy a hazai (!) gratiának elvesztése miatt magyar tempo szerint én is panaszló feljajdulásokban keressem szívem enyhét; sem nem a végett, mintha különös kedvem volna, csekély magammal és mindíg csak magammal foglalatoskodtatni a tisztelt közönséget, bizonyára nem; hanem egyenesen azért hoztam fel személyemet olly hosszadalmásan, mihezképest feleszmélésre birjam ha birhatom a magyar nemzet józanabb részét, és az ennek következtében azon meggyőződéshez jusson, miszerint már szinte lehetetlen a haza előmenetelét eszközleni, vagy azt csak végpusztulástul is megmenteni, hahogy, mielőtt késő volna, azon zsarnoki impositionak vége nem vettetik, mellyhez képest mint példám mutatja, már szinte senki nem biztos, ki saját lábán állni, saját meggyőződése szerint cselekedni, és a szabadszólás honában (!?) — ej be keserű satyra ez — vélekedését szabadon ki is mondani elég merész (!), hogy tüstént a legnagyobb gyanúnak ki ne legyen téve, sőt az ellenzék némi matadorjaitul mint hazaáruló tüstént és betű szerint űzőbe ne vétessék; és hogy ezen meggyőződéshez jutván, minek eszközlése ugy hiszem

nem lesz nagyon nehéz, mert hiszen tudom szinte mindenki érzi az érintett indignitás igaz voltát, a magyar nemzet józanabb része keltsen föl magában elég bátorságot, kötelesség-érzetet és megnemszünő éberséget és akaratot is, miszerint kellő sphaeráikba szállítassanak a hazának azon zsarnokai — s pedig nincs sok, valósággal nincs sok, én ujjaimon elő tudnám számlálni — kik bálványozzák ugyan a szabadságot, de csak szájjal, mert azt egyedül saját tulajdonuknak hiszik; kik présmitálják a felsőbbség iránti tiszteletet és engedelmességet ugyan, de torzképileg, mert illyest csak követelni tudnak de gyakorolni nem; kik fenhangon pengetik ugyan a függetlenséget, de legnyomorultabban függnek, mert elég egy gyenge nőnek nemtetszése vagy egy karzathősnek pisszegése, mikép hazafiságuk bármilly irányt vegyen; kik egyedül a hazát s csak a hazát hordják ajkaikon, de álpénzileg, mert a haza alatt magukat vagy legfeljebb pártukat értik, s mi nekik jó, ugy hiszik, az a honnak is jó; — kik az előmenetelnek legbuzgóbb hősei ugyan, de zsarnokilag, mert szemeikben egyedül az jó, mi részükről jő, midőn minden egyéb, kivált kormányi, haszonvehetlen sőt kárthozó; — szóval, kik csak másokat tudnak piszkolni, de saját maguk semmiben és semmikép nincsenek tisztában, és mindent sarkaibul kiforgatva, mindent tökéletes zűrzavarba hozva, ők volnának a legkiállhatlanabb zsarnokok, esnék csak véletlenül az ő kezükbe a magyarnak sorsát eldöntő kormány! *)

*) Irás közben, midőn röpiratom éppen ezen szakát olvasgatnám egy jó ismerősöm előtt, az tudakoltaték tőlem: valljon kiket értenék az itt olly erős ecsettel festettek alatt? Mire válaszo-

Igen, ezen purificationalis műtétnek hovahamarábbi végbevitele elkerülhetlenül szükséges, hahogy nemzetünk sorsát a vak véletlennek vagy idegen kénynek átengedni nem akarjuk, de férfiui tehetségünkben és hazafiui törekvésinkben bízva, mindent, mi erőnks buzgalmunktul csak telik, elkövetni sovárgunk, nem csak elbukástul megóvni vérünket, de biztosítni annak jövendő felvirulását is.

Mert ha még olly politikai és honi kötelességedzett hazafiak is, mint én vagyok, toties quoties tüstént bizodalmatlanságot gerjesztenek, és rögtön az elpártolók vagy legalább a mystificáltak sorába taszíttatnak le, mikor higgadt számolással és becsületes meggyőződéssel a hon javának előmozdítására törekedvén, cselekvéseik fonala a honi előitéletek és a tompaeszüségnek szük czirkalmi körén tul lebeg, vagy ha poggyász-lovakként indiscriminatim mind azon szemetet — mert ha valami becses vagy éppen arany volna, bizony szívesen elhordanák — mellyet a felcsigázott és éppen ezért ollyannyira nyavalygó ujabb kori magyar hév olly nagy tarkaságban ki birt állítani, hátukon hurczolni nem akarják; ha mondom illyesekért még hozzám hasonló hazafiak sem mentek a legselejtesebb kezekbül kiröppent nyilak mérgétül, és kellő támaszt nem lelnek a nemzet józanabb részének bátor közbevetésében: akkor ugyan kérdem, kitül lehet méltán kivánni, hogy családi és barátsági viszonyait kettészakítva és egész létét elmérgesítve, mint üldözött farkas, a számkivetés epesztő kínjai közt Curtiusként

lám: hogy Isten mentsen, valóban senki mást, mint egyedül azokat, kik magukra ismernek, és jámbor gyerekek levén magukra is veszik; mihez még azt gondolám, de nem mondám: legfőkép pedig azokat, kik efféle egy kis nehezteléssel járó tudakolásokkal árulják el magukat.

a legepésb rágalomnak azon sártengerébe szöktessen homlokegyenest, s pedig legkisebb haszon nélkül, mert még kinevetik, — és aztán ez adja meg a dolog igazi emeticumát — melly sártengert a felhevült pártdüh tart elfogadására készen, s vakhevében annyira megy, pajkosan még azon önhittségben pöffeszkedni, mintha a szabadsági elemnek szüz megtartása vagy éppen nagyobb mennyiségbeni gyártása csak rajta fordulna meg!

Valóban senkitül illy elszánást józanul nem követelhetni, és nem azért, mintha nem volna kivált köztünk magyarok közt efféle eljárásra elégségesen felzománczolt egynél több; vagy mintha nálunk a nagyobb szám a hazafiság szent nevét függczímerként egyedül külsőleg hordaná homlokán; hanem mert, ha csalni nem akarjuk magunkat, felette kevés van a sorstul igazi függetlenséggel megáldva, de az egyik családi viszonyaitul, a másik szegénységétül, a harmadik egészsége rossz voltátul s a t. függ; honnét aztán rég elismert statusbölcseségi axioma is, hogy az emberektül magas erények gyakorlatát általán véve nem követelhetni, és hogy ekkép az, ki efféle alapra állítja számitásit, mindig bukik, miután egyesek erényei kivált mai időkben, mikor a ‚singularis' becse szünetlen apad, a ‚pluralisé' pedig nőtten nő, némileg megmenthetik ugyan valamelly had vagy nemzet becsületét, de sem csatát nem döntenek győzelmileg, sem kivált nem képesek hányatló nép regeneratioját bevégezni soha is.

Lássátok, tisztelt Barátim, vagy inkább: ti hamis magyarok, nálatok az elbizottság már annyira nőtt, a pietás érzelme ellenben olly borzasztólag apadt, gyakorlati felfogástok továbbá olly szívrehatólag piczi, de annál nagyobb azon erkölcsi poltroneria, melly ti-

teket zsibbaszt, hogy részetek már arra is elég bátor, mihezképest még olly egyénre is piszkot merjen szórni, mint például Deák Ferencz; részetek ellenben olly poltron, illyeseket impune cselekedni engedni; míg összesen olly kevessé vagytok practicusok, mikép nagy mértékben, és pedig éppen saját pártotok, még Deáknak is megrontotta némileg már hatását, s korántsem azon becsületörlő férgek buzgó munkássága által, mellyekkel Hunnia is olly szépen el van látva, és mellyek természetükhez képest, mert a nyilvánosság és lovagias megtámadás nem az ő mesterségük, ugy sötétben ugy suttonban már Deák hazafizománczán is rágódnak; korántsem ez által rontottátok meg annyira hatását, mert ezen műtétel az ellentáborban még nevelte hitelét, mint inkább az által tettétek helyzetét felette problematicussá, mert a bolond barát — le sot ami — szokása szerint olly magasságra emeltétek őt, hogy semmi esetre, mert hiszen ő sem bír tenni csudákat, nem fog megfelelhetni a ‚ti' várakozástoknak! S valljon mikép volna ember, sőt még félisten is képes, azt megint kellő rendbe s vágásba hozni, mit közületek annyi ezer, pihenni nem tudó hazai lelkesedéssel mindegyre ránt, főz, és elsóz!

Miknek egybevonatja az, hogy nem csak a kormányi sphaerában létező hazafiait nem tudja kellőleg hasznosítni a magyarnak ‚divatot határzó' része; de fénykörét még a maga-emelte kedveltjének is tüstént ketté törni kész, hahogy az illyes egy kis „saját meggyőződést és egy kis önállást árul el". Mibül egész következetességgel aztán az foly, mihezképest ezen éretlenség, aberratio vagy szerencsétlenség, akárhogy akarjuk nevezni, nem csak azon gyermekies daczbul, lovagiság rossz értelmezésibül, és politikai viszonyink

nem elégséges méltánylatábul veszi eredetét, mikrül olly hosszasan értekezém; hanem legfőkép ott lappang, hogy az érintett s most ujabb időkben ironice 'hazaboldogító' czímmel felékesített honfiakban tulajdonkép nincs egyéb vérlüktető, sem nincs más hazafisági mozgató, mint egy, jóllehet nem ritkán a legszerényebb szinekbe burkolt, telhetetlen uralkodási vágy; mellynek mindent alárendelnek, minthogy alkudozni nem akarnak és hajlani csak akkor készek, mikor hajszálig teljesítetik, mit praescribálnak, s mellyet ekkép, mert már másod természetükké vált s abbul e szerint ki nem vetkeztethetnek többé, ha annak hódolni nem akarunk, s nem kivánjuk a leggyülöletesb zsarnokság alá hajtani fejeinket, minden áron megtörnünk kell.

Éppen midőn ezen értekezést, mennyire felhalmozott foglalatosságaim engedék, végkép elrendezném és sajtó alá bocsátanám, jelent meg a Hetilap 1846-ki 100. és 103-dik számaiban t. Kossuth Lajos urnak „Adó“ és „Adózzunk“ czím alatt, ujabb adózási izgatásinak két adaga, mellyet, mint czikke végén igéri, hovahamarább egy harmadik dosis fog követni.

Jelen röpiratom illustratiojára semmi nem jöhetett volna világra kellőbb pillanatban, mint ezen izga-

tás. Mert röpiratom által csak arrul akartam a magyar közönség fogékonyabb részét meggyőzni, hogy valamint a pangók és semmiben mozdulni nem akarók tették Magyarország felvirágzását lehetetlenné azelőtt; ugy most megint olly tulságosok és mindent felforgatni akarók arrogálnak maguknak vezetői, vagy tán jobban mondva, dictatori szerepet *), mihezképest ha ezen tulságosok nem „saraglyáztatnak“ össze épp' olly szük körbe, valamint a semmiben mozdulni nemakarók hála Isten szinte „gyüjteményi raritásokra“ olvadtak már le: akkor természetesen még veszélyesb bajakba bonyolíttatik honunk, mint a millyesekben volt; és mellyekbül, mint igen lesujtott test, vajmi lassan ugyan de azért még is éppen meg nem vetendő lépésekkel kezdett kibontakozni már. S pedig, mert nemzetekre nézve legalább, a marasmus közti lét bizonyosan nem olly veszélyes mint a gyuladási vagy ideglázi baj, mellyre a nemzeti test örökös izgatások által csigáztatik fel.

S ekkép, mint mondám, soha nem jöhetett volna röpiratom kiegészitésére bármi is olly à propos s annyira à tempo, mint t. K. L. urnak az adó körül irt czikkei épen most. S pedig, mivel ha értekezésem által nem sikerült volna kimutatnom, hogy valóban vannak olly tulzók honunkban, kik mindent tulhajtva, mindent tűhegyre állítva, mindent compromittálnak, s ekkép mindenben szerencsétlen fajtánkra idézik a legnagyobb reactionak lesujtó düheit: ám t. K. L. úr szíves volt, érintett czikkei által ezt mindenki előtt, kit leg-

*) Igen: dictatori szerepet; mert hiszen ki csak egy hajszált sem akar engedni, de csak alkura lépni sem, az, ha ereje van: dictator; ha pedig nincs: maniacus.

nagyobb vaksággal nem vert meg a magyarok Istene, tökéletesen bebizonyítni.

T. Kossuth Lajos úr, mikor politikai egünkön feltünt — s akarjuk hinni: sem szerepviselési viszketeg, sem hiú dicsvágy, sem ezeknél éppen valami szennyesb szomj nem indítá őt, de egyenesen minden tisztátlan keverék nélküli zarándoki hazaszeretet és honi hűség — akkor izgatásait, értetődik, mindig az ő sajátszerü heroicus modorában, legelsőben is a nemesi és főnemesi sphaerákban kezdé gyakorolni. — Annyi édes sejtelmekkel fűszerezett várakozásának azonban legtávolabbrul sem felelt meg az eredmény. Mit várt, mit nem várt, és annyira sülyedt nemesi és főnemesi osztályinktul rövid idő alatt józanul mit várhatott, s mit nem: az nem ide való, mert igen is messze vezetne. Elég az hozzá, hogy nem csak nem tudta magát, s kivált methodusát az illetők nagyobb részével megkedveltetni, de ezek róla egyenesen azt gondolák, habár nem mondák is, hogy ő bizony nem egyéb, mint fenhéjázó idealista, kitül ehhezképest legjobb óvakodni. Minek következtében aztán t. K. L. úr kiábrándult, s azon nevezetes mélységü conclusiora jutott, hogy mert ő t. K. L. táblabiró úr nem vala, ugy szólván, néhány hónapi legügyetlenebb müködés után képes és az ő methodusa nem hatott semmit, a magyar általános nemességet mocskaibul kitisztítni s egy dicsőbb jövendőnek elibe vezérleni: ez okbul tehát olly bizonyos mint kétszer kettő négy — így okoskodott ő — hogy a magyar nemességi elem már olly poshadt mocsár, mellybül Isten sem volna — és a majori fit denominatio — képes, valami derekast faragni; s e szerint uj elemeket szükség keresni, tán teremteni!

Ezen első mystificatio után *), melly önbizalmát nem csak nem gyengíté, nem csak haszontalan scrupulusokkal el nem tölté, de e helyett inkább csak edzé t. K. L. urnak férfiui akaratát s magasztos lelkületét, ő a sociális térre szállott le, és a nemzetnek nagy hasznára s kivált a hazának nagy diszére, kereskedő, fabrikáns lön.

Már mennyire van, ez uj tért tekintve, kiábrándulási crisisben t. K. L. úr, azt officiose ugyan nem tudhatni még, mert ezt olly naif modorban, mint tevé első gymnastikai küzdhomokárul. elfordulva vagy azon inkább felfordulva, ez uj körben számunkra még eddigelé nem tálalta ki. Mennyire mindazáltal azon bűz és azon halovány szín után itélhetni, mellyek a „magyar nemzeti (!) önálló (!) kereskedést“ illetőleg olly fájdalmasan érinték a legnáthásb magyarnak orrát is, a magyar fabrikákat illetőleg pedig a legvérmesb phantasia előtt sem mutatkozhatik egyéb prognosticon, mint mindannyi uj rom, hogy ne mondjuk ‚cadaver‘; miután mondom illy jelekkel terhesek az égi csillagzatok, és t. K. L. ur leirhatlan activitásánál fogva több mezőn is tud forogni egyszerre, sőt ideárul ideára olly könnyen töppen át, mint pille virágrul virágra, s e fölött ebben neki is van elég tapintata, „szerencsésen megholtakra“ hiába nem fecsérleni gondot és írt: ugy hiszszük, ő sincs már igen távul azon másodízbeni tökéletes kiábrándulástul, mellyhez képest, daczára roppant fáradságának, s miután mindent el-

*) Igen: mystificatio után, mert hiszen kiábrándulás, kivált olly fontos tárgyak körül, mint nemzet regeneratioja, csak saját vagy mások általi mystificationak szétpattanása után következhetik be.

követett, mit férfiui energia és mélység, eszélyességgel és kitartással egybeházasítva csak végbevihet, a szegény magyar bizony a sociális téren kereskedés és gyár közt sem lelendi egykori nagyságának sarkalatát.

Qui perdidit numerum, incipiat iterum! Ezt tartja az állhatatos! S azért kérdem, miért ne próbálná hazaboldogító kisérleteit az igazi honfi még egy harmadik mezőn is, habár kettőn már elsikamlott, mi igaz, egy kissé csökkentheté önbizalmát.

T. Kossuth Lajos ur ez utolsó categóriába való, minthogy elég erővel áldá meg őt, hazánk javára, a kiváltságokat osztogató sors, efféle balesetek által nem csak lábairul le nem veretni magát, sőt Antaeusként mindig több erőt lelni magában, mennyivel többszer esik sőt terítetik a fatumtul földre és ábrándul ki!

T. Kossuth Lajos ur ehhezképest, mint ultimum remedium, „Magyarországot alkotmányilag és nemzetileg megmenteni“ — miután, mint ő hiszi, a nemesi rend elrothadt már, a socialis tér praxisban pedig vajmi sárosnak mutatkozik még — egyenesen és tartalék nélkül a ‚népizgatáshoz‘ fogott.

Nem voltak ugyan eddigi működései is efféle symptomák híjával, mibül az látszik, mintha ezen operatiot reservában pour la bonne bouche tartotta volna magának azon nem várt esetre fen, hahogy honboldogító eszméit jó módjával nem fognák elfogadni, és ő végkép kényszerítve érezné magát, azokat par force a nemzettel bekapatni. — S ugy is történt, hogy eddigelé olly nagy s olly szapora szabásokban csakugyan nem fogadta el t. K. L. ur politikai eszméit a nemzet, s kivált omnipotens vezető sasnak, melly nem transigál, de csak tépni, s ha ezt nem birja, körmölni

kész, őt egyáltalában elismerni nem akarta; mihezképest, miután a magyar nemzet regeneratiojára mindent, mi csak tehetségében volt, előbb becsületesen kipróbált, elvégre utolsó szeréhez folyamodott és a Hetilapnak 1846-ki 100. és 103-dik számaiban minden tartózkodás nélkül lehető legvilágosabban s dictatorként — melly fénypontra ő maga magát candidálta is és választotta is — a magyar egyetemes nemességnek czikornya nélkül, mert a tactika előtte gyengeség, azt adja tudtára, hogy az rögtön felét fogja viselni minden hazai terheknek; a kormánynak pedig nyájas leereszkedéssel azt intimálja, hogy zászlóaljának — mellyet egyébiránt maga is felette keskenynek váll — bátran számíthat protectiojára, ha hajszálig rá áll, t. i. a kormány arra — mert ő senkivel meg nem alkuszik, — mit ő akar.

A jövendőnek kárpitjait nem birja fellepl'ezni a gyarló ember. S így meglehet, vajmi magas pontra emelheti még magát t. K. L. úr a netalán tökéletesen felforgatott magyar statusgépezet romjain. Én azonban e lehetőségnek daczára, még sem tudtam az adórul irt ujabb rodomontádai olvasása alkalmával ezen ismeretes franczia mondatrul meg nem emlékezni: du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas. Mert ha az efféle dörgések, villámok, fenyegetések es prophetiák után, mellyekkel higgadt vérü (!) bölcs számításai (!) szerint most izgat t. K. L. úr, még sem lesz az adóbul legelső országgyülés után, s pedig szórul szóra az ő követelési modorában, hovahamarább valami, és ő nem áll ez esetben egy uj Dózsaként legalább is néhány százezer felizgatott adófizető élén a nemadózók ellen nyilt hadban, minek csak megkisértése is, vallja meg maga, egy igen furcsa comoedia lenne; de akkor is

csak szónokol, perorál s irkál négy biztosító fal közt, vagy meleg kálha mögött nagy kényelmesen, mint most, és az egész achillesi harag egyedül a Hetilap hasábjain fogja lelni kipárolgását: akkor ne vegye rossz néven s ne haragudjék, ha jól lekaczagjuk; sőt legyen okos, kaczagjon maga is, ábránduljon végkép ki, s átlátván, hogy illy ‚huszárosan', mint ő szeretne járni, nem csak nem boldogul az ember politikai pályán, de az embert még egyenesen ki is nevetik; sőt, ha az ember aztán nem elég okos, mikép ő is nevessen, s az egészet csak ‚tréfának' canonisálja, vajmi könnyen még hüsre is fektethetik! *)

T. Kossuth Lajos úr végczélja nem egyéb, mint hazánk boldogítása. Én ezt valamint soha nem vettem kétségbe, ugy most sem veszem. Legujabb fellépése az adó körül, mellyel ugy jár mint a kancsal kovács, ki másfelé néz s másfelé üt, azonban tökéletesen feljogosít mindenkit, nem csak az ő ebbeli tiszta szándékán kételkedni, de őt egyenesen azon agitatorok egyik legmérgesebbjének tartani, kik — legyen ez aztán ellentállhatlan dicsvágybul, el nem sült remények és megsértett hiuság megbosszulásábul, vagy

*) Sokan tudom, de csak azok sorábul, kik a legtöbb fogalmakat össze szokták zavarni, ezen barátságos figyelmeztetést felette gyöngédtelennek fogják tartani. S meglehet, hogy az; valamint tán az sem éppen gyöngéd, valakit, ki például bográcsos hussal nagyon is jóllakott s ennek következtében halálos beteg lön, de szerencsésen fellábadt, arra integetni, kivált ha kettőztetett appetitussal esik efféle favorít étkének ismét, hogy vigyázzon magára. — Ámde ha nem is éppen gyöngéd az efféle promemoria, mirül kár volna sokáig vitatkozni, az bizony vajmi sokszor, kivált ha nem ‚borsó a falra', igén hasznos lehet, mi megint eldönthetlen tény. Avis au lecteur.

itélőtehetség által eléggé nem korlátolt kóros phantasiábul, vagy végre sem czélt sem határt nem ismerő s akadályok által csak nagyobb dühösségre ingerlett fanatismusbul — annyira ki vannak sodorva az emberi mozgalmak közönséges vágásábul, s e fölött annyira saturáltak revolutionarius lobbal, mikép nincs a világon semmi, a legszentebb sem, min legóriásibb lépésekkel keresztülgázolni ne volnának készek, ha ezt tenni birják, csakhogy forradalmi szomjukat enyhíthessék, s képzeleti bálványuknak rakhassanak oltárt.

S pedig, hogy kiki fel van jogosítva, ujabbszerü izgatásainak következtében t. K. L. urrul így itélni, azt azért gondolom minden igazsággal állíthatni, mert ugyan mit mivel t. K. L. úr, és ujabb politikai eljárása valljon milly eredményeket fog szülni szükségkép? Vizsgáljuk.

Egyedül salvifica panaceaként, mint minden recipéivel, mellyek irására kedve csosszan, tenni szokása, most az örökváltsági eszmét tüzte ki; és miszerint „az ige testté is válhassék", azt hozza fel corollariumként, hogy minden adó közös legyen, s hogy nolens volens — mert máskép megadja neki — adózni fog a nemesség, s pedig nem ½ vagy éppen ¼ vállilag, hanem neki hátára fogja rakni ő az egész ország terhét. — Prosit!

Mielőtt egy kissé közelebbrül fejtegetnők ezen egybeszőtt kettős politikai manoeuvre lényegét, szükséges némi óvásokat tennem.

T. Kossuth Lajos úr igen hajlandó azt „Viertelmassregelnek" keresztelgetni, ha valaki ugyanazon czélelérés végett, melly után ő is eseng, véle kapustul a házba törni még nem akar; söt illy alkalomkor,

mint például másik unice salvifica eszméjénél, a vukovár-fiumei vasut ügyében, még azon gyanusításra is vajmi könnyen fakad, hogy az ember azért, mert az ő eszméjét bár drágán is, de minden áron nem pártolja, s ekkép egy zsemléért egy tizest söt egy huszast igen, de egy aranyat adni még nem akar, már rosszlelkü és valami álbarátnak viseli szerepét.

Én in thesi sem az örökváltság, sem a legáltalánosb közteherhordás ellen nem csak nem vagyok, söt politikai vallásomnak, mint többszer nyilvánítám, az képzi egyik fősarkalatát, hogy míg Magyarország általános lakosai nem gyakorolhatják Istentül nyert emberi tehetségeiket, s pedig kiforgathatlanul, becsületesen szerzett saját ingatlan földbirtokon; s míg nem lépett tökéletes életbe ezen rövid de mindent kimerítő thema: „Gleiche Rechte, gleiche Lasten", mindaddig, bár mikép csudálkozzunk is bölcseségünkön, s bármilly nagy szabásokban mystificáljuk is magunkat és másokat: bizony még is csak propylaeumain dolgoztunk egy felemelendő olly építménynek, melly egyedül elégítheti ki a lelkes és igazságszerető, vagy más szavakkal — mellyek azonban éppen csak annyit fejeznek ki, minthogy synonymok — a bölcs és helyesen számító ember keblét; s mellynek minélelőbbi bevégzésén ekkép ernyedetlenül munkálni, minden hű és felvilágosodott hazafinak legszorosb kötelessége.

Én tehát, mint a tisztelt olvasó láthatja, t. K. urhoz hasonlólag nem csak azt ohajtom, hogy mindenki ülhessen e honban legkisebb faggatástul ment saját földbirtokba, ki effélét becsületes uton megszerezhetni elég szorgalmas vagy szerencsés; hanem hogy ennek könnyebb teljesíthetése végett szinte én is aka-

rok, mint t. K. úr, fizetni, jobbra, balra, előre, hátra; és e tekintetben még t. K. úr előtt állok, minthogy a minden teherhordás s ekkép a tökéletes compensatio következtében én minden bizonynyal a „fizetni fogsz" sokkal szélesebb rovatába jutnék mint ő. Mikép itt csak közbevetőleg legyen mondva, sok azon csintalan gondolatra is jöhetne, hogy könnyü e szerint s vajmi ildomos t. K. úr részérül a közadózási trombitába olly jerichoi módon fúni, és azokkal olly édes izgatólag kaczérkodni, kikre szintugy sőt még kedvezőbben hatna a compensatio. Mit én azonban éppen nem hiszek, mert hiszen előttem is nagyon ismeretes az, hogy financialis operatio soha nem volt t. K. urnak ‚forte'-ja s tiszta hazafisága ennél mindig magasb sphaerákban gyakorolta erejét.

A különbség köztünk, t. K. úr közt és köztem csak az:

Hogy én szerencsétlenségemre nem tudom elfelejteni azon aggasztó bonyodalmakat, mellyek közt születtünk, s mindig szemem elibe tolakodik azon vén recsegő építmény, mellyben élünk; t. K. L. úr ellenben nagy szerencséjére egy tabula rasa-t lát maga előtt, s azon ugy vél gazdálkodhatni mint pusztán, mellynek földje jó, mellyen még semmi sincs, s melly mi több: compossessoroktul is ment; —

Hogy én agg és gyengélkedő létemre nem segíthetek azon, mikép tehetséginket mindig szoros computusba ne vegyem, és én azokkal aztán ugy ne sáfárkodjam mint éppen lehet; t. K. ur ellenben az ifjuság javát élve, miután irva van, hogy Magyarország pillanatai drágák, nem fecsérli a drága időt illy ‚Viertelmassregel-ként', de bizván a nemzet — t. i. az auditorium — lelkesedésében, az ifju óriás (!?) aka-

ratában, s főkép keble istenének sugallásában, bizony nem computisál ő, de ha megharagszik és ha máskép nem megy, szinte egy puszta ‚teremtettével' is kész teremteni hazát! —

Hogy én az engesztelésnek, capacitationak, kölcsönös érdekkimutatásnak és kibékítésnek, szóval: a polgári csendes reformnak vagyok fel nem fogott, félreismert, és ekkép egyetemes, vagy legalább a hoszszu sőt ősz szakállu fiatalság gratiajábul kiesett szerencsétlen tanárja; t. K. ur ellenben a megnemszűnő izgatásnak, fenyegetéseknek, minden alku-kirekesztésnek, a kormánynyali legmerészebb ujjhuzásnak, szóval: a már csak hajszálon függő revolutionak sokak által egekbe emelt, sőt bajtársai által istenitett hőse! —

Hogy én nem annyira könyvekbül tanulván mint az életbül, és körülményeinket nem csak mindig belülrül tekintgetvén és birálgatván a mindig idebenn lakókként, de néha kivülrül sőt minden oldalrul is, nem tudom sőt nem akarom ignorálni „házassági viszonyunkat", s e szerint, mert inkább kedvelem a jó házassági viszonyt, mint a szűnni nem akaró perpatvarféle purgatoriumot, accommodans természetü vagyok; s igy, ha hazafiui kötelességemmel nem ellenkezik s jót látok abbul eredni mindkét részre, bizony felette hajlandó vagyok alkudozásra is; t. K. úr ellenben azt tartván, mi köze van az önálló, független, vérrel szerzett Magyarországnak Austriához, természetesen olly viszontorlást idéz elé, mihezképest a hasonlólag önálló független Austria elvégre szintolly phrasisokra fakadni kénytelenítethetnék, hogy neki viszont mi gondja Magyarországgal, s így tovább; míg aztán szórul tettre, tettrül erőszakra, innen végre felette idétlen „kudarczra" fejthetné ki magát az ollyannyira mély t. K. ur-féle statuspolitica; — és végre:

Hogy én gyarló természetemnél fogva a földön lakom, s ekkép nem nyargalok egy magam-alkotta ideal után, a dolgokat ugy veszem mint azok vannak, és „elmebeli felsőbbség által hiszek egyedül győzhetni"; t. K. L. úr ellenben magas lelkületénél fogva egy maga-büvölte spanyol kastélyban és valami regényes tündérvilágban forog, mindig máskép veszi a dolgokat mint azok vannak, és nem látszik annyira győzni, mint inkább minden lehető elemekkel mindegyre veszekedni és birkózni akarni.

Tudom, ennyi igazságot, vagy ha ennek nem akarja elismerni, személye ellen gördített ennyi savanyuságot, mint én valék itt bátor elősorolni, t. K. úr még soha nem hallott egész élte folytában. És elhiszem. Ámde éppen ez szerencsétlensége, hogy t. i. zsenge korátul kezdve mindig dicsértetve, mindig elkényeztetve, alig volt másoktul környezve, mint tömjénzőktül. Illy körülmények közt lehetetlen, hogy — figuralive szólva — a hegy, mellyre a sok domb, melly környezi, szünetlen bámulással fel-feltekint, elvégre magát ugyancsak valami nagy magasságnak, valami kitünő alpesnek ne tartsa; melly illusiobul aztán semmi nem gyógyítja ki a gyarló embert, ha t. i. kigyógyítható, mint bőven nyujtott és keresztényi türelemmel vagy philosophiai bölcseséggel, a mint tetszik, kellőleg digerált amaricantiák!

Fogja is ezeket tűrni zarándoki elszánással t. K. úr, tudom. Csak egy állításom miatt tartok fellobbanó haragjátul. És ez: valljon mikép merem én azt rá fogni, hogy ő revolutionarius tendentiákkal volna terhes. Mert ez aztán a legnagyobb bajakba keverhetné az embert. *)

*) Bajba rendszerint saját maga keveri az ember magát; mások rossz akarata vagy ügyetlensége sokkal ritkábban. Midőn az,

S im itt vagyunk végkép azon pontnál, mellyre legfőkép ohajtám annak megmutatásaúl figyelmeztetni a tisztelt olvasót, hogy t. K. úr csaknem mindenben, mihez fog, s ez esetben melly most van kérdésben, kétségtelenül szintazon szerepet játsza — mutatis mutandis — mint a millyesben több évvel ezelőtt bizonyos Cardinalis járt el bizonyos vadászaton olly mély felfogásilag, s kivált olly jó puskásilag. Ez t. i. mikor a nyulakat lövöldözné, mindig a hajtókat seréteztе, noha ez természetesen ő bibornokságának csak legtávulabbrul sem lehetett szándoka, s bámultában indignatiotul csaknem se... gédjére esett, mikor ezt tudtára adák, s midőn nem egy azon véleményben látszott lenni, mintha ő ezt készakarva tenné!

Igy t. K. L. úr! Mert tudom ő is indignatiotul forrott azon állitásomra fel, mellyhez képest én mint revolutionariust jelelém ki őt.

Ámde én nem praetendálom, mintha t. K. L. úr készakarva vagy csak tudtával is volna egy „kitörendő revolutionak" valamellyik főkolomposa. Én csak azt vagyok bátor erősítni, hogy e tekintetben ő is csak ugy jár, mint a fenn idézett kancsal kovács, ki máshová néz és máshová üt, vagy mint az imént említett bibornok puskás, ki nyul helyett hajtót lő.

T. Kossuth Lajos úr, igen könnyen meglehet, mert ez vele vajmi szaporán megtörténik, ez esetben is a leghumanusabb hazaboldogító álmokat álmodja, s korántsem sejti, milly garabonczás diák-féle viharos

ki jó időben figyelmeztet, nem csak nem tanusít rossz szándékot, s nem csak nem ügyetlen, de egyenesen az viseltetik maga iránt lehető legrosszabb szándékkal s legügyetlenebbül, ki az intő szótul gőggel fordítja el fülét.

időket idéz magyar egünkre fel, de e helyett már anticipative élvezi mind azon jótétemények legdúsabb percentjeit, mellyeket nemzeti s alkotmányos tekintetben magas lelkületénél és ernyedetlen hazafiságánál fogva szerencsés volt, mint az irásbeli leghűbb sáfár, a jelen és jövő nemzedék legforróbb hálájára kispeculálni!

Azonban, miután nekünk magyaroknak egészen közönyös lehet, készakarva vagy véletlenül bonyolítatánk-e forradalomba, ha illyesbe csakugyan belé bonyolítatánk, s reánk nézve vajmi szomorú vigasztalás volna, post festa megtudni, hogy azon ‚jégeső‘, melly ránk idéztetett, korántsem volt „rosszakaratnak“ chemiai resultatuma, de egyedül csak „egy kis tévedés, egy kis inadvertentia“ eredménye, — hadd illustráljam annak bebizonyítására, hogy az, mit mondok, szórul szóra, betürül betüre ugy van mint mondom, legalább fővonásait azon vegytani processusnak, mellyben t. K. úr most alchymizálva politizál vagy politizálva alchymizál, s mellynek végeredménye chemiai sőt szoros igazságilag nem lehet egyéb, mint Hora Gloska-féle tragoedia, hahogy „egész igazság“-i recipéje t. K. urnak a Hetilapban, mellyrül mindig azt szeretném mondani: ‚sutor ne ultra crepidam‘, ki nem szárad, az idétlen izgatás el nem hangzik, vagy ha, mielőtt késő volna, a hatalom nem vet véget az efféle éretlen politikai viszketegnek!

T. Kossuth Lajos úr legelsőben is az urbéri örökváltság eszméjét veti chemico-politikai lombikába. S ez, mint legtöbb vegyületlen simplex szer, nem csak ártatlannál ártatlanabb, de ollyas valami, mit nem lehet eléggé s elég sokakkal megizleltetni, és elég vénnel s fiatallal bekapatni; minthogy semmi nem tü-

zeli fel az embert és semmi nem edzi erejét állhatatos munkára olly mértékben, mint a szabad birtok utáni vágy, melly megint általán véve — általán véve, mondom, mert egyes csoportok rabolhatnak is — semmi által nem nyerheti meg kielégítését, mint azon ismert thema alkalmazásával: aide-toi et Dieu t'aidera. Mi azonban — és erre különös figyelmet kérek — korántsem azt teszi, mint ezt sok igen kényelmesen hinni látszik, hogy Pál Pétertül elvegye a kész vagyont, hanem Pál szintugy vegye ‚veleje' hasznát és szintugy fizessen ‚verítékkel', mint ezt Péter maga, szülői, vagy eldődei tevék; minthogy — közbevetőleg legyen mondva — az Isten e világon legfőkép emberi velő és veríték által képviselteti magát, az ármány viszont főleg koponya és háj által.

Ámde ezen magában nem csak igen ártatlan, sőt igen hasznos szerhez mit vet lombikába t. K. úr? Azt, hogy a magyar nemességnek márul holnapra rögtön mindenre adózni kell!

És itt egy kissé megállapodom! Mert politikai hitvallásom szerint ezen követelés ellen sincs különös kifogásom, sőt én e tekintetben is tovább megyek mint t. K. úr; mert nem csak az egész igazság kiszolgáltatása mellett vagyok, de az egyetemes magyar nemességre nézve még azt is nagyon méltónak sőt hasznosnak tartom, ha az egész igazság kiszolgáltatása fölött is gyakorolja hazafiui tisztét tehetsége szerint, csakhogy azon ugy nevezett „e g é s z i g a z s á g", mint azt a gyarló ember magának idealisálja, rendszerint ezer árnyéklatnak van vetve alá, és a terracinai szegény legénytül kezdve, Marat, Lamennais, Père l'Enfantin, t. Kossuth Lajos úr et Compagnie-n keresztül fel egész Tamerlanig vagy Neroig, mindenki sa-

ját esze vagy appetitusa szerint csüri csavarja azt, valamint hajbakapók mindkét része is kivétel nélkül arrul van meggyőződve, hogy ő vív az ugy nevezett „jó ügy!?" mellett.

És e tekintetben legyen szabad tétova nélkül kimondanom, mikép én még nem tapasztaltam, hogy t. K. úr bármiben is, mit előttünk kitálalni szives volt, az egész igazságot csak egyszer is látta vagy éppen ki is mutatta volna; sőt hogy senki sincs, én legalább nem ismerek senkit is, ki annyi tanitási s praeceptorkodási vágy vagy inkább viszketeg mellett, mint a mennyivel ő van kibélelve, olly felette nagyon maradna mindig a dolgok felszinén, és ki ollyannyira látná a dolgoknak mindig csak egy oldalát és a fenforgó kérdéseknek öröfkleg csak egy felét, sőt rendszerint még ennyit sem, mint éppen ő.

Nincs itt hely, és ehhez valóban rizmák kellenének, mind azon egyoldalu, csak félig kimerített eszmék elősorolására és rectificatiojára, mellyekkel t. K. urnak olly prolificus geniusa megáldotta vérünket, mióta egünkön feltünt. Nem is akarok ennélfogva — ámbár erre mindig kész vagyok, mikor t. K. úr csak parancsolja — ez alkalommal egyes részletekbe bocsátkozni. Be fogja állításom igazságát bizonyítni az idő, midőn most ezen műtételre az előttünk fekvő eset is váltig elég.

Mert ugyan kérdem, ki azon merész, ki azon vakmerő, ki komolyan azt állítni elég önhittséggel birna, mikép a magyar egyetemes nemességet tekintve, az adózónak átellenében abban feküunék teljesítendő kötelességének egész igazsága, ha minden terheinek felét rögtön vállaira veszi?

Illy balta-féle politikai operatio egyedül izgató charlatanok ajkai közé illik. S ujabb bizonysága azon olly sokszor ismételt ténynek, hogy minél nagyobb a vacuum, annál bizonyosb a göznek müködése!

Ha mind azon visszaéléseket kellő tekintetbe veszszük, mellyek inde ab incunabulis az adózónak álláskörét mind szükebbre szoríták; más részrül pedig méltányosan bevalljuk, mennyi módot lelt viszont a nemesség naprul napra mindinkább kibujni azon terhek sulya alul, mellyek öt illeték, s hogy ekkép mennyire zavartatott meg azon egész igazság, melly eredeti eszméjében olly éles határt vont a most érintett két osztály hazafiui kötelességei közt: akkor lehetetlen, mikép becsülettel, de csak jó számítással is, az ebbeli ollyannyira igazságtalanul egybeolvadt osztályviszonyt minélelőbb tisztába hozni ne sóvárognánk.

Ámde ha más részrül szinte kellő figyelemre méltatjuk kivált a kisebb nemesség állását, melly, ha a napfény létét tagadni nem akarjuk, százszorta aggasztóbb mint az adófizetőé; ha nem akarjuk felejteni, mennyi teher fekszik még a nemességen, noha ma már szinte csak fictione juris, mint például a felkelés kötelessége, mellyet a törvény vállairul azonban még le nem vett; mennyi harminczad- s efféle terhet vett magára, mennyire dotálta bányákkal és jószágokkal a koronát; ha meggondoljuk, csak ujabb időkben is mennyire colonisáltatott nem egy nemesi ingatlan, mellyért a bevándorlott egy garast sem fizetett; ha, mondom, meggondoljuk férfiui komolysággal és becsületes részrehajlatlansággal mind ezeket, és nem akarjuk a kérdést, mint gyermek bábjátékát vagy Nagy-Sándor a gordi csomót, mosatlan kezekkel széttörni vagy kard-

dal szétvágni: akkor megint azt is kénytelenek leszünk bevallani, hogy a t. K. urnak adó körülti recipéje, mint azt nékünk praescribálá, minden a nemességre is terjedő előleges vagy egy uttal járó törvényes elrendezés és szorosb definitio nélkül nem csak nem az egész igazság, de a kisebb nemességet tekintve a legnagyobb igazságtalanság lenne, a szükölködő vagyonosb nemesre nézve pedig egyenesen hóbort volna, és legfeljebb csak azokra nézve lehetne actus generositatis, kik például mint én, olly szerencsés körülmények közt vannak, hogy efféléket gyakorolhatnak, s ekkép, inkább többet teljesítvén hazafiui kötelességek körül mint igen is keveset, illy gyakorlásokat kedvelhetnek is.

Vajmi jól is illett tisztelt Nagy Pál barátom ajkai közé azon időkben, mikor a legnagyobb hazafiság is jobbadán egy tompa ‚maradjon' morajjal volt definiálva és semmi nem akart mozdulni, mind azon drasticus festvény, mellyet t. K. ur az országgyülési anteactákbul olly nagy szorgalommal szemelt ki, és okoskodásai támaszaul (!?) olly nagy emphasissal hordott fel. Csakhogy Nagy Pálnak ezen gyönyörü, de nem tudom készakarva vagy véletlenül isolált képei éppen nem szolgálnak a t. K. úr féle egész igazság kivivására istápul. Mert ezekbül, szeretném tudni, valljon mikép vonja ki t. K. úr, hogy Nagy Pál, mint ő, minden legkisebb cerimonia és alkalmatlanság nélkül rögtön a nemességnek, az annyira elszegényedett nemességnek nyakába akarná vetni a honnak mindenféle terheit? Holott én tudom — ámbár nem szokásom, anteactákban fürkészni, mikép ennek módjára: „nincs Isten! — ezt mondja a bolond", egyes állításokat kiszemeljek és azokkal fallaciáim elburkolása végett vagy

parádézzak, vagy absurdumba iparkodjam keverni az illetőt — hogy Nagy Pál egész politikája mindig azon tengely körül forgott, miszerint a katonáskodás jobbadán a nemességnek tiszte, s ekkép a nemességnek ezentul is katonáskodni kell, vagy ha erre nem alkalmas vagy nem hajlandó, ám dispensáltassék attul törvényesen, ennek fejében azonban tisztelje meg őt szinte a törvény más kötelességteljesítéssel. — Hanem hogy Nagy Pál minden viszonyokat ugy hagyva, mint azok vannak, egy általános és közös adónak projectumával lépett volna fel, arrul bizony nem emlékezem, és nagyon kétlem, hogy illyesmiket foghatna találni t. K. úr a diariumban, habár Nagy Pál minden beszédeit a legkinosb dismembratiok szerint akarná is czéljaira felhasználni; mert Nagy Pál, kinek nemzetünk körülti érdemeit patrio more nem egy selejtes ügyekezett bepiszkolni, de ki világítni fog míg magyar él és Buda áll, higye el Ön, illy éretlen vagy illy költői — a hogy tetszik — ‚egész igazságok' kitálalásával soha nem mert volna a magyar közönség elibe lépni. S pedig éppen nem azért, mintha Nagy Pálnak kevésb bátorsága vagy házaszeretete volna mint t. K. urnak, korántsem; hanem, mert Nagy Pál nagyon is practicus, hogysem efféle indítványokkal, ha még annyira volnának is olly egész igazságuak mint azt t. K. úr hinni látszik, olly mohón törjön a házba be, mint az efféle manipulatiot, mirül szinte minden huszonnégy óra adhat bizonyságot untig, a bölcseség acmejének, vagy: ‚ganze Massregelnek' tartja t. K. L. úr, noha az rendszerint minden felszinsége és egyoldalusága mellett nem ganze, de doppelte sőt néha zehnfache Massregelnek mutatkozik.

Azonban tegyük fel, hogy t. K. urnak adó körülti követelése egész igazság! Tegyük fel ezt bizvást! Mert hiszen én még ez esetben sem vonom vissza szavaimnak csak egyikét is, mellyekkel azt állítám, hogy t. K. urnak most legközelebbrül munkába vett politico-vegytani működése által, feltéve, ha abbul bárminek következtében abortus nem válik, sejtve vagy sejdítlen de minden esetre ránk fog idéztetni egy Hora Gloska-féle idétlenség.

És most térjünk vissza pillanati megállapodásomat megelőző azon szakaszára értekezésemnek, hol azon képet állítám a tisztelt olvasó elé, mellynél fogva t. K. L. úr

Legelőször az urbéri örökváltság eszméjét veté politikai lombikába;

S aztán azon követelését, hogy minden adó közös legyen.

Noha azt mondám, s most is azt állítom, mikép mind ezen két szer magában igen ártatlan, sőt általános bekapatása vajmi hasznos volna, azért még is, így egymás mellett lombikba helyezve, untig elégségesek arra, miszerint a legnagyobb fermentatioba menjenek át; s pedig, mert számtalan olly szer van, mint kiki tudja, melly magában ártatlan, de más szinte ártatlan szerrel egybevegyítve, tüstént vagy elvégre ugy megváltoztatja természetét, mikép néha még a legnagyobb méreg is válik belőle, főkép ha még valami élesztő is kevertetik hozzá.

S ím t. Kossuth úr, akarjuk hinni, véletlenül — noha itt a véletlen olly szerencsésen (!) ütött ki, mintha a legármányosb combinationak lenne eredménye — belé is keveri a politiko-vegytani lombikában letett két szerbe ezen élesztőt, melly egyedül azon ártatlannak látszó kicsinységbül áll:

Hogy ő az urbéri örökváltság lehetőségét, mint conditio sine qua non, az adónak közös viselésétül tételezi fel.

Legtöbb közülünk ebben nem lát semmit. Ez azonban éppen nem argumentum arra, mikép ne volna benne valami, sőt felette sok. Mert hiszen ki tud köztünk politikai vegytanhoz valamit? Sőt, hogy kereken kimondjam, hol van nálunk azon sok, ki politikában orránál messzebbre birna látni, noha ez is igen rövid?

Megmondom én, mikép lessz ebbül forradalom, hahogy nem válik belőle abortus! — Midőn ismétlem, ha csakugyan véletlennek tulajdonítható az egész esemény, soha véletlen nem használt senkinek, ki reform után vágyott, forradalmi alap készítésére annyira, mint ezen többször érintett két szernek és élesztőnek amalgamisatioja fog bizonyosan használni, ugy hogy, valóban a legvérmesb franczhoni Jacobin combinatiojának is becsületére válnék annak kigondolása; s pedig aztán az a nyereség benne, hogy ‚honi'.

‚Az egyik szer legmagasabbra potencirozza az adózónak acquisitioi vágyát, mihez még ha t. K. urnak remek tolla járul: nincs Nádudvarnak olly szikes telke, mellyet a szegény mystificált adózó képzeletében Armida kertjének ne látna. És ez a positiv hatás'.

‚A másik szer ellenben éppen megfordítva, legmagasabbra potencirozza a nemesség irtózását a teherviseléstül, mit még ha t. K. urnak és adeptjeinek megnemszűnő dögönyözése fűszerez kellőleg: nincs ékesszólás, melly az ekkép felpaprikázott nemességgel elhitethetné, hogy a nemfizetés bizony nem annyira becsület, mint volna inkább szégyen. És ez a negativ hatás'.

S most keverjük csak jól egybe ezen két szert; kurjantsuk folyvást egyiknek fülébe, hogy urbéri örökváltságábul, melly aztán igazi eldorado, soha nem lesz semmi, míg nem visel a nemes is minden terhet mint a pór; a másiknak ordítsuk ellenben szakadatlanul képébe, hogy ha nem adózik, adóztatni fog, ha nem megyen, menettetni fog; mi más szavakkal nem egyéb, mint egy felette elegans variatioja azon Sobri-féle éppen nem elegans themának: pénzt vagy bőrt!

S ugyan méltóztassanak felelni, egy „kis kezdetnek valljon nem untig elég-e ezen véletlen vagy ügyes contrapositio összeállítása? Valóban legszebb kifejlést igér, és t. K. L. úr nagyobb vonásokban és bizonyosan még nagyobb applausussal és kivált nagyobb sikerrel fogja agitatiojának e harmadik terén gyakorolhatni hazaszeretettül tuláradozó lelkületét, mint izgatásának első körében, hol a köz- és kivált főrendi nemességet nevelgette és annyi háladatlanokra talált; vagy a socialis téren, hol annyi kereskedői vagy gyári tagtárs már ma is dicsőíti nevét, s ezentul bizonyosan dicsőítni fogja még inkább.

Tudom én igen jól, hogy t. K. úr illy contrapositioba nem csak nem akarja hozni a magyar adózót a magyar nemadózóval, sőt senki sincs, ki annyira szeretne minden kasztát egy erős nemzeti testbe szorítni — és ebben, közbevetőleg legyen mondva, én szinte megint egy véleményben vagyok vele — mint éppen ő. A baj csak az, hogy máshová néz és máshová üt! *)

*) Igen sok van a világon, miben nem találunk hibát, mi azonban, a nélkül hogy világosan tudnók ‚miért‘, még is mindig valami bökdözési érzést gerjeszt bennünk, mikor megcsudáljuk.

Illy érzelemnek nyitját bizonyos nagy bölcseségü bécsi orvostanár e rövidke kitétellel illustrálja: »daneben« „mellette“.

S ám vizsgáljuk csak egy kissé psychologiai tekintetben, milly eredményt fog okszerintileg bekövetkeztetni t. K. ur fellépése, hahogy, mint ismét s ismét mondom, nem leli az egész provocatio végét abban, miszerint t. K. úr néhány fenhéjázóbb vezérczikk irásában már kiadta volna mérgét és már megtalálta volna keble nyugtát; mit azonban olly szilárd és következetes statusflérfiurul mint ő, feltenni nem lehet, s ekkép hihető, még tovább fog fonatni a megkezdett szövet.

A nemességet, mellyet t. K. ur ujabb ‚adó'-czikkei által eszére térítni akart, hogy tegyen elvégre már de bonne grace, maga jószántábul, és mielőtt késő volna, valamit, nemcsak semmiben nem capacitálta, de éppen ellenkezőleg még inkább megcsontosítá benne a nemfizetési előitéletet.

És én azt hiszem, soha nem találta senki is még el, kivált az emberek tulajdonát és közönséges eljárási módjukat illetőleg, a szegnek fejét olly ingeniose mint ő

Egyszer, midőn bizonyos családatyát és ennek nejét dicsérné, mennyire volnának eszesek, milly különös elmebeli tehetség, talentum és szeretetreméltóság tüntetné ki őket, és nem tudná eléggé bámulni, mintegy tünődve, hogy mind ennek daczára még sincs a dolog egészen rendben, igy tárá ki keblét: Mennyi ész, mennyi fényes tehetség, mennyi virtuozitás, de mindig „mellette“, »alleweil d'rneben«!

Minden megbántás nélkül legyen mondva, de én nem ismerek senkit, kire ezen illustratio annyira illenék mint t. K. urra! Kitünő phantasia, mellyet nem csudálhatni eléggé; de mindig „mellette“, »alleweil d'rneben«. Gyönyörü conceptiok, és a dolgok légfényesb elrendezése, miken bámulni kell; ámde megint „mellette“, »wieder d'rneben«. Politikai mestermüvek, mellyeknek remek voltát senki nem tagadhatja; de megint, mindig s mindig „mellette“, »immer und immer d'rneben«!

S hogy ez így történt, vagy így fog történni miután az érintett czikkek tán nem ismeretesek elég tág körben még, miszerint kellőleg mindenütt felbosszanthatták vala a nemesség jobb részét, igen igen örvendetes! És bármilly tágra nyissa is fel bámultában t. K. úr szemeit ezen állításomon, nem csak én, de még saját maga is, egy kis feleszméléssel mód nélkül elbusulna, hahogy ez máskép történnék, és a magyar legjobb tulajdonát már egészen elvesztette volna melly abbul áll, hogy:

Ijesztgetni, erőltetni, zsarnokoltatni tán senkitül, és semmi esetre theoreticus projectansok által nem hagyja magát, s' hogy inkább „törik szakad", mielőtt illyesek parancsa alá görbedne gyáva férgileg.

Én például olly különös természetü vagyok — s magam után másokrul itélek — mikép engem a kényszerítni-akarás olly fejességre bicsakol, hogy tüstént veszni volnék inkább hajlandó, mint még a legnagyobb igazság kiszolgáltatására is; mellynek teljesítésére egyébiránt, ha abban véletlenül hátramaradtam, egy kis ‚jó szó' elpirulás közt hajtana. S valóban nem tudom, sőt kétlem, elfogadnám-e magát a menynyek országát, mellyel azonban eddigelé még soha meg nem kináltak, ha abba erővel akarnának korbácsolni.

A magyar nyelvet például, noha nemzetünkhez nálamnál senki nem hübb s bálványzom azt, még ezt is elhagynám örökre, és soha nem hangzanék ajkaimrul magyar szó többé, habár nyelvemet kellene is kivágatnom, ha el akarnák tiltani, hogy más nyelven ne beszéljek, vagy kényszerítni arra, mikép mindig csak magyarul szóljak; mert illy alkalomkor tüstént felnyilik előttem egy világosb láthatár, magasodni kezdek s

tisztán érzem, hogy én még több vagyok mint magyar, egy lelkes lény, mellyet kinozni lehet ugyan, s melly reszketne s jajdulna tán, ha hosszu sanyargatás kioltaná benne inainak élét, melly azonban visszaadva magának, csak Isten előtt bókol, más előtt nem. *)

S kérdem magát t. K. urat, ki tudom szintugy mint én, gyülöli a tyrannismust, melly néha egyenesen csak szerencséjére akarja kényszerítni, de kényszerítni, a népeket, — s ki sejdítlen tán csak nem tar-

*) Olvassák csak e sorokat hazánk mind azon pajkos suhanczai, kik, mintha rájuk volna bizva adni a dolgoknak irányt, tüstént felmorognak, sőt még össze is röffennek, ha valaki elég merész, ha bár nem tudna is magyarul, sőt nem is volna magyar, jelenlétükben más nyelven kifejezni érzelmeit, gondolatit, mint magyarul; s legyenek meggyőződve, hogy ebbeli még a legaljasabb társaságokba sem illő viseletük által minden csak egy kissé jobb egyénben is szintolly érzelmet provocálnak, mint a milly érzelemre hevül saját becsületes magyar magam mindig, ha valamire „kényszerítni" akarnak; minthogy zsarnokságnál nincs önálló férfiu előtt gyülöletesb, habár illyest a legnagyobb hatalom gyakorolna is, midőn mindenkinek saját magától sőt még árnyékától is szégyenleni kellene magát, ha tentás tanulók vagy aljas betyárok által, kikben néha de csak egy parány igazi nemesség és lovagiság sincs, engedne efféle tyrannismust gyakorolni magán! És ha nem jőnek nemzetiségünknek ezen igazi gyilkolói hovahamarább eszükhöz, vagy nem bilincseli le őket a felvilágosodott közvélemény lesujtó indignatioja: bizony mondom, hiába küzdünk nemzetiségünk megkedveltetése vagy éppen felemelése végett; minthogy valamint egyetlenegy büdösféreg is elég, mikép az egyébiránt legjobb lakházat is elhagyjuk családostul vagy azt megutáljuk: szintugy elég egyetlen egy szemtelenül rátorkoló is, hogy nem egy de számtalan becsületes idegent, ki rokonszenvvel viselteték vérünkhez, utálattal töltsön el irántunk.

tozik azon kis magyar kényurak sorába, kiket annyira ostorozott, kik szintolly arányban szeretnek mások felett gyakorolni erőszakot, mint a milly erősen gyülölik az efféléneк alkalmazását maguk irányában; kérdem t. K. L. urat, ugyan örülne-e mint magyar, ha a magyar nemesség olly könnyen meghunyászkodnék, s mint hajhászott farkas tüstént behuzná farkát, mert a közgazdászati Hetilapbul egy ukázt sujtanak rá? O irgalmas Isten, akkor végünk volna!

Higye el, illy halálos symptomátul maga t. K. úr borzadna leginkább vissza; mert ez annak volna jele, hogy a magyar nemesség, melly nem lehet általán véve elég felvilágosodott, mikép egyes philosophként magában el legyen fojtani képes azon indignatiot, mellyet minden erőszak ébreszt, még azon ellentállási erőbül is ki engedte tökéletesen vetkeztetni már magát, melly a magyarnak eddigelé leginkább biztositá sorsát, és a melly zománcz, míg ketté nem törik, ezentul is bizonyosan fentartandja létét; melly azonban már felette gyenge volna, mit maga t. K. úr sem fog tagadhatni, ha egy Hetilap-féle fenyegetés is leverné lábairul; mert ez esetben igen természetesen hatalmasabb helyekrül rá dörgött efféle „sic volo sic jubeo"-nemü boldogítások még sokkal könnyebben megtörnék sodrát.

Midőn tehát t. K. L. urnak magának is kell azon örülni, ha a magyar nemesség olly könnyen még meg nem ijed, s ekkép magának is kell mint becsületes magyarnak ohajtani — mi aztán, igaz, atyának nem szolgálhat nagy vigasztalásul — hogy ebbeli uj babája necsak erőre ne vergődjék, sőt inkább születése előtt veszszen el; azon conclusiora fogja minden bizonynyal K. L. urat a jövőre nézve birni, hogy ezentul per-

svadeálni iparkodjék inkább, mintsem hogy ijesztgessen.

A magyar embertül semmit sem lehet erővel kicsikarni. S hála Isten, hogy ez így van, s adja, hogy mindig így legyen. Ámde jó móddal szőrmentiben, nem annyira makacs, mikép vele, igaz: sok béketüréssel, de elvégre ne boldogulhatna a tiszta szándék s ernyedetlen hazafiság.

S most legyen szabad még némieket egyenesen t. K. urhoz intéznem.

Lássa Ön, ujabbi fellépése által sokkal többet ártott az adó-ügynek, mint a legdühösebb coryphaeusai a nemfizetésnek. Mert ezek, ha szinte csak idegen szükkeblüségnek lettek volna is mercenariusai, még is magokban mindig erősebben pirulnak bár a legfényesb győzelem után, mint volna oka pirulni a vert hadnak, és annyira sujtja őket nem csak a magyarországi, de az europai közvélemény mindinkább, miszerint szerepviselésük naprul napra émelygősb szagu és elvégre olly gyülöletes raritas lesz, mint döglött rhinoceros, mellyet mindenki kerül, mellytül azonban senki sem fél.

Ha valaki díjt tett volna ki, hogy az adó dolgát már előre s ujra megbuktassa, vagy azt legalább messze háttérbe sujtsa: valóban senki nem tehette volna magát arra olly érdemesnek, mint érintett ujabb czikkei által Ön! S ha nem hisz nekem, ám kérdezze meg egy kissé higgadtabb vérü legbizalmasb elvbarátit; és ha ezek a valót Öntül nem fogják eltitkolni akarni, bizony épp' azt fogják mondani, mit én. — Hiszen néhánya közülök, mint saját füleimmel hallám, annyira ment kormánygyanusítási hevében vagy politikájában, a mint tetszik, egyenesen azon gondolatra vetemedni, mi-

szerint abbul tündöklenék ki a kormány mostoha szándéka az adó ügye iránt félreismerhetlenül, hogy a könyvvizsgálat Önnek czikkeit kinyomatni engedé; holott, mint én vagyok meggyőződve, bizonyosan azért nem hátráltatá a censura ezen „szándéktalan machiavellismus“ létrejöttét, miszerint ne jajduljon az ellenzék minduntalan fel, hogy organuma nincs, és a conservativ pártnak ‚minden‘ szabad, neki viszont ‚semmi‘, mi azonban ez esetben nagyon is meghazudtoltatott; mert annyi szabadalommal, mint a mennyit az ellenzék vívott ez alkalommal ki magának, a conservativ párt legalább eddigelé egy esetben sem dicsekedhetik.

Vagy tán valóban erőszakolás volna a terv? S tán többen szövetkeztek, azon elvek és modor szerint járni az adó dolgában el, mint azokat Ön jelelte ki? Ha így: akkor valóban szomorú!

Lássa, én Önrül nem csak azt tartom, hogy hazáját szereti, de mi több, még becsületes embernek is szeretem hinni, kire ennélfogva lehetetlen, bár mennyire volna is mások vagy saját maga által infascinálva, mikép legalább higgadtabb pillanatokban, mikor az ember magába száll, a férfiui egyenes s őszinte hazafiui szónak némi hatása ne volna.

Hadd mondjam el Önnek tehát négy szem közt — mert hiszen discretiojára biztosan számíthatok — milly phasisokban fog kénytelenül kifejleni Önnek az adó körülti ujabb fellépése, hahogy agitatiojának ezen uj mezejérül ismét le nem lép; igen, le nem lép, mert hiszen Ön, ha azon megmarad, nem vonulhat vissza többé. Ön, mint Fernando Cortez, felgyujtá maga mögött gályáit s már nem menekülhet. Ön mint felbőszült kártyás, kimondá a ‚va banque‘ mások vagy maga fölötti koczka-itéletet, s ekkép ha le nem

lép s veszt, akkor ingét, bőrét, sőt még lelkét is kénytelen lesz koczkára vetni; ha ellenben nyertes, nyeresége körülbelül ez lesz:

Hevesebb követőit — minthogy Spartacus-féle hazafiakat már előre elitélt a tizenkilenczedik század — s pedig lesznek hevesebb követői, kik mindig sántikáltak valamiben, és most, mint krokodil a napban, ők martyr-féle visiokban szeretnek gyönyörködni, kik nem fogják beérni szónoklattal s vezérczikkek irásával, de odébb mennek; ezen hősöket, mondom, le fogja sujtani, el fogja nyomni, ki fogja az utbul tisztítani a hatalom karja; —

A felizgatott szerencsétlen adófizetők, kiknek kezeiben a hatalom őrültség, miután kinosan át fogták tapasztalni a legkellemetlenebb érintkezések argumentumait a posteriori, irgalmatlanul hátraesnek azon szabad ember s birtokos-féle ideáltul, melly olly gyönyörü szinekben mutatkozik Önnek szerencsés de olly igen csalékony phantasiája előtt, és melly lét elibe minélelőbb vezetni honunk minden lakosát, Önnek éppen olly nemes és olly emberszerető, mint viszszás uton hajhászott, s ekkép okvetlen hajótörést sőt kudarczot valló tendentiája; —

A honnak álladalma megrendül, és a legmélyebbre ható hazafiak, midőn kinosan fog vérzeni szivük annak elgondoltán, mennyire vihette volna bölcseség a hon kifejlését, s az ábrándozó incompetentia hová süllyeszté azt — car l'insuffisance amène l'arbitraire — egyedül buzgó imádságban lesznek ultimum remedium gyanánt kénytelenek keresni statustudományt, s ujra és ujra megkérni a magyarok Istenét, hogy irgalmazzon kiskoruságunknak és segítsen; minthogy akkor, mikor tökéletes chaosba hozott az éretlen el-

bizottság s a felizgatott néptömegek dühe minden társasági viszonyt, egyedül Istenek segíthetnek vagy anyagi erő; —

A nemzetiség, mellyért olly sokáig olly emberségesen, olly hűn, s már már némi sikerrel vívtunk, alkalmasint utolsó agoniáját fogja élni; —

S Ön? Ön, kit én nemcsak hazaszerető s becsületes, de jószivü embernek is szeretek hinni, ki előtt az erény nem üres hang, nem egyedül fényüzési függczímer, Ön mit fog érezni, ha csakugyan még is ecsetem rajza igaznak fogna mutatkozni, és Ön, ki már annyiszor kiábrándult — s erre untig oka is volt — elvégre még a körül is kibontakoznék azon édes illusioibul, mellyek Önt most még mindig sötétben tartják, hogy:

Midőn statusbölcseséggel hitte magát telve lenni, csak phantasiával és önhittséggel volt saturálva;

Midőn prophetának tartotta magát, nem csak nem látott semmit is előre, de még a fenforgó legegyszerűbb eseményeket sem birta látni tisztán; s míglen teremtői illusiokban ringatta magát, nem volt soha is egyéb, mint indítványozó és projectans, ki mindent kezd és mindenbe belé viszi a könnyenhivőket, egyet s mást egy kis ideig fentartani tán képes, de bevégezni semmit sem tud;

Midőn másokat akart vezetni, még saját magát sem birta kormányozni gyakorlatilag;

Midőn uj politicai messiásnak, egy mélyen beható statusbölcsnek hitte magát, soha nem birt magasbra emelkedni, mint egy jószivü misericordianus nézpontjára, ki minden kis sebre írt szeretne kenni, hézagos számítások szerint kenyereket süttet a szegények számára, és ki borzasztólag előmozdítván a dologtalan-

ság átkát, el van tán látva elég talentummal egy nemzeti nagy kórház megalapítására, de nemzetet, sülyedésnek indult nemzetet regenerálni soha nem fog;

Midőn népeket gondolt boldogítni, zúg-prókátorként szerencsétlenségükre csak félizgatójuk volt; s hogy ekkép:

Midőn honunk institutioit rendezni, szilárdítni vélte, végképi zavarba bonyolítá azt; szabadság terjesztése helyett, mi bálványa volt, szolgaibb állapotba sülyeszté a hazát; nemzetiségünket pedig, melly, bár ki mit mond is, egyedüli garantiája szabadabb institutioinknak, s azon egyedüli regenerationalis szikra, melly bennünk létezik, nem készakarva tán, megengedjük, végkép elejtette lábairul; s hogy ehhezképest

Még azon illusioiban is, mikor azt hitte: legalább kötelességét fogja teljesítni, csalatkozott, mert működése több kárt okozott, mint hajtott volna hasznot, és idétlenségek elkövetése korántsem kötelességteljesítés még!

Akkor, mondom, ha Ön egyszer tökéletesen kiábrándulva leendett — mi meg fog történni, ne kételkedjék, mert ön-alkotta ‚világa' nem realisabb mint déli báb, és Ön nem fogja tagadhatni, hogy én jobban ismerem Önt mint önmaga — akkor ugyan kérdem, fog-e de csak egyetlenegy vigasztaló érzést is lelni keblében?

Szándékának tisztaságával fog tán állni elé! Ámde kérdem, nem szomorú vigasztalás-e ez, ha abbul egy végkép feldult nemzetnek romja merül fel és egy megnemszünő figyelmeztetés ezt hangoztatja füleibe: l'enfer est peuplé des meilleures intentions?

Vagy tán azzal fogja vigasztalni magát, hogy csak jogával élt? — Azonban ha erre megint a bölcsnek azon kétségbevehetlen állítása fog jutni eszébe,

9*

hogy „Nincs nagyobb bűn, mint másokat vezetni akarni, ahhoz való tulajdon nélkül“, ugyan nem fog-e vajmi keserű érzéssel visszaemlékezni mind azon illusioira, sőt megátkozni azokat, mellyekbül sem elég higgadtsága nem volt saját erejével kiemelkedni, sem elég erélye türni, hogy azokbul mások elibertálják Önt?

És azért a Haza szent nevére kérem Önt, lépjen le agitatiojának azon veszélyteljes terérül, mellyre ujabban állott, söt nemesb érzelmihez fordulva, alázattal esedezem: mondjon le a politikai vezérségrül is általán. Mert Ön, higyen szavamnak, éppen nem arra való. Minthogy roppant e s z é n e k és kivált azon különös kitálalási talentumának daczára, mellyel bár mit is bekapatna kivált az ifjusággal, okossága bizony olly parányi, itélötehetsége pedig valóban olly szomorítólag piczi, mihezképest csábításra, elöitéletek terjesztésére, izgatásra el van ugyan s pedig nagy mértékben látva mind azon kellékekkel, mellyek az efféle szerepviseléshez megkivántatnak; ámde egyenesen tagadom, hogy csak egyetlen egyikével is birna azon qualificatioknak, mellyek politikai vezérségre, zavart eszmék rectificatiojára, és népek békes utoni boldogítására elkerülhetlen szükségesek. Tagadom pedig azért, mert valljon az, ki olly nevetségig csekély emberismerettel bír mint Ön; az, kinek számításai a legkedvezöbb revisio próbakövét sem állják ki; az, ki a legegyszerübb kérdések mélyébe sem hat legtávulabbrul is: az talán csak — s magátul kérdem, ugy-e? — nem mutathat a politika tömkeleges terén egyebet, mint vajmi nyomorult fövezért, vagy szánakozásra legméltóbb statusférfiut!

Szónoklat, bármilly fényes és bármilly tulipán, nem elég ehhez még, valamint azon kitálalási és be-

kapatási talentum sem, mellyet érinték, s mellyben Ön olly kitünőleg virtuóz, hogy engem akaratlanul is mindig azon híres franczia szakácsmesterre emlékeztet, ki olly csipősen főzött és kivált olly czifrán tálalt, miképha kedve csosszant, lovat sőt rókát is bekapatott még a szemesebbel is; s csak azon kevesek maradtak csömörtül mentek, kik őt az efféle negédes furfangjairul már ismerék.

Lássa, drága honfim, Ön éppen olly kevessé való politikai vezérnek mint én.

És miért nem vagyok én arravaló, azt majd más alkalommal elmondom, mibül látni fogja, „mennyire ismerem magam“.

Az én legjobb tulajdonságom olly hangya-féle minőség, mellyhez képest soha nem unom meg a munkát, habár toties quoties elszedik vagy elgázolják is előttem a tojást.

Öné pedig egy gyönyörü s felette éles szerszámhoz hasonló, melly judiciosus operator kezében csudákat teremthet elé.

Lépjen ehhezképest, még egyszer kérem szépen, a politikai vezérségrül le, szálljon a magas paripárul a közlegények sorába, és utilisáltassa — értődik a szó legnemesb értelmében — hazánk boldogítására valaki „okosabb“ által magát; valamint én is, csekély kis titulusaim daczára, bizony hasonlólag a közlegények sorában találom legillőbb helyemet, s azok által engedem utilisáltatni csekély tehetségemet — szintugy értődik a kitétel legnemesb sensusában, és szintugy hazánk boldogítására — kiket én tartok magamnál okosabbaknak. *)

*) E három kitételt: modor, tapintat és tactika, ha nem csalatkozom, én hoztam fel politikai értekezéseimben legelőször. —

Ha azonban — quia constantia decet virum, vagy a fenforgó esetben, tán jobban mondva: ha fejesség is erény — Ön végig el akarja járni az egyszer felvett „nélkületek sőt ellenetek"-féle vili-tánczát: ám tessék.

Nem tetszett egyike is! „Minek nekünk a modor, ha elvben egyetértünk!" így nyilatkozott az egyik; midőn a másik, inkább ‚kapustul szeretvén törni a házba', el nem ismerte a tapintat szükségét; a harmadik végre a tactikát olly eljárásnak gondolta vagy legalább hirdette, melly a magyar egyenességgel nem fér össze.

Aránylag csak kevés idő folyt le, s már a nagyobb szám nem kételkedik azon, hogy nem csak igen szükséges a helyes modor, bár a legdicsőbb elvek kivitelére, s nem csak igen egyeztethető a tapintat és tactika a politikai becsületességgel; sőt hogy czélszerű modor, elégséges tapintat és helyes tactika nélkül lehet ugyan izgatni és lázítni sikeresen untig, s romba és tökéletes chaosba dönteni mindent, de ezen kellékek nélkül vajmi szomoru szerepet játszik bár a legkitűnőbb ész is a politikai reform terén.

Most legközelebbrül a hasznosítás — utilisatio — kitételével éltem gyakrabban; és zugtak ez ellen is. Sőt egy politikai imperterritus még annyira is ment, hetvenkedve kinyilatkoztatni, hogy bizony ő senki által magát utilisáltatni nem engedi!

Szomorú tiltakozás, gondolám magamban. Én e részben egészen máskép gondolkozom, és azt ohajtanám, bár utilisálhatna engem a fejedelemtül lefelé minden koldus, és halálom után még csontaimnak sat. is vehetnék hasznát; mert aztán ez adná meg emberi érzelmemnek azon benső megnyugvást, mellyhez képest elgondolhatnám: nem egészen becsnélküli részecskéje vagyok a hazának, az emberiségnek.

Ámde tudom, egy kis feleszmélés után ezen fogalom is engesztelődésre fog találni, és polgárosítást nyerni honunkban hovahamarább. Mert hasznosítni valakit — magátul értődik,

Izgasson minden nemzetiséget a magyar nemzetiség ellen bőszülésig fel; vessen égő kanóczot a szántóvető lakára, miszerint erővel kivívja magának az Ön-formulázta és ő-értelmezte „egész igazságot“; osto-

---

nem megvesztegetési vagy megcsalási sensusban — korántsem teszen annyit, mint valakit poggyász-lóként valamivel megrakni, vagy őt éppen csábítási bilincsek közé szorítni — és ám ne szenvedje ezt senki — hanem a hasznosíthatás már magában feltesz olly tulajdonokat, mellyek hasznosak s melylyeket ekkép valaki élvezhetne, és saját efféle tulajdonit cserébe ajánlva, azokat élvezni is kivánja.

Az emberek szinte minden viszonyai ezen alapon sarkallanak. Egyik utilisálja a másikat. Szerelem, barátság, tisztelet érzelme egész tisztaságukban, mik nem tartoznak az emberek közönséges viszonykapcsaihoz, tán nem állanak egészen ez alapon; de ha csalni nem akarjuk magunkat, utóljára bizony a szererelem is elhidegül, a barátság is elfásul előbb utóbb, de még a tisztelet is elgyengül végre, hahogy a kölcsönös utilisationak, magától értődik nemesb kapcsa nem szolgál a gyarló halandóknak legalább némi kölcsönleges támaszul.

Többnyire, én minden netaláni apprehensio elkerülése végett itt egész ünnepélyességgel kijelentem, hogy valamint én magamat senki által megvesztegettetni nem engedem, és éber leszek, mikép senki ne mystificáljon, de más részrül szerencsésnek érzendem magam, ha engem bárki is utilisálni kiván és én utilisálható is vagyok: ugy szinte egy cseppet sem tudok a megvesztegetés mesterségéhez, mystificálni pedig egyedül azon hiú kevélyeket szeretem, kik mystificálhatók; ámde ha valakit, kivált hazánk érdekében utilisálhatónak tartok, és e szerint — mindig feltéve a szó legnemesb értelmében — utilisatioja után sovárgok is, ez által nem csak tegtávulabbrul sem kivánom becsmérleni őt, sőt ez inkább legbizonyosb megbecsülésem jele, minthogy én csak annyiban tudom becsülni az embereket, s ők tulajdonkép csak annyit is érnek, mint a mennyi haszonhajthatás van bennük és valóságos hasznot hajtanak is; és viszont.

rozza a közbirodalom érdekeit legnagyobb ellentétre, s töltse meg mérgével a viszontorlás poharát csordultig: ám lássa.

Ha azonban egykor, midőn már késő lesz, érezni s átlátni fogja, s megvallani lesz kénytelen, hogy átok volt az, mit fejünkre hozott és nem áldás: akkor ne mentse magát azzal, hogy nem volt a nemzetben egy hű is, ki Önnek csalálmait még idején ketté törni elég elszántsággal birt s tehetsége szerint ügyekezett volna.

T. Kossuth urral a bevégzett szakaszban felette hosszasan foglalatoskodtam. Ezt azonban nem egyedül személye végett tevém, noha ő már maga is megérdemli e figyelmet, hanem tevém legfőkép azért, mert nem csak ő lépett a parasztizgatás terére, de az ellenzék még nehány más elöcsahosa is az adófizetőnek minden módoni felingerlésében, s a nemességnek minden tőle kitelhető ijesztgetésében hiszi, lankadni nem tudó politikai viszketegéhez képest, a bölcseség azon kövének feltaláltát, melly a magyart minden bajaibul kirántja.

Már én pedig azt hiszem, hogy valamint a legközelebbi védegyleti agitatio politikai kifejlésünk tekintetében igen sokat ártott, ugy a most czélba vett parasztizgatás, hahogy az illetők jóslatomat fitymálják, tanácsomat nem követik, vagy a nemzet józanabb része ebbeli rosszalásomat magáévá nem teszi, nem csak ártani fog, de okvetlenül bekövetkezteti a gyermeki és incompetens kezekbe esett magyar nemzeti és alkotmányos drámának végfelvonását. S ugyanis:

A védegyleti izgatásbul, mellynek éle már is eltompult, s az azt kisérő kereskedési és gyári erőlködésekbül, ha mint makacs gyermekek a kézzelfogható igazságot tagadni nem akarjuk, csak azt nyertük, hogy midőn kitünt mindenünnen „gyengeségünk", mi aggasztólag csökkenté hitelünket oda kün, és nagy mértékben csökkenté önbizalmunkat ide benn, olly keserüség vagy legalább olly idegenkedés támadt közbirodalmi söt kormányi viszonyinkban, mellynek következtében módnélkül nehezült azon barátságos elrendezés lehetősége, melly egybebonyolult körülményeink között azon egyedüli Ariadne fonala, melly menekülésünkre szolgálhat, és mellyet ekkép gyengítni vagy éppen elszakítni akarni, legalább politikai tekintetben több mint bün, mert szánakozást sem érdemlő otrombaság.

A parasztizgatásnak pedig, mint bővebben fejtegetém, nem az lesz következménye, mint ezt az ábrándozó izgatók remélni l á t s z a n a k — látszanak, mondom, mert valljon remélik, hiszik-e: ez más kérdés — hogy t. i. eszükre hozzák a nemességet, az adózó ellenben olly phalanxot fog képezni, magától értődik ‚vezérletük' alatt, mellyel aztán ‚menetni' fognak a magasabb aristocratiátul kezdve mindent, s ekkép az országgyülést, a kormányt, söt magát a fejedelmet is, sine contradictione. — Nem, illy kifejlést a most czélba vett politikai experiment nem fog bekövetkeztetni; de a felbőszült nép, mint Carthago elefántjai, b a r á t o t, e l l e n s é g e t, mint nemkülönben saját magát pusztítva, mindent, mi utjában áll, tönkre ver, míg a csép helyibe, mellyet a közszabadságért sovárgó éretlenség büvölt elé, a bayonette áll, és az idétlenül megsemmisített függetlenséget a hatalom karja bosszulja meg.

Tudom én vajmi jól, hogy ezen ujabb s kiméletlen kikelésem t. K. urnak és iskolájának tendentiái ellen, személye iránt viseltetett legyőzhetlen antipathiának fog tulajdonítatni. Sokan, ebbeli kikelésem modorát tekintve, minden dignitas hijával fognak vádolni. Legtöbben pedig azt nem fogják jóvá hagyni s ekkép azt restellendik, hogy miért nem használtam tehát én is kimélőbb módokat az infatuáltak kiábrándítására, miután magam is elismerem az erőszak czéltalan sőt ellenies hatását. Míg végre igen számosan időelőttiséget fognak látni mostani fellépésemben, minthogy ők olly közeli veszélyt mint én, nem vesznek még észre.

Erre azonban nyugodt lélekkel azt válaszolom: soha sympathia vagy antipathia főtényező politikámban nem volt, mert mindig meg tudtam különböztetni — s bár tudná ezt minden magyar — mennyivel tartozom egyénnek, bár legjobb barátomnak, és mennyivel vagyok hazám kötelezettje. Különösen t. K. urat illetőleg pedig soha nem csak nem tapasztaltam magamban legkisebb antipathiát személye iránt, sőt ha valaki, én tudtam méltánylani kitünő talentumát és szivének emberszerető dobogását; ámde annál inkább visszatetszett kezdet óta minden okosság, tapintat és itélőtehetség nélküli politikája, melly elvégre, mert tisztán látom, milly kigázolhatlan hinárokba fogná vezetni vérünket, előttem olly gyülöletessé vált, hogy valamint t. K. úr csak jogával élni vél, miszerint irtóztató activitásánál fogva ujra s ujra kigondoljon valamit, mi a legvisszásb állásba hozza honunkat: ugy szinte én is egyedül jogommal élni hiszek, sőt attul vagyok áthatva, hogy ez legszentebb hazafiui kötelességem, mihezképest én viszont elalumni nem tudó éberséggel

ujra és ujra, mennyire erőm birja, az egész nemzet előtt kitárjam, hogy t. K. úr politikája, ha erőt nyer, nem áldást de átkot hoz a hazára. S valljon ha t. K. urnak szabad, mikor csak kedve csosszan, a legveszélyesb operatiok alá venni a szegény hont, ugy miért volna nekem tilos sőt nem kötelességem-e, politikai capacitását venni toties quoties bonczkés alá?

Mi pedig ebbeli eljárásom dignitását illeti, kérdem, abban valljon hát milly dignitas van, minden kormányit, bár a legjobbat gyanusítni, lehorkolni, lepiszkolni, az egész nemesi statust fenyegetni, ijesztgetni, az adózóval kaczérkodva, azt mindennemü fallaciák által felizgatni? Bizony ez eljárásban olly kevés dignitas van, miszerint annak hű kimutatása nem csak nincs dignitas nélkül, de az igazi politikának dignitása éppen abban áll, hímezés hámozás nélkül az efféle eljárók szemeire lobbantani az igaz szót.

Azon kimélet nélküli nyersebb modort és időelőttiséget tekintve, mellyel t. K. úr és iskolája átellenében tán vádoltatni fogok, azt jegyzem meg, hogy vajmi nagy különbség van Donquixotte-ként egész osztályokkal szállni szembe, vagy egyes kitörőknek állni utját; s hogy

Némi főkben a politikai hallucinatio már olly fokra hágott, miszerint ez esetben az ‚észretérítés' egyedül „en famille" lehető legfelrázóbb szavak által sikerülhet, vagy ennél sokkal kellemetlenebb operatio következtében extra rhombum; és ekkép az ‚okos', mert sokkal kellemesb az mint ez, nem csak nem fog neheztelni a czikornya nélküli egyenes szólóra, de még háladattal fog viseltetni iránta, ovakodásra intő figyelmeztetése miatt. Míg végre, valamint esetlen pompier az, ki csak akkor kezd tüz-oltáshoz, mikor az már lobbal ég; valamint szánandó orvos az, ki betegének csak ak-

kor nyujt gyógyszert, mikor az már végvonaglik: ugy, vajmi éretlen hazafi s tapintatlan politicus az is, ki csak akkor int ovakodásra, mikor már késő.

Minden ember, minden nemzet saját kárán okul. Tapasztalást egyik sem vesz ingyen át. A különbség csak az, hogy míg a botor, tapasztalásért egész üdvét veri sánczba, s ekkép nem ment meg semmit: addig az eszélyes lehető legolcsóbb áron vásárolja meg azt, és felkincsel sokat.

A vakmerő buta légy, jóllehet előtte hull szappanyos vizbe sorsosa százanként, még is körülte addig figuráz, addig vakmerősködik, míg maga is belé vesz. — Igy jár felette sok egyén is, ki látni nem tud, látni nem akar.... és „krik, krak“ ó! még akkor sem veszi észre, hogy inog, sőt dül feje fölött a fedél, mikor már a szomszédháznak tetejét is lehordta a szél.

Nékünk magyaroknak legyen ennél több eszünk!

Honunk, ha csalni nem akarjuk magunkat, naprul napra rendetlenebb állapotba sülyed, sőt nincs már távul tökéletes dissolutiotul.

Illy esetben kötelessége, legszentebb tisztje a kormánynak, hogy segítsen. S fog is segítni, higyetek szavaimnak, s pedig minden áron; minthogy rendetlenségnél, anarchiánál — o! keserves alternativa — bármilly nemü rend még is jobb.

A kérdés azonban az: mikép fog segítni? És én e tekintetben azt hiszem, „Veltünk“ szeretné megkisértni e mütételt legszivesebben, és nem csak becsületes szándékához képest, hanem mert ez legkönynyebb, legtermészetesb, és legkevesb munkával jár. Loyalitásánál és azon pietásánál fogva, mellyel minden fenálló iránt viseltetik, míg az t. i. másra dülni nem akar, s noha kezében van a hatalom, s ekkép tehetné ha

akarná, még sem fogja a „nélkületek söt ellenetek"-féle terroristicát tüzni zászlójára.

A kormány e fölött, mint én gondolom, ugy szeretne velünk végezni — és ezt is, ha más okbul nem, már a kormányzásnak kényelmesb folytathatása végett is, s nehogy aztán mindig ujra s ujra perlekedni, söt veszekedni legyünk kénytelenek — miszerint ne maradjon keblünkben tövis, de aggodalomtul menten, nem alva ugyan, mellyféle hazafisághoz olly nagy hajlamunk van, ha bajunk nincs, hanem megelégülten élhessük napjainkat. — Ennélfogva, mert a jobbféle magyarokat kirekesztöleg csak így nyerheti meg, és azokra, de aztán nem csak derült de borult idökben is, csak ugy számíthat, „nemzetiségünket is fogja respectálni, alkotmányunkat is"; feltéve, ha nemzetfüggetlenségi álmainkban vagy inkább hóbortinkban, nem állítjuk az egyiket gamókra, a másikat ellenben nem csufitjuk el valami gloriosae memoriae sansculotte-féle torzképpé; de e helyett viszont mink is respectáljuk birodalmi összeköttetésünk szövevényeit, mi sokat tilt, mit tenni egyszerübb viszonyok közt tán szabad volna.

Most Ti a szántóvetö boldogítását hordjátok leginkább sziveteken. Nincs ugyan annak általán véve annyi baja, mint Ti képzelitek, vagy azt, izgatásaitoknak valami plausibilisebb okot adni akarván, a világgal elhitetni törekedtek. — Ámde azért én nem csak nem kárhoztatom szándéktokat, söt én is ugy érzek, ugy gondolkozom, s éppen azon vágygyal vagyok eltelve, mint Ti. Mert elöttem sem az nem ellen-ok, hogy másutt sokkal rosszabb a szántóvetö sorsa mint nálunk, sem az, hogy nálunk olly igen rosszul még nincs. — Koplalna bár az egész világ s járna mezítlen, azért én még sem ohajtanám kevesbé, mint ma sovárgok ez után, mikép

Magyarország határai közt ne éhezzék, ne fázzék senki is, sőt ki nem naplopó, e fölött becsületesen szerzett ingatlanán saját födél alatt egy kis önérzéssel is tekinthessen felfelé, s azt rebeghesse alkotójához: Hála Isten, nekem is van hazám!

A nagy kastélyban lakás, higyétek el, nem olly nagy éldelet, mint azt tán sok gondolja; mert tudja a benlakó, ha mint ember csak félig is jó, hány van, ki sehogy sem lakhat jól, s vérzik szive, hogy csak a tizedikének bajaira sem hozhat írt!

Emeljük fel tehát az adózót! Ezt sugja szívünk, ezt sugja eszünk; mi ha együttjár, bizony áldás lesz abbul és soha kár.

Segítsünk rajta, segítsünk magunkon, és dicsőitsük fel ez által a hazát, mi nem csak ellentétben nincs, de szoros lánczolatban együtt jár.

Ámde hogy akarjátok ezt végbevenni?

Tán misericordianus conceptiok által, mikor a szív érzelmektül tulárad? Soha! Mert míg e g y szerencsétlenre kentek egy kis jótevő napi írt, addig legalább is t í z szerencsésbe öntitek a dologtalanság mérgét, mellynél pusztítóbb népekre nézve nincs.

Vagy tán a kormány tegyen mindent, sőt éppen ő felségének szent személye tractáltassa meg privát erszényébül minden huszonnégy órában kétszer, és jól, és folyton folyvást Hunnia minden éhesét? Ez tán csak nem megy?

Vagy Ti akarjátok vindicálni egyedárulag magatoknak e nemes tettnek végbevitelét? De mikép? Tán felizgatott tömegek által, minthogy illy műtételre erőtök nincs? Igy sem; mert erőszak — ezt soha ne felejtsétek — jóllehet győzött, elfoglalt, fogva tartott már egész világrészeket, azért a civilisationak még sem fejlesztette soha ki csak legkisebb virágát is.

E szép czélt, melly után becsületes embernek nem sóvárogni lehetetlen, csak ugy érhetni el, ha arra több tényező concurrál, mellynek ugyanis legfőbbike:

„Harmonia a kormánynyal",

melly nem áll, mint nem egy nyomorult nyomorultan gondolja, subjectionalis megnyergeltetésben, de a fenforgó esetet tekintve azon alapszik, mikezképest sem alulrul sem felülrül ne használtassék a szántóvető eszközül. Mert ha izgattatik ide lent, ‚tudja' milly czélok kivívására, éppen olly joggal fogna izgattathatni oda fent is, ‚tudja' milly operatiok végbevitelére.

Parasztizgatás inkább Cannibálok mint keresztények közé illik. Jó is e szerint, mikép arra már előre kimondassék a peccatum mortale itélete. Midőn a végett, mihezképest ne maradjon a népboldogítási eszme egyedül bosszantási tárgy, én azt hiszem, kötelessége a

Kormánynak, hogy míglen minden netaláni de facto-féle lépéseket az adózó részérül elnyom, ha kell lesujt, addig egy uttal legnagyobb gondot fordítson arra, miszerint minélelőbb érhesse Magyarország közlakossága azon szabad emberi állást el, melly mai időkben, mint szabad Britannia példája bizonyítja, egyedül szolgálhat valóságos nemzeti nagyságnak alapul, s egyedül lehet biztos támasza valamint a fejedelmi széknek, ugy a köz rend- és csendnek is. — Azt hiszem továbbá, kötelessége

Minden hű magyar kiváltságosnak, hogy azon uton, mellyen fajtánk becsületére — mert ez nem mindennapi eset — az adózó sorsának enyhitése végett olly nemesen megindult, Istenért meg ne álljon, de járja azt önmagának legnagyobb hasznára, és nem-

zetünk feldicsőítésére nagylelküen végig! Persvadeáljon balra, persvadeáljon jobbra kit csak lát, s capacitálja mindenek előtt önmagát, hogy „nincs semmi, mi annyira állna az igazi szabadság utjában, mint a kiváltság". — S aztán cselekedjék ezen utmutatás szerint eszésen. — Végre azt hiszem, kötelessége

Minden hü magyarnak a nép sorábul, hogy bizván atyai kormányunk jó szándékában és a kiváltságosok nagyobb része felemelkedett érzetében, tartsa meg nyugodt és méltánylást igénylő állását, és soha se higyen azon kurtalátásu prophetáknak vagy ármányos csábítóknak, kik azt hirdetik, mintha egyedül függetlenségért sovárgó ittas hősiség és vér vívhatná ki a szabadságot; minthogy ezen emberi legmagasb jó, bár mennyit hősösködtek, s bár mennyi vért ontottak is e világon érette már, soha nem volt még is és soha nem is lesz egyébnek egy kissé tartósb gyümölcse, mint polgári erénynek és férfiui higgadtságnak.

Igy, s csak illy modor által érhetni el a kérdésben levő czélt, de máskép nem. Midőn általán véve egyedül ugy közelíthetni a most érintett czéllal együtt a politika minden egyéb üdveihez is:

Ha nem helyeztetik a hazafiui kötelesség a jó pajtásság kötelékei mögé; —

Ha nem szolgál politikában jellemmutatóul ellenzés vagy kormánypártolás, de hazai hüség és polgári erény; s ekkép ha sem az oppositionalis tengely, sem a kormányrud nem symboluma a politikai következetességnek, de illyest mindig és minden helyzetben a becsületesen és ernyedetlenül végbevitt hazafiui kötelesség teljesítése képez egyedül; —

Ha nem párt a főczél, de a haza. *) És ekkép in abstracto sem az opponálás, sem a kormánynyali kézfogás nem érdemesít koszorúra, de egyedül a magát sem alulrul sem felülrül hajtatni vagy éppen sepertetni nem engedő hazafiság; —

Ha nem kevertetik statusszerkezetben a mozgásnak és progressionak működése az ellenőrködéssel, az oppositioval össze. És e szerint

Ha ugyanazon egy testület nem gyakorolja mind a vezetésnek mind a controllnak szerepét egyszerre; —

Ha nem az indítványozó és félig folytató, de a sikerrel bevégző nyer tapsot; —

Ha értelem ád a dolgoknak irányt, és nem tömegek;

Ha nem fityeg, sőt mindig kellőleg meg van az illetők kezeiben huzva a követelések hurja, ámde széttpattanásig soha meg nem huzatik az; —

Ha közhaszon az A., saját haszon a B., és nem viszont; —

Ha a nemzeti őrök, nem csak mindig mint félszemüek egy oldalrul, t. i. felülrül látják a mennydörgések keletkezését, noha néha még felhőcskék is alig vannak az égen, de azt is észreveszik, a mikor más oldalrul, t. i. alulrul mutatkozik vész, és rázkodásnak indul a haza.

*) Annak bebizonyítására, milly kevesen vannak, kik a párt-ködön tul, melly őket környezi, még a hazát mint főczélt is látni birnák, eldönthetlen criteriumul az szolgálhat, hogy nem egy ellenzéki becsületes szál tüstént hazaárulót vél látni mind azokban, kik legjobb meggyőződésükhez képest, miszerint ekkép sikeresebben szolgálhassák a hont, a kormányhoz közelítnek; míg mind azokat, kik valami kis bosszuságbul elhagyták a kormányt és az ellenzéki táborban csaptak fel, a legdicsőbb hazafiakul, kik ellen kifogás nem lehet, gondolják az egész világ előtt legméltányosabban kikürtölhetni!

És még számnélküli ha és ha, miket mint természetajándékot senki a világra nem hoz, mik az országlat szövevényes tudományát képzik, és miket részben bizony néha még a bölcsebb is teljesítni mulaszt, a botor, az elbizott pedig rendszerint summásan felejt.

„No s tehát? Valljon e hosszadalmas s annyi ismétlésekkel teljes, és még sem kimerítő értekezésbül mi az erkölcsi tanulság?“

Ha ezt eddig kimutatni nem voltam képes, ám ujra megpróbálom, s addig fogom megkisérteni, habár más alkalommal is, míg vagy megértik vagy eláll szavam.

Én körülbelül ezeket mondám, s most ismétlem:

A magyar vér igen közel áll azon ponthoz, melly körül veszte vagy üdve forog.

Kötelessége tehát minden magyarnak résen állni, miszerint ne elveszés, hanem üdv legyen vérünk sorsa.

Üdvöt hazánkra az ellenzék, mint ellenzék, most nem hozhat; mert most nem mutatkoznak az egybekeverési és idegen nedvvel eltöltési symptomák, mik ellen negatio volna leghathatósb gyógyszer, olly aggasztólag, mint végveszélylyel fenyeget az, ha mozdulni nem akarnánk, s mielőtt késő lenne a positivitas mezején nem aratnók a politika mind azon javait, melylyek egyedül képesek, gyönge népbül elővarázslani erős nemzetet.

A kormány a mozgalom, a reform élére állott.

Itt van ideje tehát, hogy minden magyar e czélt tehetsége szerint elősegítse.

Az illetők részének ehhezképest tekintetet érdemlő ellenzéki osztályba szükség alakulnia. Mert oppositionalis ellenőrség nélkül a legjobb czél is vajmi könynyen viseli az önkény szinét, vagy ha ezt nem is, csaknem mindig magán hordja az éretlenség szagát.

Az illetők sokkal nagyobb, pezsgőbb részének azonban idővesztés nélkül a progressio, a reform mezejére lépni kötelessége; s nem csak azért, mert egyedül e műtétel ránthat minket irtózatos hátramaradásainkbul ki, hanem szintolly erősen azért, mihezképest a kormány e czélzatira ne csak hideg vizet ne öntsünk, sőt éppen ellenkezőleg, azt nemes szándékiban tehetségünk szerint ollyannyira segítsük elő, mikép aztán karöltve s ekkép minden rázkodás nélkül, lássuk elvégre felbiborodni hazánk egén azon minden önkénytül tiszta nemzeti és alkotmányos kifejlést, mellyet házassági viszonyinkban elérhetünk; mellyet, minthogy a kölcsönös méltánylat sarkalatán alapszik, tőlünk egy jobb kedély sem fog irigyelni; s melly egyedül képes, midőn egykori jövendőnkre nem egy reménysugárt derít, a közbirodalmat a hatalom azon tökéletes fényfokára emelni, mellyre integrans részeinél fogva olly könnyen emelhető.

És a conservativek?

A conservativ tábort én éppen olly jól ismerem, mint az ellenzékit. És azért ezennel declarálhatom, sőt mint becsületes ember kinyilatkoztatni köteles vagyok: hogy valamint tétova nélkül kimondám, miszerint nézetemhez képest legtöbb pezsgőség és resurrectionalis erő az ellenzékiek közt rejlik: ugy tökéletes meggyőződésem szerint, legtávulabbrul sem mérkőzhetik — legyen respectabilitásban, legyen gyakorlati statustudományban, legyen részrehajlatlan igazságszeretetben

— az ellenzéki tábor a conservativekkel; midőn valóban nem volnék képes elhatározni, mellyik pártban létezik több elfogultságtul ment igazi hazaszeretet, őszintébb honi hűség, s valódibb ragaszkodás nemzetiség- és alkotmányhoz; de azt jól tudom, hogy mind az egyik, mind a másik párt, hála Isten, általán véve meglehetősen el van látva ezen kellékekkel, s csak vélemény-méltánylatban állnak a conservativek az ellenzékiek fölött; minthogy én legalább, egy conservativ részérül sem hallottam soha is, az egyetemes ellenzéki testületre kiáltani anathemát, midőn nem egy ellenzéki, tán hazaszereteténél (!) fogva, toties quoties az egész conservativ pártiakra, mint mindannyi megvesztegetett hazaárulókra, nem átall ‚in Bausch und Bogen' szórni kigyót békát; mi olly méltatlanság, mellyet valóban még gyermekeknek sem bocsáthatni meg, de egyedül őrülteknek nézhetni el.

Ne gyengítsük, ne rontsuk kölcsönös hitelünket, valóban ne! Mert hiszen ha nem vagyunk is egyvéleményüek, magyarok maradunk azért még is mindnyájan, mit soha nem kellene felednünk; és legyünk meggyőződve, hogy valamint éppen nincs becsületes, értelmes, sőt rendkivül kitünő férfiak híjával az ellenzék, szintugy számlál soraiban a conservativ párt is nem egy jeles főt, s nem egy buzgó hazafit, kikkel minden nemzet büszkélkedhetnék.

A baj azonban kettő. Egyik az:

Hogy midőn az ellenzékiek közül nem egy törne ma ki nyilt forradalomra, ha ennek csak valami kis nyitját látná, ugy viszont valóban több conservativ van mint egy, ki ha birná, a magyart még Verbőczy mögé tolná vissza. — A másik baj pedig az:

Hogy bizony mind az egyik mind a másik pártban van, s pedig tolerált söt figurázó — mert hiszen e tengely körül forog a baj — egynél több rossznál rosszabb szagu selejtes.

Szorul a jobb ember keble, ha a kormánynak becsületes haladási tendentiáit ismeri, s más részrül azt is tudja, hogy a conservativek jelesbjei szintugy akarnak nemzeti és alkotmányos vágások közt haladni, mint az ellenzék jobbjai, s hogy még is, daczára ezen ollyannyira engesztelő körülménynek, ugy áll az ellenzéki tábor a kormánynak átellenében mint Cerberus; az érintett két tábor, söt tán jobban mondva ‚had' pedig egymással szemközt ugy, mint két élével olló.

Valóban csügged ennek meggondoltán a jobb ember! Azonban korántsem annyira azért, hogy ez így van, mert ha ez máskép nem lehetne, ám elszánná magát az okosabb, körülményeinkben is azon megnemszünő perpatvar közt tengeni, melly az emberi nemnek, miután leesett egykori magasságárul, vagy kiesett a paradicsombul, a hogy tetszik, olly általános osztályrésze lön; nem, ezért nem csüggedne az okosabb, mert közönséges sors; de azért zsugorodik keble össze, mert ez olly könnyen máskép lehetne mint van, s ekkép az, ki mint én ezt érzi, látja söt bizonyosan tudja, tantalusi kinokat szenved!

S ugyanis, miért nem egyesülnek a kormány czélzatira a két párt jobbjai, s pedig részben: ellenőrileg; nagyobb részben azonban, nehogy a haladás eltörpíttessék: pártolólag, elősegítőleg? Valljon miért nem történik ez?

Hisz lehető legnagyobb sikerre ennél nem kellene több!

S még sem történik! Ámde természetes, hogy nem történik; mert az ember, noha korántsem magasztosb lény, sem nem patkány, azért még is olly felette gyarló valami, melly néha annyira tüzeltetik hiuság, szenvedély, önérdek és másokon zsarnokoskodni akaró ármányok és ármányocskák tarka serege által fel, mihezképest, ha illy alkalommal esze és okossága elhagyja őt, bizony még állatoknál is otrombábbul cselekszik, mellyeket legalább az ösztön, és az, hogy ambitiotul mentek és az ittasság annyiféle nemeinek nincsenek kitéve, soha nem enged bizonyos vágásokbul kitörni; midőn a lázas, szenvedelmeinek parancsolni nem tudó emberi s kivált asszonyi-állat (!) sem czélt, sem törvényt nem ismer.

Ha egy kissé feleszmélünk, vagy inkább, ha egy kissé mélyebb analysisbe akarjuk venni rokon- és ellenszenveink okát, mellyek emberek közt mindenben olly nagy szerepet játszanak: kénytelenek leszünk bevallani, hogy bizony néha egész sympathiánk oka, mellyel valaki iránt viseltetünk, nem egyéb, mint sima rózsaszínü bőre és jó pofája; midőn nem egy iránt csak azért érzünk némi antipathiát, mert sovány vagy orra hosszú.

Dolgokkal, eszmékkel nincs különben. Minek következtében az, kinek törekvése vagy tiszte: emberekkel egyet s mást megszerettetni vagy éppen bekapatni, ha életre való esze van, mindig azon fog törekedni, miszerint, mennyire csak birja és lehetséges, olly szinbe állítsa s olly izlés szerint tálalja ki az illető eszméket s dolgokat, hogy azok ellenszenvet vagy éppen iszonyt ne okozzanak.

És ha ez kicsiben áll, annál inkább van helye nagyobbakban.

Már pedig magyar politikánkban, ha az igazat meg akarjuk vallani, két olly kitétel van, melly egyedül elég: valamellyik oldalon illyféle most érintett ellenszenvet sőt iszonyt gerjeszteni. Ez ugyanis:

Az „ellenzéki" függczímer a kormánynál; a „conservativ" viszont az ellenzéknél.

S igen természetesen. Mert ugyan milly sympathiát érezzen a kormány olly párt iránt, melly függczímerénél fogva szoros kötelességének hiszi, hogy minden kormányit ellenezzen sőt ha birja legázoljon, politikai elmezavaránál fogva pedig arrul van meggyőződve, mihezképest neki kell mindennek állni élén, mi egyenesen annyit tesz: lépj le helyedrül kormány, hadd üljek oda én; s kérdem, valljon mikép érezzen viszont az ellenzék a conservativek iránt nagy sympathiát, ha függczimerüknél fogva, melly körül ez utolsók állnak, némileg fel van jogosítva az ellenzék — mert a potiori fit denominatio — azt hinni, hogy a conservativ tábor, plus royaliste et plus conservatif que le roi même, legfeljebb csak olly arányban szeretné mocskaibul kitisztítni a recsegő vén magyar feudalis erő(?)-müt, s pedig minél későbben, mint teszem 10 áll 100-hoz; holott az ellenzék jelesb része — s ebben tökéletesen kezet fogok vele — olly erősen hiszi mint 2×2=4, hogy a hazát, mellynek felüdülése előtte főszempont, csak ugy menthetni meg, ha a mentülelőbb munkába sőt életbe menendő javítmányok ugy állnak ahhoz, mit conserválni kell s lehet, mint körülbelül 100: 10-hez? Bizony sem a kormánynak az ellenzékhez, sem az ellenzéknek a conservativekhez nagy hajlama, nagy rokonszenve ekkép nem lehet!

Sokan ezen eszmét légbül kapottnak fogják tartani, s hogy nem áll az, mikép olly kicsiség, mint egy

„pártnevezet", annyira képes volna, kézfogást vagy legalább együttmunkálást hátráltatni, vagy csak nehezítni is ott, hol egyébként elvekben és politikai eljárásban nem létezik egyesíthetlen elágzás.

S pedig még is ugy van. Mirül kiki felette könnyen szerezhet magának tudomást, ha szántszándékkal nem akarja ignorálni, legyen aztán ellenzéki, conservativ vagy szorosan kormányi, hogy az őszintéskedésnek nyiltabb óráiban, mikor férfiu férfiunak s hazafi hazafinak kitárja keblét, bizony igen kevés olly politikai Abyssus mutatkozik az érintett három szinezet jelesbjei közt, mellyen egy kis jó akarattal ha nem is átugrani, legalább átmászni vagy azt minden halálos veszély nélkül usque ad feliciora tempora kikerülni ne lehetne; holott, ha diplomatikai állásban vagy csak olly politikai discussiok alkalmával is, mellyekben egy kissé többen vesznek részt, ki vannak tűzve az illető zászlók, és harsog a pártok tárogatója s trombitája, vagy megperdül a dob: tüstént nem ismer egyik a másikra többé, de a hazafi sorsosa helyett ellenséget, sőt vajmi könnyen még hazagyilkolót is vél látni a más pártiban vagy kormányemberben, s viszont.

Ki a pártok természetét, ha ezek nincsenek is rendesen organizálva, csak egy kissé ismeri, nem fog állításom valóságán kételkedhetni. S ugyanis, mert közönségesen, sőt éretlenebb politikai körülmények között mindig pajtásság képzi a pártok főalapját, mihez ha kaczér izgatása járul a szép nemnek, melly csak kivételkép tudja megkülönböztetni a fejességet a jellemtül, és az ujjhuzási viszketeget a hazafiságtul, bizony még a legbecsületesb ember is, házi vagy egyéb körülményei- vagy csak álszégyentül is, melly néha a pártok legerősb ragasztékát képzi, lábairul verve, rend-

szerint azon angol szerepét játsza, ki az ismert anecdota szerint hosszu politikai pályájának végén elismerte, hogy ezer eset között, mikor egyébként meggyőződése ellen mindig pártjával szavazott, csak egyetlen egyszer voksolt ellene, és éppen akkor, mint később átlátá, véletlenül nem volt igaza.

Vajmi theoreticus szójárás is ehhezképest, magyar kifejlésünket tekintve, azt mondani: „várjunk csak, hadd lássuk előbb, mit tálal ki a kormány, s aztán álljunk hozzá, vagy viszont, a mint t. i. ínyünk szerint cselekszik vagy ellene.“

Azért theoreticus pedig az efféle, magában igen plausibilisnek látszó szójárás, mert olly független emberek, mint a millyek az illy szerepviselésre volnának szükségesek, sehol a világon nem teremnek minden fán, Magyarországban pedig olly ritkák mint fehér holló; de felette kevés kivétellel, annyian a hányan mindegyik, tudva, sejdítlen, bizonyos pártnak tábornoka, hadnagya, közvitéze, vagy legalább valami válogatottabb (!) pajtásság hive, vagy Camarillák hőse vagy apródja; mihezképest többé kevesebbé mindegyik előre le van kenyerezve, le van kötve már, ugy hogy mikor felfelmerülnek a külön kérdések, nem ugy szólnak és cselekednek, mint szivük készti, eszük sugja, hanem ugy, mint adott szavuk követeli, mint pártkötésük parancsolja; mert máskép téve, midőn a leggyanusb szinbe állitják s ekkép nullificálják magukat, egyenesen az apostasia, sőt a legocsmányabb desertio bélyegét sütik homlokaikra. Honnét aztán nem csuda, ha a pártzsarnokság nem egy ‚soi-disant függetlent‘ tesz vajmi szánandó rabbá, ki a legédesb szabadsági álmok közt mindentül, a vezérnek komolyabb képétül,

söt még a salonok kis büntetéseitül is függ és retteg, csak beltükrétül és önmagátul nem.

Nézzünk körül. Verbuválás, politikai halászat tölti bé legtöbbnek huszonnégy óráját. Ugy hogy a pártokon kivülieket, kik sejtve vagy sejdítlen nem volnának valamikép már előre behálózva, ujjainkon is el tudnók számlálni, mikép mint mondám, a hon üdvét egy illyféle független, minden esetre igen keskeny phalanxtul várni, melly majd csak a kitálalások után határozza el pro vagy contra magát, nem is egyéb, mint a legtheoreticusabb ábránd.

Sokakban, nem kétlem, botrányt fog szülni ezen jóllehet az életbül kölcsönzött kép, s pedig nem csak azért, mert a legtöbb, noha függ s pedig mennyire függ, még is egészen függetlennek hiszi magát, hanem főként azon ok miatt, mivel állításombul azon következmény látszik folyni, mintha nézetem szerint valami ‚ignota' dologra, mielőtt t. i. még ismeretes volna az, előre le kellene kötni az embernek magát.

Ámde, nem csak nincs ez így, de éppen megfordítva áll. Mert hiszen mit vetnek most a conservativek leginkább az ellenzékiek szemére? Azt, hogy még távulrul sem ismervén a kormány czélzatit, már előlegesen mint igazi rabszolgák lekötik magukat mindennek ellenzésére, és ha ezt nem birják, legalább mindennek lehető legnagyobb megzsibbasztására vagy zürzavarba hozására, mi a kormány részérül jő. Igen, de kérdem, mit vetnek viszont az ellenzékiek a conservativek szemére? Éppen hasonlót. Hogy t. i. a conservativek szintén a nélkül, hogy bizonyos tudomásuk lenne, mit, mikor és mennyire akar tenni a kormány, lekenyerezett, megvesztegetett mercenariusok s parasitákként kitárt szájjal várnak, mindent bekapandók,

mit abba a kormány befeszítni, becsusztatni, vagy becsepegtetni kegyesen fog.

És valóban általán véve, bizony körülbelül e véleménynyel viseltetik az egyik párt a másik ellen; mi ha a legvastagabb auxesis ecsetével van is festve, s egyébiránt az ellenzék véleménye a conservativekrül sokkal igazságtalanabb mint viszont, mert a conservativek csak még is jobban vannak arrul informálva, mit akar a kormány, mint az ellenzékiek: azért az előre behálózás, felcsapás és végképi megkötés, vagy más szavakkal, az ‚ignota dolognak' előleges félrevetése vagy előleges elfogadása — mitül, jóllehet ebben ő maga tán legerősebben szerepel, tudom, irtózatosan borzad vissza nem egy — ollyannyira van nálunk napi renden s annyira képzi a magyar status-quot, hogy valóban nem tarthatám szükségesnek, ennek bebizonyitásaul csak szót is veszteni, s nagyon igazságtalanul viseltetnék irántam az, ki illyesért vádolna; mert én éppen ellenkezőleg azt állítom, hogy ez nincs jól, ez nem maradhat így!

„Milly contradictio!" Igy fognak erre felkiáltani. „Egyszer azt mondja, vélemény-elhatárzás végett bevárni akarni előbb a kitálalást, theoreticai ábránd; majd pedig torzképet csinál azon status-quobul, mellyhez képest ugy szólván mindegyik valami pártnak hive már."

Én azonban azt mondom: nem contradictio biz az; de itt létezik azon gyengéd árnyéklat, mellyre politikában, ha czélt érni akarunk, nem figyelmezhetünk eléggé.

S ugyanis, én azt állítám, hogy olly phalanx, melly csak kitálalás után fogna hajlani jobbra vagy balra, legjobb esetben is olly igen keskeny lenne, mi-

hezképest az illyestül nem lehetne felfüggeszteni a hon javát.

Ebbül önként foly, hogy én is olly pártok előleges alakulását tartom szükségesnek, mellyek aztán elég pondussal is birjanak, a hon javára felbicczenthetni a mérő serpenyüt.

Az én nézetem csak abban különbözik — és e tengely körül forog az érintett árnyéklat — a mai pártok status-quojának véletlen vagy szántszándékos kiképzésétül, hogy míg az ellenzék tábora fölött egy irreconciliabilis gyülölet leng a kormány ellen, melly mindent elfulaszt, még az illetők hazaszeretetét is — mit, ha keblükbe nyulnak, nem lesznek tagadni képesek — addig, ha nem csalatkozom, a conservativ táboron egy nullificatioi eszme vonul végig, melly minden ellenzékire volna alkalmazandó; ugy hogy számos kivételt ide nem értve, mind az egyik mind a másik párt, egy kicsit igen nagyon is el van előre határozva már — és ez ellen teszek kifogást — az egyik, hogy visszalök mindent, bár kész Eldorádot, ha az kormánytul jő; és miért? mert kormánytul jő; a másik, szórul szóra így, a legüdvösbet is; és miért? mert az ellenzék hozta fel.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines sat.; alkalmazzuk ezeket ide is, s önként fel fog előttünk tűnni minden hosszas szóvesztés nélkül azon árnyéklat, mellyrül szólék. Mert hogy az ellenzék ne legyen előre elkészülve, a kormány minden lépéseit boncz-kés alá venni, vagy azon pártbeli, mellyre a kormány támaszkodik, ne érezzen előre hajlamot, czélzatait előmozdítni, azt alkotmányos gondolkozó ember nem fogja soha is kivánni.

Ha nem a párt volna legfőbb szempont, de a haza, s a párt csak eszközül szolgálna a hon felemelésre: akkor tüstént máskép állnának a dolgok.

Az ellenzék, s éppen mert ellenzék, s ekkép működése mindig kellemetlen, néha még gyülöletes is, olly jó hangulatba iparkodnék magát a kormány irányában tenni, mikép soha ne sértsen, és ez által is sikeresebben megóvja a hazát minden sértéstül; —

A conservativ párt viszont, minthogy a kormány rá támaszkodik, a kormány pedig reform, progressio mellett van, legelsőben is olly színbe törekednék állitni magát, melly, minthogy a reform, a progressio szinét Magyarországban szinte kiki szivesen viseli, többeknek tetszhetnék; s aztán, ha — mert alkotmányos s e fölött igen féltékeny nép vagyunk; de hiszen sokszor meg is csaltak — ha egy kissé erősebben kitárná legalább jobbjainak azon tulajdonát, mellyért mint kezes állhatok be, hogy azért, mert késznek nyilatkozik loyaliter és erélylyel támogatni a kormány nemzeti és alkotmányos tendentiáit, még el nem alszik, lábairul pedig soha nem engedi leveretni magát; mi szinte nevelné e párt tekintetét honunkban, hol fájdalom olly sok eszes ember közt annyi pimasz is van, kinek fejében ‚honi hűséggel' nem igen fér egybe ‚kormány iránti loyalitás'.

‚Jó hangulat és éberség minden oldalrul' ebben van az egész titok; mert a többi önként fejlődik magátul.

És most legyen szabad bevégzésül némieket még személyemrül felhoznom.

Én az ellenzék tagja nem vagyok, noha igen fáj lelkemnek az ellenzék számosb tagjával, kit igen becsülök, kezet fogva és karöltve nem járhatni egy uton honunk javára. Ámde hiába, én az ellenzék szükségét most nem látom olly sürgetősnek, mint sürgető a mentülelőbbi reform és progressio, s azért másoknak hagyván át az ellenzéki működést, én teljes erőmmel a progressionak, a reformnak mezejére sovárgok lépni, mit azonban az ellenzék táborábul teljességgel nem eszközölhetek, mert felforgatott tervezetben én nem tudok venni részt; annál pedig körülményeink között nem létezhetik felforgatottabb tervezet, mint mikor a fejedelem, vagy a fejedelemnek szent akaratával istápolt kormány lép a reform, a progressio mezejére, és ezen a végett viaskodik az oppositio vele, hogy a reform, a progressio zászlóját ő ragadja kezébe.

A conservativ táborba jelen körülmények között lépni, mint érintém, nincs hajlamom.

Nekem tehát személyemet illetőleg ugyan mi marad hátra most, most miután Magyarországban minden embernek valamire csak el kellene határozni magát már?

Én tán egy harmadik pártnak vethetném meg alapját? Erre azonban nincs vágyam. Legelsőben is nincs azért, mert ez a conservativ pártot gyengíthetné, mi legtávulabbrul sem lehet czélom, miután a conservativ párt a kormányt támogatja, politikám fő tengelye most pedig a kormány támogatása, s tisztán áll előttem, mint ezt e röpirat kezdetén érintém is, hogy hazánkban minden sarkaibul dül, ha most a kormány' becsületes czélzatinak daczára, az ellenzék többségre

vergődhetnék fel, mit én mostani körülményeink között egyenesen hazagyilkolásnak néznék. Legfőkép nincs vágyam egy harmadik párt alakítására pedig azért, ha volna is e műtételre tehetségem, mit kereken tagadok hogy van; mert azon párt, mellyet én alakíthatnék, egyedül a reform, a progressio zászlója alatt állhatna, ámde ezt maga a fejedelem tüzte ki, mikor az illetőknek a közlegények soraiba illik vonulni vissza.

Nékem tehát nem marad egyéb hátra, mint szinte visszavonulnom, s addig míg erőm engedi s szolgálhatom a hont, szorosan azon uj hivatali kis körben forogni, mellyel legközelebbrül megtiszteltetém.

Ha volna párt — s ugyan miért nem képezhetné magát a conservativ illyessé, miután mondom, és még egyszer mondani fogom, oppositio és progressio körülményeink között haladási siker-hihetőséggel egy zászlón nem állhat, egy harmadik pártnak alakítása divergentiáink között pedig igen veszélyes lehetne, s ekkép csak annyiban volna tán hasznos, ha kis számra reducálva, mint egy uj tényező a politikai eszmék rectificatiojára szolgálna — ha volna egy párt, ismétlem, s ugyan miért ne lehetne a conservativ azzá, melly soraiban mustrát tartva, bár meghagyná is zászlóján a conservativ czímert, ha tetszik, de e fölibe sokkal kiáltóbb betűkkel még ezeket is tétetné:

„Reform, progressio nemzeti és alkotmányos vágásokban, engesztelődés minden hazafiak iránt, s mindenek fölött erkölcsi és társadalmi tisztaság" s ha kivált az ekkép reorganisált uj testület sokra figyelmeztető zász-

lójának becsületére is cselekednék mindig: én valóban azt hiszem, hogy bizony sok becsületes ember állna sorba alája, midőn nem tudom, magam is nem csapnék-e még fel közvitézül!

Honunk pillanatai nem csak drágák, de én azt mondom, már meg is számítvák.

A királyi szék egy részrül az, melly körül egybeseregelve menthetjük meg felforgatástul a hazát, midőn egyedül olly hazafiak egyesülése adhat annak igazi életet s erőt, kik elkülönözvén maguktul minden szélsőséget s tulzást, megalkusznak mindennel, csak a becsülettel, erénynyel és tántoríthatlan hazafisággal nem.

Egyesüljünk tehát, tiszta szándéku hangulattal s alkotmányos éberséggel, a fejedelem széke körül olly testületbe, melly lehetőt akar, s ekkép sem nem önt hideg vizet honunk kifejlett haladási szellemére, mert ezt elnyomni többé nem lehet, sem nem türi, hogy az elfásult vagy dühösségre felhevült hazaszeretet égő kanóczot vessen honi institutioinkba, mert hiszen illy hóbortot bizonyosan sine nobis el fogna nyomni más.

A fejedelem s kormányának legjobb czélzatit meg lehet zsibbasztani, meg lehet akadályozni. Ehhez nem kell sok. Ármányos ész, activitas és egy kis rossz akarat elég konkolyt bír hinteni bármilly jó mag közé. — De nagyobbszerü, tartós és ingadozás nélküli jót teremteni, a fejedelem, a kormány leghathatósb pártfogása nélkül lehetetlen, ne felejtsük ezt soha; s ezért elkerülhetlenül szükség, egy illyféle „független" testületben egyesülni a fejedelem széke s annak megbizottjai körül.

Szélsőségek soha nem vezetnek czélhoz. S igen természetesen; mert ha egy rész mozdulni nem akar, a másik pedig alkudozni nem, ugyan lehet-e ebbül elvégre más, mint czivakodás, s innen polgári háboru, s innen de nobis sine nobis?

A megcsontosult conservativek, honunk azon antediluvianus exemplárjai, kik a világ kerekeit megakasztani hiszik és semmiben nem akarnak mozdulni, éppen olly nagy bünösei honunknak, mint azon kurucz-féle selenisták, kik a franczia forradalom hőseit, vagy tán Rákóczyt, sőt honunk apróbb szenteit s martyrait látszanak venni követésre méltó ideálul, s többet lakván a holdban mint e földön, csak holdkóros eredményeket birnak hozni e hazára.

Ezen szélsőségek, ezen kinövések, mellyek egyébiránt egy oldalon naprul napra kevesednek a honban, más oldalon pedig, noha szaporodásban vannak tán, de még is egy igen kis fractiora reducálhatók, soha nem engedik, de mindig lehetetlenné fogják tenni a haza kellő felvirágzását. — Honunknak ab incunabulis mindig ez volt baja. Számuk aránylag igen csekély, de azért még is untig elég, mindennek megzsibbasztására, mindennek zürzavarba hozására. Mert egyetlen egy makacs „Sohamozdi‘ is képes, mint a mindennapi tapasztalás mutatja, ezrek vágyát megakasztani; valamint nem kell több, mit szinte minden nap látunk, egy két elhatározott dühösnél, ezreket intimidálni, s mindenfelé ugy hajtani mint birkát.

Ezektül tehát végkép elibertálni kell magát a magyarnak, ha üdülni akar.

Ámde erre törvényeink nincsenek. S egyébiránt kár is volna, illyféle politikai bünöket, mellyeknek alapja tán sokkal többszer ‚igen‘ mint ‚nem‘ a leg-

tisztább szándék, törvények által büntetni akarni. Ilylyesek körül egyedül rectificált nézetek, hazai kötelesség és erkölcsi bátorság *) segíthetnek, mellye-

*) Azon számtalan fallaciák közül, mellyek, mint alkalmasint a boa constrictorban is az egyszerre lenyelt szarvas: eméaztetlen voltukban feküsznek gyomrán a magyar közönségnek, mellyel legközelebbi időkben egyszerre olly borzasztólag sokat bekapattak némi országos „ezermesterek“, tán egy sem zsibbasztja még a józanabbak itélőtehetségét is annyira, mint a férfiui bátorság körülti eszme.

Igy például, ha valaki ‚árnyékától meg nem ijed‘, előtte nem nagy dolog a kettősrei kiállás, s általában sem nem fél sem nem rémül meg egy könnyen, az már magát ‚bátornak‘ véli; és e fölött a legtöbb még azon édes illusiokban is ringadoz, mikép, hahogy kellőleg el van látva az efféle ingrediensekkel, ez által a férfiui méltóságnak legnagyobb fényében is ragyog már!

De nem áll ám így a dolog! Mert legelsőben is, vajmi sokszor mutatkozik az anyagilag vagy inkább „állatilag“ vitéz legnagyobb erkölcsi poltronnak, ki ágyunak menni tán kész, ámde viszont egy szennyes diákocska pisszegésétül is szinte hasmenést kap. És aztán azért nem áll a fenérintett dolog, és azért nevetséges a bátorság miatti elbizakodás, mert az anyagi bátorság csak olly kiegészitő része a férfiunak mint bőre, melly igen fényes lehet ugyan, de azért olly conditio sine qua non, melly nem lehet büszkélkedési tárgy, kivált miután ellentéte: gyalázat, szégyen, lenyuzott állapot!

Egyedül az erkölcsi bátorság: a „justum et tenacem sat. non civium ardor sat.“-féle érzet emeli az embert állat fölé. Mert anyagi bátorságot tekintve nincs ember, kinél ne volna merészebb a hörcsök, vakmerőbb a légy, szemtelenebb a patkány, és vitézebb a vadkan, sőt a veres posztót megpillantott tunya bival is.

Honnét aztán még a legbátrabb duellansnak sincs, ha e qualitas egész értéke, pöffeszkedni oka; mert ezen lidérczi qualitásának daczára, még is a világnak erkölcsileg legpoltro-

ket ehhezképest mint a politika legnagyobb kincseit, minthogy egyedül ezek távolíthatnak el idegen beavatkozást, minden hű hazafinak megszerezni és magában kifejteni, legszorosabb kötelessége. Ugy hogy mindinkább isolálva leljék magukat valamint a megcsontosult pangók, ugy a lobba lázba hajtók is; és az legyen egész büntetésük Voltaire szerint — ki egy Jansenistát arra kárhoztat, mikép bizonyos Molinistának naponként megtisztítsa csizmáit; ezt pedig arra, miszerint annak minden nap bevigye rendesen reggelijét — hogy a két extrem, melly sehol nyugpontot nem lel, és saját szűk cyclusában sem találhat fel különös mulatságot, ugy szólván erkölcsileg arra legyen kényszerítve, mihezképest például a communismussal saturált, az engedni nem akaró kevély oligarchával játszék piquetet; a politikai holdkóros pedig tán valami hason mászó ,status-quo'istával egy barátságos „mariaget"; egy népizgató valami udvari adulatorral járja el a menuettet; egy haladó terrorista egy haladni nem akaró terroristával játszék továbbá écartét; a forradalmi az absolutistával sakkot s így tovább; s pedig mindaddig, míg becsületes kézfogás, gyakorlati eljárás és ernyedetlen hazafiság által nem emelkedik ki bajaibul honunk olly magasságra, mellyet vérünk józanul cselekedve bizonyosan elérhet; mikor aztán az efféle kártyások, tánczolók és sakkozók pro aeterna rei memoria: vagy va-

---

nabb és megvetésre legméltóbb teremtménye lehet; valamint még az erkölcsi bátorság is rossz alkalmazás által bünné válhatik, ha például valaki — ez pedig most szinte prototypusa számtalan serdülőinknek — mert hiszen „semmitül sem fél", attul sem tart, attul sem retteg, bárdolatlan kezekkel dulongni nemzeti testünk még ollyannyira gyönge életén!

lami Kunst-Cabinetbe állítassanak ki, vagy valami „honi vállalat gyámolítása végett“ pénzért legyenek mutogatva.

S most végül még ezeket:

Jó darab idővel ezelőtt, mikor egy, azt hiszem igen tiszta szándéku hazafi s egyébiránt jóakaróm, politikai eljárásomat rostálgatná, soha nem tudta vagy nem akarta felfogni, miért nem volnék én jelenleg is ellenzéki, miután ő — ki azelőtt nem volt az, de azzá „tudja miért“ csak később lett — legkisebb változást sem bír észrevenni azon systema között, melylyel a kormány minket magyarokat illetőleg azelőtt járt el, és melly systema szerint most cselekszik.

Már pedig ez olly forduló pont, melly egész politikámat sarkaibul dönti, ha csakugyan igaz, hogy a kormány most is azon systemát követi irányunkban, melly szerint cselekedett azelőtt.

Az érintett hazafi barátom akart is e tekintetben, mint mondá és mint kifejezé magát, ellenem irni; de ezt „kiméletbül“ nem tevé.

Kértem: ne kiméljen; mert korántsem fekszik szivemen annyira az, hogy ellenem senki ki ne keljen, mint a valónak kitüntetése, mi nélkül nincs ránk nézve üdv.

S valóban, ha van politikánk mezején kérdés, melly a tisztába hozatalt megérdemli, ennél fontosb nincs.

Ámde ő kimélt. Mit bizony restellek, mert most én nem kimélhetem őt, miután remélem, ő is elibe teszi a valónak kitüntetésével olly szorosan egybefüggő közjót személyes érdekeinek, személye kimélésének.

És azért ünnepélyesen felszólítom ezennel ő Méltóságát: álljon ki a síkra, s ne kíméljen se engem se magát.

Addig is azonban, míg e keztyüt felveendi a tisztelt hazafi, és felvilágosításain okulhat a közönség, kettőt vagyok itt előrebocsátni bátor.

Először: hogy vajmi sok ember nem veszen valami kisebbet könnyen észre, de csak akkor eszmél fel, mikor idegei erősebben rázkodnak meg, és szinte bedül a ház. — Igy bizony magyar politikánkban is megbocsátható, ha kivált azok, kik később vagy inkább „egy kicsit későn" avatkoztak abba, valami systema-változtatást nem vehetnek észre; hiszen gyógyász is van akarhány, ki csak akkor tud valami betegben, kivált ha azt más orvos gyógyítja, javulást észrevenni, mikor az már a verbungost járja, de előbb nem. Igy van köztünk magyarok közt is nem egy statusférfiú, ki éles eszénél fogva — noha már diplomatikai nyelvvé vált a magyar, minden három évben rendesen megtartatik az országgyülés, és constitutionalis és haladási kérdések körül kápráztatólag ugy állunk az előbbi sötét időkhez, mint 100: 10-hez — csak akkor fogná tán kegyesen észrevenni a kormány jobbra változtát, ha például statariumot tartatna minden horvát fölött, ki huszonnégy óra alatt magyarul nem beszél; ha nem tekintve az örökös tartományok, sem a magyar zagyva-hon néha ollyannyira szétágzó érdekeit, mindent taposna és gázolna, mi nem magyar; s kivált ha magát a magyar ellenzéknek bizonyos fractioja által megnyergelni hagyván mindent rögtön teljesítne, mit ez ábrándjaiban parancsol sat. sat.; igen, nem egy de számtalan magyar statusbölcs alkalmasint csak akkor, ha mind ez és illyes megtörtént,

volna kegyes észrevenni: hogy a kormány előbbi systemáját érdekünkben (!) egy kissé megváltoztatta!

Másik pedig, mit a tisztelt Méltóság és barátom tekintetében itt felhozni akarok, az, miszerint megkérjem: lenne szives és világosítná egy uttal azt is fel, valljon milly meggyőződés és milly terv szerint járja ő politikai pályáját, és inconsequentiával engem hogy vádolhat; ő, ki éppen olly idős s olly független mint én, s nálamnál annyival tehetősb, s még is 1825-ben nem volt ellenzéki, de azzá csak 1843-ban lett; s ekkép vagy az ő politikája, melly semmi esetre nem consequens, a kificzamult, a megforditott, vagy az enyim; minthogy én éppen inverse 1825-ben tartottam kötelességben járónak az ellenzékeskedést, midőn ma a kormány pártolását hiszem hazánk javára minden mértéken tul hasznosabbnak. — Igen kiváncsi vagyok, e politikai logica kulcsát láthatni és megcsudálhatni.

Még egy más esetet is fel akarok hozni.

Csak minap, azt jegyzé meg egy valóban szeretetre méltó honi hölgy, hogy politikai szereplésemben, most kivált, mióta hivatalba léptem, vagy az egyik részt, a kormányt lennék megcsalni kénytelen, vagy a másikat, a hazát; s e szerint, mert ez tisztán állna előtte, Istenért kér: csak a szegény hazát ne csaljam meg!

Szinte megesett szivem e derék honi hölgy hazaszerető aggodalmain, s ünnepélyesen meg is igérém neki — mi ugy látszott némileg megnyugtatá őt — ne féljen, bizzék bennem, mert semmi esetre jó magyar házánkat megcsalni nem fognám.

Egyszerü anecdota biz az egész; de azért még is több világot derít politikánk tömkeleges mezejére, mint az ember legelső pillanatra gondolná. Mert hi-

szen nem csak a most felhozott bájteli magyar dáma gondolkozik így jó magyar fiscalisként — aus dem alten Schlage — hogy t. i. a mit egy szomszéd nyer, azt a másik veszti, és e szerint per analogiam az, ki a kormány érdekében tesz, hazát csal, ennek pedig egyedül kormánycsalás által használhatni; nem bizony, nem egyedül a honnak most érintett annyira igéző leánya látja a dolgokat illy világban; de az ellenzéki táborban, mellyet tökéletesen ismerek, meg kell vallani, bár mennyire hihetetlennek látszassék is a dolog, valóban ez azon nézet, melly vastagabb vagy gyengébb árnyéklatokban igazán vagy tettetve praevaleál.

Már pedig, ha nagyon jól illik is egy fiatal honimádó hölgy ajkai közé efféle féltékenységi kis képtelenség, azért bizony még is olly kimondhatlan absurdum az, ha férfiak velejében is rejlik, mellyen kénytelenül a legnagyobb szomorúságba sülyed a becsületes ember. Mert ha igaz lenne, mihezképest csak efféle cselcsalások által lehetne használni az egyik vagy másik résznek, az annak volna jele, hogy a kormány és nemzet közt olly gyülöletes, sőt olly átkozott viszony létezik, melly szinte csak haramiák és méregkeverők közt képzelhető.

Ez pedig csupa rémkép, méltóztassanak elhinni, csupa ellenzéki rémkép, melly egyedül gyermekek, hölgyek, vagy ezeket feltüzelő ármányfiak conceptiojában ütheti fel fészkét.

‚Nem fogom biz én megcsalni a hazát, jó angyalom, de a kormányt sem; hanem éppen az által gondolok mind a két résznek egy kis hasznot tán hajthatni, ha, mennyire csekély tehetségemben áll, mind a két részt érdekére iparkodandom figyelmeztetni, melly philosophiai tapintattal fel fogva, bizony Isten ugy fut

egybe, mintha volna egy'; így válaszolék — mert a kis anecdota még nincs bevégezve — mire a bűvös kis Méltóság viszont így:

„S tudja mi lesz sorsa? Megmondom: Sem oda fent, sem ide lent nem fognak Önnek hinni"!

Ej be sok esze van ezen asszonynak, gondolám magamban, mert többet kevesebbet ez alkalmasint tán így fog történni.

Ámde ez soha nem lesz az ‚Én' hibám, s azért nem tántorít!